

بہ لقی
یازدہم

رنجیری بابہ تہ ہد نوکیہ کان

واقعی ہریمی کوردشان

دیدیگی ٹیلا مانیہ

Media/AmeerOffice

علی بابیر / AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English : عربی : گوردی

رقہ پاندنی مکتبی نمبر

لہ نوبہ کویتا تہ نیماکن لہ مکتبہ

Stay on top of our social media

لہ مکتبہ ہر عوامی البانیہ اجتماعی

علی بابیر / AliBapir

علی بابیر / AliBapir

علی بابیر / AliBapir

www.alibapir.net

English : عربی : گوردی

رقہ پاندنی مکتبی نمبر

2000

www.alibapir.net

MediaAmeerOffice

AliBapirw / عمل بابیر

archive.org/details/gjalibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

AliBapir / عمل بابیر

AliBapir

www.alibapir.net

English - عربي - کوردی

AliBapir / عمل بابیر

واقیعی هه‌ریمی کوردستان :
دیدیکی ئیسلامییانه

www.alibapir.net

سہ برس لہ زنجیری عزری ہمارے ہر مسلمان

✽ دہ ولہ مندر کردنی پختجانی کوردیہ بہر گرتین و کاریگر ترین دہ قی نہ کوستانہ

کہ مرشخنی سررینی ہزری ہا چہرہ سلاین .

✽ ناشنا کردنی خونہ رولاوی موسلمان کوردہ بدہ قی نہ کوستانہ

کہ سہ چاودن بوشنیری مسلمان و سارنہ ری راہونی مسلمان .

✽ شازہ را کردنی راستہ و خوی لاوی کورد ہم سہ چاوانہ ، نماز کردنی

رگشت کوت و بند و بوجنی نہ سکی حزباہی و تاکرہ وی و رگہ رایی .

✽ بناغہ یک بنی یونیدانی کہ سایہ تیکہ مسلمان بہ ستر بونہر تالیگی

موسلمان کورد ، ناتوانای نہ نجامدانی نہ و گوارا کارمانہ ہبی ، کہ خوی

پہ روہ ردگار پی سی سپار دہ .

دہ گن ریزو تہ قدیر مان بویہ و پای نوہ رانی نہ زنجیرہ یہ ، مہر چش نہ

یتر پابہ ندی ہمہ مویر و بوجنہ کانیان پن .

بادہ ستور شیمان لہ وہر گرتن نہ رمایہ شتہ کدی خوی پہ روہ ردگار بیت :

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أَُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾

الْقُسْرِي

واقیعی ھەریمی کوردستان: دیدیکی ئیسلامیانە

نووسینی:
عەلی بابیر

بەبەڵێکێکی ھەڵبەستێکی

١٤٢٩ ک - ٢٠٠٨ ز

مافی له چاپدانهوهی پارێزراوه

بۆ

نوسینگهی تهفسیر

ناوی کتێب: واقعی هه‌ریمی کوردستان: دیدیکی ئیسلامیانه ...

نوسهر: عه‌لی باپیر

بـلاـوـکـردـنـهـوهـی: نوسینگهی تهفسیر بۆ بلاوکردنه‌وه و راگه‌یاندن/ هه‌ولێر

خه‌ته: نه‌وزاد کوژی

نخشته‌شازی ناوه‌وه: عزالدین محمد عمر

به‌رگ: أمین مخلص

نۆزه و سالی چاپ: یه‌که‌م ٤٢٩ ک - ٢٠٠٨ ز

تیراژ: ١٠٠٠ دانه

له به‌رئوه‌به‌راپه‌تی گشتی کتێبخانه‌کان ژماره‌ی سپاردنی ( ) ی سالی ٢٠٠٨ ی دراوه‌تی

ال تافسیر

بۆ بلاوکردنه‌وه و راگه‌یاندن

هه‌ولێر- شه‌قامی دادگا - ژێر ئوتلی شێرین پالاص

ت: ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨ - ٢٥١٨١٣٨

مۆبایل: ٢٢ ٥١ ٤٦٠ ٥٠ - ٠٧٥٠ ١٣٨ ٧٢ ٩١

tafseeroffice@yahoo.com

tafseeroffice@maktoob.com

altafseer@hotmail.com

www.al-tafseer.com

www.alibapir.net

فلانہوے اور نہ رچاٹ و پرور کا ہووے .

وہ لے کر وہیں پہنچا۔

وایا تو برو خدای که سایه ی به هرو بنو رگرتنی زیتری

خوف نہ ملا جا۔ جدت نامو یہ کسی خوف نہ

ہو کہ ہم نے خود سیکھائی ہے۔ یہ وہاں ہوئی ہے۔

مغلیہ لوگوں نے بحانہ کی وجہ سے وہ وقت کی کین

بین مینے سوچا یا نہ کہم .

عَلٰی بَابِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله والصلوة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله

وآلہ وسلم (۱) ۲۰۰۵ عاصمہ مخلصہ و

نور ہینڈس (۲) فیضیہ تعلیمی کونسل

بڈو کونڈوہ کتب خانہ کاظم . خدا پرستہ کونڈوہ

نجاتی مٹھی و کارخانہ

وہ جگہ لہران (۳) جگہ سہارنہ عاصمہ

بڈو کونڈوہ (۴) کتب خانہ بڈوہ

۴
عاصمہ

۱۱ بجے ۱۵/۱۱/۱۹

۲۰۰۵ / ۱۵ / ۱۹

ہم و لہ

﴿...قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ
 مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ
 رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ
 الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ
 إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾﴾ (المائدة)

The collage features the following elements:

- MediaAmeerOffice** (Facebook icon)
- AliBapir / علی بابیر** (Twitter icon)
- archive.org/details/@alibapir** (YouTube icon)
- AliBapir** (YouTube channel name)
- AliBapir / علی بابیر** (Instagram icon)
- www.alibapir.net** (Website URL)
- AliBapir** (Telegram icon)
- AliBapir** (WhatsApp icon)
- AliBapir** (Facebook Messenger icon)
- QR codes for Google Play Store and Apple App Store.
- A central photo of a man in a military-style uniform.
- Text in Urdu: "ہم نور کو دنیا بھر میں پہنچانے کے لیے علی بابا کی سہولتوں کو استعمال کرتے ہیں" (We use Ali Baba's facilities to reach the light throughout the world).
- Text in Urdu: "ہم نور کو دنیا بھر میں پہنچانے کے لیے علی بابا کی سہولتوں کو استعمال کرتے ہیں" (We use Ali Baba's facilities to reach the light throughout the world).
- Text in Urdu: "ہم نور کو دنیا بھر میں پہنچانے کے لیے علی بابا کی سہولتوں کو استعمال کرتے ہیں" (We use Ali Baba's facilities to reach the light throughout the world).

پیشکەش بۆ

بە ھەموو ئەوانەى دۆسۆزانە مشوورى
 ھەریمی کوردستان دەخۆن، ئیبراپوانە ھەولێ
 پارێزگاری لێکردنى دەستکەوتەکان و
 چارەسەرکردنى کێشە و قەیران و گرتەکانى
 دەدەن.

The banner is a horizontal strip with a light blue background and a central orange-bordered box. Inside the box is a portrait of a man in a turban. Below the portrait is the website address www.alibapir.net and the text "ئەنگلیزى - ئوردى - ئوردى".

Surrounding the central box are various social media and contact links:

- Top Left:** MediaAmeerOffice (Facebook icon)
- Top Right:** AliBapir (Facebook icon)
- Middle Left:** AliBapir (Twitter icon)
- Middle Right:** AliBapir (YouTube icon)
- Bottom Left:** archive.org/details/@alibapir (Reddit icon)
- Bottom Right:** AliBapir (Instagram icon)
- Bottom Center:** AliBapir (Google Play Store icon) and AliBapir (App Store icon)
- Bottom Far Right:** AliBapir (WhatsApp icon), AliBapir (Telegram icon), and AliBapir (Phone icon)

At the bottom of the banner, there are several QR codes and the text "ئەنگلیزى، ھەنگلیزى، ئوردى".

پیشهکی

خوینەری بەرپێز!

هیچ گومانی تێدا نیه که ئێمه ی خه‌ڵک و دانیشتوانی ھەریمی کوردستانی عێراق ھەر عەقیدە و فیکرە و رێبازی کمان ھەبێ و چ بە ھەر ھەمەند (مستفید) بین چ زەرەر ھەمەند (مُتضرر)، سەرەنجام چارەنوس و ئاین دەمان پیکەر و گریڤراو و پەییوەستە و ەک سوار بوونی کەشتییە ک واین کە بە دەر باز بوونی ھەموو لایە کمان دەر بازو بە پە ککەوتن و شکانیشی ھەموو لایە کمان کەم وزۆر زیانبار دەبین.

بۆیە خەم خواردن ئە واقیعی ئیستای خە‌ڵک و ولاتە کەمان و ھەولدان بۆ پاراستن و گەشە پێدانی دەستکەوت و لایەنە چاکەکانی و، نە ھیش تەن و چارەسەر کردنی کەم و کوورپی و کێشە و گێر و گرتەکانی، ئەرکی سەر شانی ھەموو لایە کمانە.

بەندەش وەک ھاوولاتی و تاکیکی کۆمە‌ڵگاکەم، وەک ئەرکیکی سەر شانم بە ھەم بەستی بە ختە وەر کردنی میللەتە کەم و سەرفراز کردنی ئە دنیا و دواڕۆژدا، ئە سەر جەم قۆناغەکانی ژیان و گوزەرانییدا بە پێی توانا ھەولم داوہ چی بەراست و چاک دەزانم، ئە بەر ڕۆشنایی قورئان و سوننەت و عەقل و مەنتیق و واقع بینی دا بیخەمە ڕوو.

ئەم کتیبە ی بەر دەستیش ت بۆ ئەم قۆناغ و ھەل و مەرجە ی ئیستامان بەر جەستە کەری دید و بۆچوونی ئیسلامییانە ی بەندە یە بۆ چۆنیەتی خویندەنە وە ی واقیعی ئیستامان و پاراستنی دەستکەوت و لایەنە چاکەکانی و چارەسەر کردن و بنێر کردنی کەم و کوورپی و لایەنە خراپەکانی.

شایانی باسیشە ئەم کتیبە کۆی سێ وتارە کە لە سێ کۆڕدا دراو، بەم شیوەیە، ھەلبەتە دواي پێداچووونەو دەستکاریی:

یەكەم: (ئیسلام و چارەسەری کیشە و قەیرانەکانمان)^(۱) کە لە (۲۰۰۷/۶/۲۵) ئە مزگەوتی (حاجی شیرکۆی ھەمەوێد) ئە شارۆچکەي چەمچەمال ئە کۆریکدا کە بە ھەمان ناوونیشان بەستراو، پێشکەش کراو.

دووەم: (واقیعی ھەریمی کوردستان: گرفت و چارەسەر)^(۲) کە لە (۲۰۰۸/۳/۴) ئە ھۆلی رۆشنبیری ئە شاری ھەولێر ئە کۆریکدا کە بە ھەمان ناوونیشان بەستراو، پێشکەش کراو.

سێیەم: (روو و چاکسازییەکی بنەرەتی ئە واقیعی ھەریمی کوردستان دا)^۳ کە لە (۲۰۰۸/۴/۱۷) ئە ھۆلی ئۆسکار ئە شارۆچکەي کۆی ئە کۆریکدا کە بە ناوونیشانی: (واقیعی ئیستامان و ئەرکی سەرشانمان) بەستراو، پێشکەش کراو.

ھیواداریشم توانیبم کە ئە دووتویی ئەم کتیبەدا بەشیوەیەکی واقیعیانە و راست و دروست پەنجە بخەم سەر کیشە و قەیران و گرفت و کەم و کورپیە بنەرەتیەکانی ھەریمی کوردستان و چۆنیەتی چارەسەرکردنیان.

۲۶ / جمادی الثانية ۱۴۲۹ھ

۳۰ حوزەیرانی ۲۰۰۸ ز

ھەولێر

-
- (۱) ئەم بابەتە بە (۲) ئاڤە ئە ھەفتەنامەي (میدیا)دا بلاوکراوئەو، ژمارەکانی (۲۹۸، ۲۹۹).
 (۲) ئەم بابەتە بە (۵) ئاڤە ئە ھەفتەنامەي (میدیا)دا بلاوکراوئەو، ژمارەکانی (۳۳۶-۳۴۰)
 سوپاسی سەرنووسەري بەرێزی ھەفتەنامەي (میدیا) و سەرچەم ستافەکەي دەکەم.
 (۳) ئەم بابەتە بە (۸) ئاڤە ئە رۆژنامەي (رۆژنامە)دا ئە ژمارەکانی (۲۴۲-۲۴۹) بلاوکراوئەو، سوپاسی سەرنووسەري بەرێزی رۆژنامەي (رۆژنامە) و سەرچەم ستافەکەي دەکەم.

بہشی یہ کہہ

نیسلا م و چارہ سہری
کی شہ و قہیرانہ کا نماں

[illegible]

تێبینی:

ئەم (وتارە) ھەو کۆرەدا دراوھ کە ھە پۆژی (٢٥/٦/٢٠٠٧) ھە مزگەوتی (حاجی شیرکۆی ھەمەوھەند) ھە شارۆچکە ی چەمچەمال بەستراو، وەزارەتی ئەوقاف بە کۆبوونەوھە کی حیزبی ناوژەدی کردبوو ھەرکام ھە رۆژنامە ی (خەبات) و (کوردستانی نوێ) ی رۆژی ٤/٧/٢٠٠٧، ئاماژەیان پێدابوو!

بۆیەش بەپێویستم زانی پاش دەستپێداھێنانیکی کەم و بێ دەستکاریی نیوەرۆکەکی، بلای بەکەینەو، تاکو ھەم نیوەرۆکەکی بەخوینەرانی بگات، کە پێمواھە چەند شتیکی گرنگی تێداھە بۆ ئەم قۆناغ و ھەلومەرجەمان، ھەم بشارنری کە ھەم وەزارەتی ئەوقاف و ھەم ھەردوو رۆژنامە ی (خەبات) و (کوردستانی نوێ) ش خراپ بە ھەلەداچوون، یان بە ھەلەدابراون، کە ئەو کۆرە جەماوەرییان بە کۆبوونەوھە ی حیزبی ناوژەد کردبوو، ھەحالیکی کە کەم و زۆر باسی حیزبایەتی و (کۆمەڵی ئیسلامی) تێدا نەکراو!

ھەرچەندە قەدەغەکردنی دەرس و دەورو ئامۆژگاری و وتاری ئیسلامی بە بیانوی سیاسی بوونیەو، ھە مزگەوتەکاندا، شتیکی بێجێ و ستەمیکی بێ پاساو و زوڵمی کە ھەم ھە مائەکانی خوا و ھەم ھە مسوڵمانانیش دەکری، چونکە مزگەوت جیگا و کانگای خواپەرستی و پەروردەبوونی مسوڵمانانەو، ھەم خواپەرستی و ھەم پەروردەش ھە ئیسلامدا پێویستە گشتگیر و ھەمەلایەنە بن.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله المهتدين بهذا.
 جە ماوەری مسوڵمانی شاری چەمچەمال و دەوربەری! السلام علیکم و رحمة
 الله، خوڤحالم که بە دیداری ئێوەی بەرپێزو خوڤه‌وێست شاد دەبم.

پێشه‌کی

بەرپێزان!

ئەو بابەتە ی بۆم نامادە کردوون ئەم ئێوارە کۆڕەدا پێشکەشی ئێوەی
 بەرپێزی بکەم، بابەتێکە پێمواوەیە کە خوێیای دڵ و دەروونی ھەموو لایە کمانە،
 ئەویش ئەوەیە: کە ئایا ئیسلام دوایین بەرنامە ی خوا و راستە شەقامی
 پێغەمبەری سەرورەمان ﷺ چۆن چارەسەر دادەنێ بۆ کێشە و قەیرانەکانی
 ئێمە، وە کە ئەو کۆمەڵگای مسوڵمانی کوردستان ئەم ھەریزە ی کوردستانی
 عێراقدا؟!

جاری لای کەسمان شاراوە نیە کە ئێمە ھەم کۆمەڵێک کێشەمان ھەن و ھەم
 کۆمەڵێک قەیران، دیارە مەبەستم بە وشە ی (کێشە) ئەو شتائەن کە ئەنێوان
 خوڤمان و غەیری خوڤمان دان، بۆ وێنە: کێشەمان ھەیە لەسەر مەسەلە ی
 فیدراڵیی، لەسەر کەرکوک و مادە ی ١٤٠ ی دەستووری عێراقی فیدراڵ، لەسەر
 نەوت و داھاتی عێراق و کوردستان، لەسەر چۆنیەتی مامەڵە کردنی دەوڵەتانی
 ئێقلمی و دەوربەر لەگەڵماندا، ھەروەھا کێشەمان ھەیە لەگەڵ ئەو ھێزانە ی
 کە ناویان لە خوێان ناوە ھێزی داگیرکار، وە کە ئەمریکا و بەریتانیا و
 ھاوێمانەکانیان، کە ئەگەر کاتیەک بەرژەوہندییان لەوہ داو بوو عێراق بەجێ

بھیڵن و بە جێیان هیشت دەبێ ئێمە چی بکەین؟! ئەوانە کۆمەڵە کێشەییەکن
ھەمان و لە گەڵیاندا دەستەویە خەین.

ھەروەھا ئێمە کۆمەڵە (قەیران) یەکێشمان ھەن: ئێمە وەک ئەم خەڵک و
میللەتە ی خۆمان لە ڕووی عەقیدەیی و فیکرییە و قەیرانمان ھەیە، ھەروەھا
لە ڕووی ئابورییە و لە ڕووی کۆمەڵایەتی و خێزانیی ئەخلاقیی و ژیان و
گوزەرانی و کلتوو و فەرھەنگ و عادەت و نەریت و، لە ڕووی ھەوێ و کە ئایا ئێمە تا
چ ئەندازەییە ک سوود لە خەڵکی دیکە وەر بگرن و لە چاکەکانیان بە ھەرمەند
بین، بێ ئەوەی لە خراپە و زیانەکانیان زەرەرمەند بین، وە چۆن لە گەڵ خەڵکی
دیکە دا مامەڵە و ھەڵسوکەوت بکەین بە شێوەیە ک بە قازانج بشکێتە وە بۆ
خەڵک و میللەتمان؟!

جا ئێمە خوا پشتیوان بێ ئەبەر تیشکی چەند ئایەتیکی قورئان و چەند
فەرماشتیکی پێغەمبەر دا ﷺ تیشک دەخەینە سەر ئەو راستییە کە
ئیسلام، شەریعەت و بەرنامەی خۆی دادگەر (سبحانە و تعالی)، بۆ کەسیک
کۆمەڵێک کە بە راستی ھەڵبەتات ئێی تیبگات و پێیە و پابەند بێ، چارەسەری
تەواوی پێیە ھەم بۆ کێشەکان و ھەم بۆ قەیرانەکان!

بەلام بەرلەوێ بچینە سەر درێژە ی بابەتە کەمان بە پێویستی دەزانم ناماژە
بەو بکەم کە ئەو ھەوالە ی دوینی (۶/۲۴) ھەوالێکی موژدە بەخش بوو بۆ
ئێمە ی خەڵکی مسوڵمانی کوردستان، کە بریتی بوو لە حوکم بە سەردادرا نی
ھەندیک لە سەرانی رژێم کە دەستیان ھەبوو لە بەناو ئەنفالکردنی ژمارەیی ک
زۆر لە خەڵک و دانیشتوانی کوردستان لە پیاو و ئافرەت و پیر و گەنج و منداڵ و
ھەموو چین و توێژەکان، بە راستی ئەو جێگای دلخۆشییە کە زۆری نەبرد خۆی
دادگەر سیفەتی تۆلەستی (منتقم) ی خۆی خستە ڕوو بەرامبەر کەسانی کە
زۆل و ستەمیکی زۆریان کرد لە خەڵکی مسوڵمانی کوردستان، کە بێگومان

گەلى كورد ئەوكاتە ھەتا بلىنى بېكەس و چەوساۋە بوو، بەلام سەرەنجام خۋاي زالو خاۋەن توانا، ۋەدەنگ ھات و سېفەتى تۆلەستىنى خۋى ئاشكرا كرد:

﴿وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُوْاٰنِقَامٍ﴾ (آل عمران - ۴)، واتە: ۋە خوا زالو خاۋەن تۆلەيە.

ئەو كاتە كاتىك بوو ئىمە جگە لە خوا ھېچ فرىادپرەسىكمان نەبوو، ئەو زھىزانەش كە ئىستا ھاتوون باسى مافى مەزۇمان بۆ دەكەن، لەبەرچاۋى ئەوان مانگە دەستكردەكانيان رژیمنى بەعسى عەلمانىي گەلى كوردى مسولمانى جىنۆسايدو بەناو ئەنفال و كىمايى باران دەكردو، كەسش نىۋچاۋانى گرژ نەدەكرد، بەلام ۋەك لە كوردەۋارى خۆماندا گوتراۋە: خوا بە سەبرە بەلام بە زەبرە، يان ۋەك لە غەرەبىدا دەلى: (إِنَّ اللَّهَ يُمِهُلُ وَلَا يُمِهُلُ)، واتە: خوا مۆلەت دەدات، بەلام فەرامۆش (إهمال) ناكات، ئەۋەتا خۋاي تۆلەستىن، تۆلە غەزەبى خۋى خستەروو بۆ ھەندىك لە سەرانى رژیمن ۋەك: (عەلى ھەسەن مەجىدو ھاۋەلەكانى) كە ئەوانە ژمارەپەكى زۆر كەمن لەۋانەى تاۋانى جىنۆسايدو قەتلوعاميان دەرھەق بە مىللەتى مسولمانى ئىمە ئەنجامداۋەو، ئومىد وايە ئەۋانىش ۋە ھەركەسىكى دىكەش كە زولمى لە كوردو توركمان ۋە غەرب ۋە ھەركەسىك كوردە، ئاۋا خۋاي بالادەست لە دىيادا پىيى بنوئىنى بۆ ئەۋەى ئەو كەسانەى چاۋيان لە زولمەو مافى خەلك زەۋتدەكەن، پەندو عىبەرەتى لىۋەربگرن، پىشېنانىش گوتوويانە: ھەموو پەتەك لە بارىكىدا دەپچرى، بەلام پەتى زولم لە ئەستورپىدا. رژیمنى بەعس دۋاي ئەۋەى كە ھېچ نەما بېكات زولم سستەم ۋە خراپەكەى وشكانى ۋە دەرياسى داگرت، ئىنجا خوا ئاۋا ۋەزەكەى لىگۆرى، بەدەستى خۋى گۆرى بۆ خۋى ھەلقەند! چونكە ئەگەر رژیمنى بەعس (كويت)ى داگىر نەكردبايە، ۋەك گوتراۋە (ئەگەر بزن ئەجەلى ھات تويشۋى شۋانى دەخوات)، بەلى ئەگەر رژیمن ئەو ھەلەيەى نەكردبايە، پىمۋايە دەيان سالى دىكە زولمى لە ئىمەى كورد

کردبايەو بىچەوسانباينەو، ھەروەك شاللاۋەكانى دىكە دەپۇيى!
 بەلام كاتىك بەرژەۋەندى زھىژەكان كەۋتە مەترسىيەۋە، ئىنجا ئەۋانېش
 كەۋتە جەۋجەۋل، نەك لەبەر خەللى (كۆيت)ىش - ھەروەك ھەرگىز لەبەر
 بەرژەۋەندى خەللى ۋەدەنگ نەھاتون - بەلكو لەبەر بەرژەۋەندىيەكانى
 خۆيان! جا بەھەرچال ھەرچۆنىك بى ئەۋە رژىمى بەعس تەخت و تاجى
 تىكچوۋ لە خوا بەزىاد بى، ئىستاش وردە وردە دەبىنن بە سزى خۆيان
 دەگەن و ئومىدما وايە ئەۋانى دىكەش كە ماون بە سزى پەۋاى خۆيان
 بگەن، ئىستاش با بچىنە سەر ئەسلى مەبەست:

پەكەم: كێشەكانمان؛

بازانین كێشەى چیمان ھەيە ئەگەڵ ئەو نەتەو و پێكھاتانەى ئە عێراقدا ئەگەڵمان دەژین و ئەگەڵ ولاتانى دراوسێشمان دا؟! ھەر بە كورتى دەڵێین:

بەراستى بەر ئە ھەر شتێك كێشەى ئەو ھەمان ھەيە كە ئێمە دەڵێین: وەك چۆن ئێو ھەن با ئێمەش ھەبێن! وەك چۆن عەرەب و تورك و فارس و نەتەو و گەلانى ديكە كيان و قەوارە و دەوڵەتيان ھەيە، با ئێمەش كيان و دەوڵەتيكمان ھەبێ، جا ھەرچەندە سەرکردايەتیی سياسیى كورد ئیستا باسى دەوڵەتى سەر بە خۆ ناكات، كە ھەقى خۆشمانە ھەمانبێ! بەلام ئەگەر ئەو شتمان نەبێ، با لانیكەم ئە ولاتى خۆماندا وەك ھەريەمێكى فيدرال زوڵتمان لى نەكړى و خاوەنى ئیرادە و ئیدارەى خۆمان بێن!

ئەو ئە لای كەمى مافى شەرىعى ئێمەيە ئە ولاتى خۆماندا، كە ئازاد و سەر بەست بێن و نەچەوسێنرێنەو و مافمان پێشیل نەكړى، چونكە خوا - سەبەحانە و تعالى - دنيای بۆ ئەو دانەناو! ئەو خەلكە يەكدى بچەوسێنێتەو، بەلكو دنيای بۆ ئەو داناو بەندەكان تێیدا تاقى بكرێنەو داخو كاميان بەندايەتى بۆ خوا دەكات و چاكە دەكات و، كاميشيان ئەخواى بەدیھێنەر ياخى دەبێ و خەريكى ستم و خراپەكارى دەبێ.

بەئێ ئەو داوايەى ميللەتى كوردى مسوڵمان دەيكات شتێكى زۆر رەوايە، كەواتە: با بزانی ئیسلام ئەوبارەو چى دەئێ؟ چونكە ھەندێك كەس زۆرجار باسى ئەو دەكەن كە ئێمە ھيچ كێشەى دينیى و ئیسلامیى مان نیە، بەلكو بەس كێشەى سياسیى و نەتەوايەتییمان ھەيە! بەلام ئە راستیدا ھەق ئەو ھەيە

كە ئىمە ھەم كىشە ئىسلامىيەت ھەيە ھەم كىشە نەتەوايە تىيىمان ھەيە، چونكە كاتى خۆي كە ستەمان لىكراۋە چ لەلايەن پىزىمى توركەۋە چ عەرەبەۋە چ فارسەۋە، بىگومان لەبەر ئەۋەبۇۋە كە ئەۋ پىزىمانەي تورك و عەرەب و فارس شۇقۇنىي و پەگەزپەرست بۇۋنە، ئەگەرنا تورك و عەرەب و فارسى مەسۇلمان، ئىمان و ئىسلامەتتە كەيان پىگەيان نادات زۇلم بىكەن، بەلكو ئىمان و ئىسلامەتتە پائىان پىۋەدەننى كە برايەتتى بىكەن، ۋەك چۇن ئىمەش ئىمان و ئىسلام پىگامان نادات رىقان لە ھەموو تورك و عەرەب و فارسىك بىتتەۋە، بەلكو دەللىن: چاكىيان ھەيە خراپىشيان ھەيە، عەرەپىك مەسۇلمان و دىندارو خۇاپەرست و خەلك دۇست بى، چاكە، بەلام ئەۋەي زالم و ستەمكار بى خراپە. ھەروەھا لەنىۋ ھەموو نەتەۋەكاندا چاك و خراپ ھەيە، ھەروەك چۇن لەنىۋ كوردىشدا چاك و خراپ ھەيە و كوردى چاك و پەسندمان ھەيە، كوردى خراپ و ناپاك و نارەسەنىيەت ھەيە، ھىچ مىللەتتە نە كە ھەموو چاك يان ھەموو خراپ بى!

جا لەراستىدا ئىمە كە زۇلمەت لىكراۋە لەبەر ئەۋەبۇۋە كە ناحەزائەن بە ناشەرعىي و بى دىنىي پەفتارىيان لەگەلەندا كوردەو زۇلمەت لىكردوۋىن، لە ئەنجامى ئەۋەدا زۇلمەت لىكراۋە كە ئەۋ دەرو دراۋسىيەنەمان - ھەلەتە ۋەك خەلك و جەماۋەرەكەيان نا بەلكو ۋەك رىزىم و دەۋلەتەكان - بە ھەق و بە شەرعى خۇا لەگەل ئىمەدا مامەلەيان نەكردە، كەۋاتە: ئىمە نامەسۇلماننىيەت لىكراۋە ناشەرعىي و بى دىنىيەت لىكراۋە، مادام ۋابى كىشە نەتەوايە تىيەكەمان لەھەمان كاتدا كىشەيەكى ئىسلامىيەت.

شايانى باسىشە كە ئىمەي نەتەۋەي كورد ۋەك مىللەتتەكى دىندارو مەسۇلمان لەنىۋ ئومەتتى پىغەمبەردا ﷺ مىللەتتەكى دىارين و گەرەپپاۋى زۇرمان لەنىۋدا ھەلكەۋتۇن لە ھەموو بۇارەكاندا، جا زۇر جار بەس نمۇنە بە

(صلاح الدین) ی ئەیوی دەھینریتەو ڕەحمەتی خۆی لێبێ، بەلام بێگومان لەپێش و لەپاش ئەویش کەسانی زۆر گەورەو دیارمان لێ ھەلکەوتوون لە ھەموو بوارەکاندا، لەبۆری میژوونووسییدا پیاوی وەک (ابن الأثیر) مان ھەیەو، لە بۆری شارەزایی لە زمانی عەرەبیدا زانای وەک (ابن الحاجب) مان ھەیەو، لەبۆری شیعرە عەرەبیدا پیاوی وەک (أحمد شوقي) ناسراو بە (أمیر شعراء العرب) مان ھەیەو، لە بۆری زانستە شەرعییەکان و فێقە ئیسلامییدا پێشەوای وەک (ابن تیمیہ) مان ھەیە، کە زۆر لە میژوونوسان بە کوردی دەزانو، لە بۆری فەرموودەناسیی دا زانای وەک (ابن الصلاح الشہرزوری) مان ھەیە، کە بە دامەزرێنەری زانیاری فەرموودەناسیی (علم الحديث) دادەنرێ، کە کورد بوو و خەلکی شارەزوور بوو، لە بۆری تەسەووف و عێفاندا پیاوی وەک (مولانا خالیدی نەقشبەندی) مان ھەیە کە لەسەر ئاستی جیھانی ئیسلامییدا ناسراو، (ابن عابدین) خاوەنی کتیبی (الحاشیة) یەکیک بوو لە مووریدەکانی، ھەر و ھا (شہاب الدین الألوسی) خاوەنی تەفسیری (روح المعانی) ییش یەکیک بوو لە قوتابی و شاگردەکانی ئەو خواناسە بەرزە! جگە لەوێش بە دەیان پیاوی ھەلکەوتوی وەک (کاک ئەحمەدی شیخ) و (سەید عەبدولرەحیمی مەولەوی) ... ھتەمان ھەن.

بەتای ئێمە نەتەوێکی بێ ناوونیشان نین لە نیۆ ئۆمەتی پیغەمبەردا ﷺ، بۆیە ئەوەندە بکری دەبێ ئێمە کیشە کاخان لە گەڵ دەرودراسی مسوڵمانە کاخاندا بگێرینەو بۆ شەرع، چونکە ئەو ھەم دین و عەقیدەمان لەسەرمانی پێویست دەکات، ھەم بەرزەو نەدی شمانی تێدا یە، چونکە پێشینانمان گوتویانە: (ئەو دەستە شەرع بێبێر خۆینی لێ نایەت)، ھەر حەق و مافیکی شەرع بتداتی کەس ناتوانی بۆلەبۆلت لەسەر بکات! وە ئێمە لە ڕووی شەرعییەو حەقی خۆمانە کیان و قەوارەمان ھەبێت بە دەولەتی

سەربەخۆشە، با لەمبارەو تەماشای ئەم ئایەتەى خواى دادگەر بکەین کە دەفەرمویت: ﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاهُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (الحجرات - ۱۳)، واتە: ئەى خەلکینە! ئیوەمان لە نێرو مێ (ئادەم و ھەوا) یەك خۆتقاندو پاشان گێڕاومان بۆ چەند گەل و تیرە یەك تاكو یەكدى بناسن - پێك ناشنابن و پێكەو ھاوکاری بکەن و سەرزەوى خوا ئاوەدان بکەنەو - ئەوەتان لە لای خوا پێزی زیاترە کە پارێزگارتەر - زیاتر پابەندە بە شەرى خواوە - بێگومان خوا زاناو شارەزایە.

لێردا خواى بەدیھینەر ڕوو لە ھەموو مەرقایەتى دەکات، چونکە ئایین و بەرنامەکەى بۆ ھەموویان ناردووە بەبێ جیاوازی، ئەو یەكێکە لە تاییەتمەندییەکانى بەرنامەو شەرىعەتى خوا کە بۆ ھەموو خەلکى سەرزەویيە، وەك بەرنامەو پیردۆزە مەرقەکردەکان نیە، بۆ وینە: فیکرەى سۆسیالیزم بێ و چینی پرۆلیتار داینابێ دژی چینی بورژوا، یان فیکرەى سەرمایەدارى بێ چینی بورژوا داینابێ دژی چینی پرۆلیتار، یان فیکرەى نەتەو پەرستى عەرەبى بێ، دژی کورد! نەخێر، بەلکو دینی خوا بۆ خەلکى خوايە لەسەر زەوى بە درێژایى زەمان و بە پانایى زەمین!

کەواتە: لە ڕوانگەى ئەم ئایەتەو - ھەلبەتە ئایەت و فەرموودەى دیکەى زۆریش لەوبارەو ھەن - دەگەینە ئەو ئەنجامە: کە کورد کاتیك دەلێ: با مافم ھەبێ و نەچەوسیتێرمەو و قەوارەو بوونم ھەبێ، شتیك دەلێ کە خواى بەدیھینەر بۆى ڕیار داو، شتیك دەلێ، کە زۆلم نیە دادگەرییە، تەنجا خواش خۆى دەفەرموێ: ئیوەم گێڕاوە بە چەند گەل و تیرە یەك، کەواتە: وەك چۆن خوا (عز وجل) عەرەبى کردو بە عەرەب و فارسى کردو بە فارس و

تورکی کردووە بە تورک و... وە ھەروەھا، بە ھەمان شیوەش کوردیشی کردووە بە کورد و زمانی تایبەتی خۆی بۆ دانوود، وەک سەرچەم نەتەوێکی سەرزەوی، کە ئێستا زانیانی شارەزای زمان دەڵێن: نزیکەی (۴۰۰) زمان لە دنیادا ھەیە، دیارە ھەموو ئەو زمانانەو خواوەنی ئەو زمان و ئینتیمای نەتەوانە، خوا خۆڵقاندوونی و خوا (سبحانە و تعالی) ویستی وابوو کە خەڵک زمان و ڕەنگی جیا جیای ھەبێ، وەک دەفەرموێ: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَنَكُمُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ﴾ (الروم - ۲۲)، واتە: لە نیشانەکانی دەسەڵات و توانای خوا دروستکرانی ئاسمانەکان و زەوی و، جیاوازی ڕەنگ و زمانەکانیانە، بێگومان ئەوێدا نیشانەی زۆر ھەن بۆ زانیان.

دەجا ئیمەش لەبەر ڕۆشنایی ئەم ئایەتەدا دەڵێن: ئەگەر کورد بلی: بە من ھەریزێکی فیدراتم ھەبێ لە عێراقدا، یان لە تورکیا و ئێران و سووریا، یان تەنانەت ئەگەر بلی: ئەگەر ھەلومەرجی نێودەوڵەتی گونجاوبێ، دەبێ دەوڵەتی سەربەخۆشان ھەبێ، ئەو بێگومان ھیچ شتیکی ناشرەعیی نەگوتو، بەڵکو شتیکی شرەعیی و ڕەوای گوتو وە حەقی خۆی داواکردو و لەسەر حیسابی کەشیش نیو و حەقی ھیچ کەسی دیکەشی پیشیل نەکردو!

لێرەدا مەبەستم ئەوێە بلی: ئەو کێشانە کە ئێستا ھەمان وەک مەسەلەی کەرکوک و ناوچە داڕاوێکانی دیکە کوردستان و مەسەلەی نەوت و داھات، کە چۆن مامەلەی لەگەڵدا بکری و وانەبێ کە زوڵتمان لێبکری، خۆ ئیمە نامانەوی بەشی خەڵکی دیکە بۆ خۆمان بێنین، بەڵکو دەمانەوی بەشی ئیمە بۆ خەڵکی نەچی، وەک سالتەهای سالتە چوو، بەڵکو زۆر جار ھەر بە داھاتی ولاتی خۆمان و بە نەوتی خۆمان ولاتمان کاولکراو و خەڵکمان

جينوسايد ڪراوهو ته ته وه ڪه مان ڦه ٻڙ ڪراوه، ڪه به راستي ته وه زولميتي ڏور گهرويهه دهه ڳوٺايي پي پي، وه ڏور جاري ديهه ڳوٺو ومانه: شاري ڪه ڪو ڪو و ناوچه ڪاني دهو ربه ريشي به ڳوٺهه دي ڏي ڪو ميٽ (وٺي ڪه) به لڳهه نامه ميٽروويهه ڪان، ڪوردستان و نيمه وه ڪه سهر ڪردايه تي سياسي ڪورد ڦه ناعه تمان وايه ڪه (ڪه ڪو ڪو) له نيو جوگرافي اي ڪوردستان دايه، به لئي تور ڪمان و عه ربه ريشي لئي نيسته جيئن و نه و انيش به شيان پيهه وه هيه.

به لئي نيمه نه گهر تهو ڪيشانه مان بگيرينه وه ٻو نيسلام، ڪهس ٻوي نيه ٻوٽه ٻوٽمان له سهر بڪات و هه ڦو مافمان لئي زهوت بڪات.

هه روهه ها به هه مان شيوه ٻو چاره سهر ڪردني ڪيشه و گرفتي ٽالوزي دهستتيوه رداني دهوٽه تاني دهو ربه رو ٽي قليمي له ڪاروباري هه ريمدا، به گه رانه وه مان ٻو ته رازوي شهر و پشت به ستن به شريعت ڏور قازانج دهه ڪين، چونكه نيستا ڪه سوپاي تور ڪ بهين بهين هه ربه شه مان ليده ڪات، به مه نتيقي نيسلامي دهه تانين پييان بليين: نيوهي تور ڪ نه گهر مافي ڪورده ڪاني تور ڪياش نادهن، لانيمه له نيمه بگه رين و وازمان لئي بهين! - رهنگه زياتر له (٢٠) مليون ڪورد له تور ڪيا هه بن - تو نه گهر مافي ڪورده ڪهي خوشت نادهي لانيمه له نيمه گهري، نيمه ڪه دهستان له شتيڪ گير بووه ٻوچي هه ساده تمان پي دهه دي؟! تهو به ربه مه مي خه بات و خوئن و هم و ٽاره ڦه و ٽاواره يي و ده ربه دهريي و مهينه تيهه ڪي دهيان سالهيه و ڪهس خيري پي نه ڪردووين، هه ربه نده تهم هه ڦو مافانه مان نه ده بووه هه ربه خه باتي شيان له پيناودا بڪهين، چونكه هه ڦي شهر عيي و رهواي خو مان و نه گهر هه لڳ بهه شهر و له گه لمان جو ولا بايه وه نيمه دي ڪورد پيويستي به وه ته بووه بچينه شاخ و بليين: زولمان ليده ڪري! به لڳو ده بووه هه ربه ربه زولمان لئي نه ڪر بايه!!

با ليرهه ڦوٽه نه نزيلهيهه له بارهه دي داد گهريي نيسلامه وه بگيرينه وه:

لە ولاتى مىسر لى سەردەمى حوكمرايىنى (عومەرى كورپى خەتتاب) دا خوا
 لىيى رازى بى، (عەمەرى كورپى عاس) والى ئەو ولاتە بوو، كە وەك سەرۆك
 كۆمارىكى ئىستادا بوو، جا رۆژنىك پىشېر كىيى ئەسپ دەكرى، كورپى پىاويكى
 قىبتى نەسرانىي ئەسپەكەي پىش ئەسپى كورپى عەمەرى كورپى عاس
 دەكە ویتەو، كورپى والى پىیدەلئى: چۆن دەبى ئەسپى تۆ پىش ئەسپى من
 بکە ویتەو؟ ئىدى دەیداتە بەر قامچى و لىیدەدات، ئەو كورەش يەكسەر دىت
 بۆلای (عومەرى كورپى خەتتاب) لە شارى مەدینەو بەسەرھاتەكەي بۆ
 دەگىرپتەو، عومەر (خوا لىيى رازى بى) نامە دەنیرى بۆ عەمەرى كورپى
 عاس و دەلئى: خۆت و كورەكەت و ئەو قامچىيە كە پىيى لەو كاپرا قىبتىيە
 داوہ بە زووترىن كات دەگەنە لای من! ئەوانىش يەكسەر بەرپى دەكەون و
 دەگەنە مەدینە، عومەر بە كاپراى قىبتى دەلئى: قەمچىيەكەي لىيى وەر بگرەو
 چۆنى لىداوى ئاواي لىیدەو، ئەويش لىيى وەر دەگرى و لىیدەدات - جا كاتىك
 لە مىسر كورپى عەمەرى كورپى عاس لىيى دابو پىيگوتبوو: (خذا وانا ابن
 الاكرمىن) بىگرە من كورپى دوو ئىنسانە بەرپىزە كام، واتە: باب و دايكى من
 زۆر بەرپىزن و تۆ كورپى خىزانىكى قىبتى و سادەي چۆن دەبى پىش بکە ویتەو؟ -
 عومەرى كورپى خەتتاب بە كورپى كاپراى قىبتى دەلئى: لىیدە لە كورپى باب و
 دايكە بەرپىزەكە! زۆر چاكى لىیدەدات، ئىنجا پىیدەلئى: قامچىيەكەت
 وەرسوورپنە بۆ سەرى بابىشى، كاپراى (قبطىي) یش دەلئى: ئەي گەورەي
 مسوئلمانان بابى لە منى نە داوہ و تۆلەي خۆشم لە كورەكەي كەردەو، ديارە
 ھاوہ لائى بەرپىز لەوى دەبن تىكاى بۆ دەكەن عەمەر رزگارى دەبى، ئىنجا لەو
 كاتە دا عومەرى كورپى خەتتاب رستەيەك دەلئى كە زۆر باوہ لەسەر زمانى
 خەلک، بە عەمەر دەلئى: (يا عمر متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم أمهاتهم
 أحراراً؟!)، واتە: ئەي عەمەر لە كەيەو خەلكتان كەردۆتە كۆيلە، خۆ بە

ئازادىيى لى دايك بوون؟!.

وھك دەيىنىن خەلىفەو كاربە دەستى ھەرە بالايى مسولمانان لى سەر
 كابرايە كى قىبىتى وە دەنگ ھاتو، كە چەند قامچىيە كى بە زولم لىدراو،
 ئىنجا ئايا ئەگەر دەسلەتتى ئىسلامىي لى ئارادا بووايە چى دەكرد لى سەر
 ھەزاران گەنجو لاو پىرو مندالتى كوردستان كە جىنۇسايدو كىمىيى
 بارانكراون؟! كە واتە: ئىمە وھك مىللەتتىكى ستم لىكراو خاوەن ھەق دەبى
 وريابىن و كىشە كانمان بگىرپىنەو بۆ شەرع، جا ئىمە گەر مسولمان بىن دەبى
 قەناعەتمان وابىو سەداسەد دىئايىن كە شەرىعەتتى خا دادگەرى (عدلى)
 تەواوى تىدايەو بە ھىچ شىۋەيەك ھەق و مافى ئىمە مسقالتىكى نادات بە
 كەسانىكى دىكە، وھك چۆن مافى خەللى دىكەش نادات بە ئىمە، ئەو ھەش
 ماناي وايە قازانچى ئىمە بە شخوراوە! بەلام وەختىك ئىمە ئەو بىرەتە
 شەرىعەيە لى كىشە كانمان دادەبىرىن، زىيانىكى گەرە لى خۆمان دەدەين و
 ناحە زانىشمان پاساوى گومانى خراب پىبردەنمان، دەبى، ھەرچەندە ئەگەر
 گریمان مىللەتتى ئىمە يان ھەر مىللەتتىكى دىكە مسولمانىش نەبى، مافى
 ئەو ھەرى ھەرى، كە بە ئازادىيى بىر و لى ولالتى خويىدا سەربەخۇ بىو
 نە چەوسىنرپىتەو.

بەلام ئىمە وھك مىللەتتىكى مسولمان بۆچى شەرع نەكەينە سەنەدو
 پالپشتىكى بەھىز بۆ كىشە رەواكانى گەلەكەمان و داوا رەواكانان؟! مادام
 مىللەتەكەمان مسولمانەو خۇى بە مسولمان پىشان دەدات، پىويستە ھەر بە
 مەتتىقى ئىسلامىيەش بەرانبەرە كانمان بدوئىن! من زۆر جار لى بۆنەو كۆر
 كۆبۇنەو سىياسىيە كاندا گوتوومە: ئىمە زۆر زەرەر دەكەين كاتىك دىين
 ئىسلام لى ھاو كىشە سىياسى و نەتەو ھەيى يە كانمان دوور دەخەينەو،
 بەپىچە وانەشەو زۆر قازانچ دەكەين كاتىك ئىستىناد دەكەينە سەر ئىسلام،

www.alibapir.net

دوۋەم : قەيرانە كانمان :

لەبارەى قەيرانە كانىشمانەۋە كە ئايا ئىسلام چۆن قەيرانە كانى نىئوخۆمان چارەسەر دەكات؟! ديارە ۋەك سەرەتا باسكىرد ئىمە كۆمەلىك قەيرانمان لەنىئوخۆماندا ھەن:

جارى لەرووى ناسنامەى ئايىنىيەۋە ئىمە قەيرانىكى گەورەمان ھەيە، چونكە لەلایەكەۋە خۆمان بە مىللەتلىكى مسوئلمان دەزانىن، لەلایەكى دىكەشەۋە گەلىك لە ھەلىست ۋە ھەنگاۋە كانمان دژو پىچەۋانەى ئىسلامن!

پاشان ئىمە لە ھەموو بوارە كانى: سياسىي، ئابورىي، كۆمەلەيەتتى، ئەخلاقىي ۋە كلتورىيىدا، كۆمەلىك گەرت ۋە قەيرانى جۆراۋجۆرمان ھەن، كە بەتەۋايى پشويان پى ھەلچىنىوين ۋە گەر بەۋ شىۋەيە برۋا مىللەتەكەمان پۆژ بەرپۆژ زياتر بەرەۋ گەندەلىي ۋە پوچەلىي دەچى، بۆۋىنە: لەرووى ئابورىيەۋە قىيى ۋە پىيى ۋە چىنايەتتىيەكى زۆر بىرەزا پەيدا بوۋە ژمارەيەكى كەمى خەلك سەرۋەت ۋە سامانە كانيان زۆر زىادى كىردەۋ، ژمارەيەكى زۆرى خەلكىش دەرامەت ۋە داھاتيان پۆژ بەرپۆژ بەرەۋ خوار دەچى، ئەمە لەلایەكەۋە لەلایەكى دىكەشەۋە نەبۋى بەنزىن ۋە نەۋت ۋە كارەباۋ چۆلپۋىنى دىھاتەكان ۋە دارمانى ژىرخانى ئابورىيى... ھتە، ھەموو ئەۋانە گەرتى گەورەن بۆ مىللەتلىك كە بىھۋى كيان ۋە بۋىنى خۋى ھەبى! تەماشىا دەكەين ھەر لە كلىنس ۋە ئاۋى خوارنەۋەۋە تا ھەر جۆرە كەلۋەلىكى دىكەى پىۋىست لە گەورە ۋە بچۈك، پىۋىستمان بە غەيرى خۆمانەۋە ھىچى لە ۋلاتى خۆماندا بەرھەم نايىت!

دەشزائم كەسانىك كە گوۋىيىستى ئەم قسانە دەبن، بەسەر سورمانەۋە پىرسىيار

دەكەن دەلىل:

ئىسلام چ پەيغەندىيەكى بە سىياسەت، ئابورىيى، كۆمەلەيەتتى، كولتور، فەرھەنگ و چارەسەرى ئەو قەيرانانە ھەيە كە پىيانە ھە پەيغەست؟!

لە ۋەلامدا دەلىل: لە راستىدا ئىسلام بۆ دابىنكردى بە ختە ۋەرىي مەۋقە ھاتە، چ لە دىناو، چ لە دۋارۋزداو، ئىنسانىش كاتىك لە ژيانى دىنايدا بە ختە ۋە دەبى كە ۋلاتى ئاۋەدانىي و زولم و فەساد و گەندەلىي نەبى و، برايەتى و تەبائى بچەسپى و، كۆمەلگا بە تاك و كۆمەلىيە ۋە برازىتە ۋە بە رەۋشتە بەرزو جوان و پەسندەكان و، ئەو نەخۇشپىيانەى كە ۋەك گياكە ئەو بزار وان بۆ كۆمەلگا رىشەكىش بكرىن، ديارە تەنيا كاتىكىش ئەو ئامانجانە دىنەدى، كە مەۋقەكان ھەموويان بەندەى خوا بن و پىكە ۋە برا، يان لانىكەم تەبا بن و، دادگەرىش چەسپاۋ و سەقامگىر بىت، ھەر بۆيەش خواى كار بە جى كە باسى چىكەتى نىررانى پىغەمبەران (عَلَيْهِمُ السَّلَام) دەكات لە دوو شتاندا كورتى ھەلدىن: (بەندايەتى بۆ خوا كردن) و (دادگەرىي چەسپاندن)، ۋەك فەرموئەتى: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء ۲۵)، واتە: لە پىش تۆدا ھىچ پىغەمبەرىكمان نەناردە ۋە مەگەر پىمان راگەياندە، كە جگە لە من ھىچ پەرسىراۋ نىن دەجا بەس من پەرسىراۋ!

ھەروەھا فەرموئەتى: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ (الحديد ۲۵)، واتە: بىگومان پىغەمبەرانى خۇمانان بە بەلگە

ناشکرایە کانهو ە ناردو ەو کتیب و تەرازووشمان لە گەڵ ناردوونە خواری، تاکو خەلکی بە دادگەریی بەرپۆ ە بچن...

بە ئی پێغەمبەرائی خوا (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) بۆ دوو شتان ھاتوون: یە کەم: خەلک فیری بە ندایە تی بکەن بۆ خوا، دوو ەم: خەلک لە نیو خۆیاندا دادگەریی بچەسپینن و نە ھیڵن کەس زوڵم لە کەس بکات.

جا ئیمە کاتیک تەماشای ژیا نی خۆمان دە کەین لە زۆر ڕو ەو ە دوو ە لە خوایی و بی سەر ەو بەرەییە کی زۆر دە بینین:

یە کەم: جارێ لە ڕووی کۆمەلایە تی و ئە خلاقییە ە چە ندین عادیە ت و نە ریت و شتی سە یر و سە مەر ەو خراب دە بینین و، کۆمەلک دیار دە ی دارووخانی

رە وشت و خووی پە سندر و تە شە نە کردنی خو و خە ی نزم و قیزە ون دە بینین!

بە داخ ەو ژمارە یە ک لە گەنجە کاتمان بە کور و کچە ە کە سە یری ڕوالە تیان دە کەین لە مسوڵمان نە بی، لە ە موو شتیک دە چن! جا ئایا ئیمە وە ک میللە تیکی مسوڵمان، ئە گەر لە سەر ئە و حالە تە بە ردە وام بین تا چ ئە ندازە یە ک دە توانین بلیین مسوڵمانین؟! ئایا سەرەنجامان چی لیدی ت؟!

ئێستا سە دان کیشە لە دادگا کان ە یە، خیانیە تی ھاوسەریی ە یە، ئافرە تان خۆیان دە کوژن و دە سووتینن، ننجا زۆر جار خەلکی نە قام و نە زانیش وادە زانن ئە وە خە تای ئیسلامە! بە لام نە خیر بە لکو لە راستیدا ئە وە بە پلە ی یە کە م سووچ و تاوانی ئە و کە نالانە یە کە فە ساد و خراپە و بە ردە و شتی پەرە پی دە دە دن و غە ریزە و ئارە زووی گەنجە کاتمان بەر ەو خراپە دە جو لینن!

ننجا دە سە لات و ئیدارە ی ە ریمیش ە تا ئیستا بیری ئە وە نە کردۆ تە و! کە بە شیو ە یە کی شە رعیی و ریکویتی ک ژیا نی ھاوسە رگیریی بۆ گەنجە کان دابین بکات و، ئە و ە موو پارە و ئیمکانیە تە ی سە رف دە کری بۆ ئە و بە ناو ە ونە رمە ندانە ی کە ئارە زووی گەنجە کان بەر ەو گونا ھ و بەر ە لادایی

دەجووڵپێن و خەڵات دەکرین و دەعوەتی تایبەتیان بۆ سازدەکرێ لە ئوتیل و ھۆلەکاندا! لەجیاتى ئەوێ بێنئى سەرفى بکات بۆ ئاسانکاری پڕۆسەى ھاوسەرگىرى گەنجەکان، نەك رەواچپێدانى ئەو ھەموو کلیپ و گۆرانى و رەقس و سەمایەى، کە جگە لە پەرەپێدانى رەوشت نزمى و بەرھەڵدایى و وروژاندنى غەریزەى جینسى و گەندەلى ئەخلاقى، ھىچ بەرھەمىکى دیکەى نیە و نەك ھەرکەسىکى ئیسلامى، بەلکە ئەمانیە کیش ئەگەر بە ئینساف و ھەروای دەبینى!

پاشان دەپرسین؟ ئایا خەلکى رۆژئاوا و ئەوروپا بەو شتە بەرھەمپێش چوون؟! ئایا ئەو شارستانیەتە ماددیەى کە دەبێ چاکەکانیان ئیوەربگرین، لەسەر رەقس و سەما و ھەلپەرپن بنیات نراوە؟ بێگومان نەخێر، بەلکە وەك ئەشوینى دیکەشدا گوتوو مانە: ئەو شارستانیەتى و بەرھەمپێشچوونە ماددیەى رۆژئاوا، بەرھەمى کارکردن و رەنج و زەحمەت و پیرکردن و ھاينان و کۆمەڵێك بەھاو رەوشتى دیکەى بەرز و جوانە، ئەگەر نا ھەرگیز نەبوو و رووینە داو ھەل و مەیللەتێك بە رەقس و سەما و گۆرانى و رەشبەلەك بەرھەمپێش بچى!!

ھەلبەتە ئیمە دژى ھونەرى سروود و گۆرانى و جۆرەکانى دیکەى ھونەرىش نین، بەلام بێگومان ھونەرى مەیللەتێكى مسوڵمان، دەبێ گونجاو بى لەگەڵ عەقیدە و رەوشت و کلتور و فەرھەنگیدا^(۱).

ئىستاش با سەرنج بەدەین داخۆ ئىسلام لەو بوارەدا چیمان پێدەلى و چوون ئامۆزگاریمان دەکات و لەوبارەو رێنمایى چىيە؟

جارى پێش ھەموو شتێك کۆمەڵگای مسوڵمان نابى غەریزەو

(۱) لە زنجیرە باسى (چەند بابەتێكى ھونەرى لەبەر رۆشنایى قورئان و سوننەتدا)، کە ئىستا بە ئالقە لە رۆژنامەى (کۆمەل) دا بلاو دەکرێتەو پاشان دەکرێتە کتیب، بە درێژى قسەمان لەبارەى ھونەرەو کردووە.

ئارەزوۋەكانى تېدا بوروژىتىن، وەك خۇاى كاربەجى دەفەرمۇي: ﴿قُلْ
لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۖ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ
إِنَّ اللَّهَ حَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ (النور - ۳۱)، واتە: بەپىۋانى ئىماندار بلى با
لە رۋانىنى چاۋيان بگرنەۋە داۋىنى خۇيان بپارىژن، ئەۋە پاكترە بۆ ئەۋان،
بىگومان خۇا دەزانى چى دەكەن.

ئىنجا دەفەرمۇي: ﴿وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ (النور - ۳۱)، واتە: ۋە
بە ئافرەتانى ئىماندار بلى با لە رۋانىنى چاۋى خۇيان بگرنەۋە - زۆر چاۋ
نەبىرە پىۋان - داۋىنى خۇيان بپارىژن، با جوانى خۇيان دەرەخەن مەگەر
ئەۋەى بە ناچارى دەرەكەۋى - مەبەست پىۋى دەم و چاۋو دەستەكانن تا
مەچەك -، ھەرۋەھا ھەر لەۋبارەۋە دەفەرمۇي: ﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ
وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهِنَّ ۖ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ
يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ﴾ (الأحزاب - ۵۹)، واتە: ئەى پىغەمبەر ﷺ بە
ھاۋسەرەكانت و كچەكانت و ئافرەتانى مەسۇلمان بلى با بالاۋشەكانيان
بەخۇيانەۋە بگرن و دەسماۋەكانيان بەخۇياندا بەدن، ئەۋە نىزىكتە ئەۋەى
بناسرىن و ئازار نەدرىن.

ۋاتە: بزانرى كە ئەۋ ئافرەتە پۇشتەيە ئافرەتتىكى بە ھەياۋ ھەشمەت و
خاۋەن شەرم و شەكۋىيە ۋە خەلكى نەفس نزم تەماعى تىنەكات و چاۋى تىنەبىرى و
ئازارى نەدات بە قسە پىگوتن، ياخۇد بە ھەر شىۋەيەك لەشىۋەكانى رەفتارى
ناشاىستە، ئەۋە بۆ مەسەلەى نە وروژاندنى غەرىزەكان بەتايبەت غەرىزەى
جىنسى و پاكراتنى كۆمەلگا.

لەوبارەشەو ھە دەسلەت و قەوارەى سىياسى بەرپرسىيارە بەرانبەر بە دابىنکردنى پىداوئىستىيەكانى پرۆسەى ھاوسەرگىرىيى بۆ ئو گەنجانەى دەيانەوئى ھاوسەرگىرىيى بکەن، لە ھەردووک رەگەزى نىرو مى، خوائى بەبەزەيى فەرموويەتى ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَمَا يَكُنْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (النور - ۳۲)، واتە: ئەوانەتان كە ھاوسەريان نىيە - لە ژن و پياو و كور و كچ - ھاوسەرگىريان بۆ بکەن، ھەروەھا كۆيلەو كەنيزە كە چاكەكانىشتان بەھەمان شىو، جا ئەگەر ھات و ھەژار بوون، ئەو خا لە بەخششى خۆى بىنيازيان دەكات، خا فراوانە - لە دەسلەت و بەزەيى و بەخشش دا - وزانايە.

كەواتە:

كۆمەلگا و كيان و قەوارەى كى مسولمان بەرانبەر بە پرۆسەى ھاوسەرگىرىيى ھاوولائىيان بەرپرسىيارەو لەسەرى فەرزە ھەلومەرج و پىداوئىستىيەكانيان بۆ پرەخسىنى و ئاسانكارىيان بۆ بكات. دووھەم: ئىنجا با سەرنج بەدەين كە ئايا خەلك و كۆمەلگايە كى مسولمان، چۆن قەيرانى ئابوورىيى و ژيان و گوزەرانى تىدا چارەسەر دەكرى و دادگەريى كۆمەلایەتى تىدا دىتەدى؟!

لەوبارەو پىويستە ئامازە بە چەند راستىيەك بکەين:

۱- لە سۆنگەى ئەو ھەو ھەو كە غەريزەى شت ھەبوون (التَّمَلُّك) يەككە لە غەريزە خوارسكەكان، ئىسلام وەك سەرجم غەريزەكانى دىكەى مەرووف دانى پىداھىناو و رىوشوئى تىركردنىشى بۆ داناو، وەك خوائى كاربەجى فەرموويەتى: ﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ
وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

(النساء - ۳۲)، واتە: ۋە خۆزگە بەۋە مەخۋازن كە خوا كىرەۋىيەتى بە پىلەۋ
ئىمتىيازى ھەندىكتان بەسەر ھەندىكتاندا - مەبەست جىاۋازىيە
خوارىسكە كانى نىۋان پىاۋان ۋە ئافرىتەنە - پىاۋان بەشيان ھەيە ئە بەرھەمى
كرەدى دەستيان ۋە ئافرىتەنەش بەشيان ھەيە ئەۋەدا كە ۋە دەستيان ھىناۋە
(لە مال ۋە سامان)، ۋە ھەرمۇيەتى: ﴿...فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا
تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ (البقرة - ۲۷۹)، واتە: ئەۋە سەرمایە كاتتان
ھى خۆتانن، نە ستەم ۋە بىكەن ۋە نە ستەمتان لى بىكرى.

۲ - بەلام ئىسلام بەپىچەۋانەى سىستەمى سەرمایە دارىيەۋە دەستى تاكى
ئاۋەللا نە كىردە ئەبۋارى كارۋ كاسبى ۋە بازىرگانىدا، بەلكى كۆمەلىك مەرج ۋە
بەند (شرط ۋە قىددى) بۇ دانۋن كە رىگىرى لىبىكەن ئە زىانگەيانەن بە
كۆمەلگەر بەرژەۋەندىيە گىشتىيە كانى، ۋەك خۋاى بەرزۋ مەزن
ھەرمۇيەتى: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ
بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا
أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ (النساء - ۲۹)، واتە: ئەى ئەۋانەى
بىرواتان ھىناۋە! مال ۋە ساماتان بە ناھەق ئەنىۋاتتاندا مەخۋن، مەگەر
بازىرگانىيەك بى بە رەزامەندىي نىۋاتتان ۋە خۆتان مەكۆژن بىگومان خوا
لەگەلتان بە بەزەيە!

ۋەك دەيىن خۋاى كاربەجى لىرەدا (مال ۋە سامان بە ناھەق خۋاردن) ۋە

خەلك كوشتنى پىكەو ھەسكردون!

ئىنا ھەسكرد (قىد) ھەسكرد ئىسلام خىستونىيە سەسك تەسك ھەسكردى ئابورىيىدا تەسك زىيان ھەسكرد ھەسكردى گىشى نەگەيەننى، بىرىتيە ھەسكرد قەدەغە كەردنى بازىرگانىيە كەردنى ھەسكرد پىسوزىيانە خىش، ھەسكرد پىيغەمبەرى خەسكرد ﷺ ھەسكردىيەتى: ((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخَنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ)) رەسكرد البەسكردىيەسىلم وأصحاب السنن عن جابر، واتە: بىيگومان خەسكردىيەتى شەسكرد بىرەسكرد ھەسكرد بىرەسكرد بىرەسكردى قەدەغە كەردە.

ھەسكرد ھەسكردىيە كى دى ھەسكرد ھەسكرد بىرىتيە ھەسكرد قەدەغە كەردنى پەسكرد ھەسكردى شەسكرد، ھەسكردىيە پىيىستىيە خەسكردىيە (الإحتكار) ھەسكرد پىيغەمبەرى ﷺ ھەسكردىيەتى: ((لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِيءٌ)) رەسكرد مسەلم، واتە: ھەسكرد كەسەسكرد ئىيىتىكار بىكات خەسكرد بارە.

۳- ھەسكرد ھەسكرد ھەسكرد پەسكردىيە پەسكردىيە بىرەسكرد ھەسكردىيە گىشىدا ئىسلام قەدەغە كەردە كەسكرد سەسكرد سەسكردىيە كەسكرد ھەسكردىيە شەسكردىيە كەسكردىيە كەسكردىيە پىيىستىيە يەسكردىيە، بىرىتيە مەسكردىيە تەسكردىيە، ھەسكرد: ئاوسكرد، ئاگەسكرد، پەسكرد، كەسكردىيە كەسكرد... ھەسكرد، ھەسكرد پىيغەمبەرى ﷺ ھەسكردىيەتى: ((المسلمون شركاء في ثلاثة: في الكلا والماء والنار)) رەسكرد أبو داود، واتە: مەسكردىيە كەسكردىيە شەسكردىيە ھەسكردىيە: ھەسكردىيە كەسكردىيە ئاوسكردىيە.

ھەسكرد ھەسكرد (أبو داود) گىسكردىيە تەسكردىيە كەسكردىيە پەسكردىيە پەسكردىيە پەسكردىيە: ((يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا الشَّيْءُ الَّذِي لَا يَحِلُّ مِنْهُ؟ قَالَ: الْمَلْحُ))، واتە: ھەسكرد پىيغەمبەرى خەسكردىيە شەسكردىيە، كەسكردىيە قەسكردىيە بىرىيە: خەسكردىيە.

شەسكردىيە بەسكردىيە كەسكردىيە پىيغەمبەرى خەسكردىيە ﷺ بىيە بىسكردىيە شەسكردىيە شەسكردىيە، ئاوسكرد، ئاگەسكرد، خەسكردىيە كەسكردىيە، چەسكردىيە ھەسكردىيە رەسكردىيە ھەسكردىيە شەسكردىيە شەسكردىيە بىيە بىسكردىيە ئەسكردىيە بىيە، ھەسكردىيە شەسكردىيە دىكەش خەسكردىيە

ئاوا پەکیان لەسەری بکەوێ و بۆی ناچار بن ھەمان ھوکی ھەبە، لەسەر بنەمای (قیاس)، کە یەکیەکە لە چوار بنچینە گەورەکانی یاسا دانان لە شەریعەتی ئیسلامییادا.

ھەرچەندە وشە ئاگر (النَّار) کە لە ھەرمایشتە کەدا ھاتو، ھەموو سەرچاوەکانی سووتە مەینی وەك: نەوت و گاز و خەلۆزی بەردو، کارەبار، وزە و نیوکی (الطاقة النووية) دەگریتەو، وشە خۆی (الملح) یش سەرچەم کانتزایەکان (المعادن) دەگریتەو بە ھەموو جوړەکانیانەو.

۴- دەسەلات بۆ ھەبە لەپێناو بەرژەوێندی گشتیدا نرخ لەسەر کەلوپەل دا بنی بۆ ئەوێ بازەرگان و سەرمايەدارە بێ وێژدانەکان بەھۆی زیادکردنی نرخەو ھەلکی نەچەوسیننەو ھو ئیستیغلایان نەکەن، (ابن تیمیة) لەوبارەو پاش لیکۆتینەو ھەبەکی زۆر گوتوویەتی "وجاع الأمر: أن مصلحة الناس إذا لم تتم إلا بالتسعين سعر عليهم تسعين عدل لا وكس ولا شطط وإذا اندفعت حاجتهم وتمت مصلحتهم بدون لم يفعل" (۱)، واتە: کورتەیی قسان: ھەركات بەرژەوێندی ھەلکی پەکی لەسەر (نرخ دانان) کەوت دەسەلات بەشیو ھەبەکی دادگەرانی بێ کەم و زیاد نرخ لەسەر کەلوپەلەکانی بازەرگانان دادەنێت، بەلام ئەگەر پێویستییان پێی نەبوو و بەبێ ئەو بەرژەوێندی یان دەھاتەو، نرخ دانانی.

■ - ئیسلام دیاردەیی زیندەڕۆیی (إسراف) و خوشگوزەرانایی لەراددەبەدەر (إتلاف) بە نیشانەو ھۆکاری ڕووخان و ھەرسەھێنانی کۆمەلگا دادەنێت، وەك خۆی پەرورەدگار ھەرموویەتی: ﴿وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا﴾ (الإسراء - ۱۶)،

(۱) بروانە: (الحسبة) ی ابن تیمیة.

واتە: ھەركات و یستمان ئاوەدانپێهەك بڤهوتیڤن ڤەرمان بە
خۆشگوزەرانه کانی دەکەین -چاکە بکەن- ئەوانیش خراپەکاری تیدا
دەکەن و سەرەنجام بپیری (خوای) لەسەر دیتەجی و بەتەواوی کاولی
دەکەین.

بۆیە ئە کۆمەلگاو دەولەتی ئیسلامییدا بوار بە ئەهلی ڤەساد و خراپەکاری
نادری، کە ولات بکەنە مەیدانی تەراتینی خوایان، ئنجا گومانیشی تیدا نیە،
کە وەك چۆن ئەپەنای چیا ی پەرزو سەرکەشدا، شیوو دۆلی چال و قوولیش
هەن، هیچ کاتیڤکیش خۆشگوزەرانیی ئەرادەبەدەر و زیدەرۆیی خراپەکاران
مەیسەر نابێ، مەگەر لەسەر حیسابی خەلکی چەوساوە و ڤەش و ڤووت!

وە بەراستی زۆر جیگای داخ و ئەسەڤە کە واقعی ئیستای میللەتە کەمان
لەرووی ئابووری و کۆمەلایەتییه و ئە حالەتی (قیری و پیری) دا دەبینن، بۆ
وینە: ئەو کە حالەتیڤکی سروشتی و ئاساییە کە لەماوەی چوار پینج ساڵدا
کەسێک هیڤدە دەولەتمەند ببێ میلیاریڤ دۆلاری هەبێ، بەلام خەلکی دیکە
ھەر ئەپەنای ئەودا ھەرچەندە ھەولبەدات خانوویەکی بچوکی پێ دروست
نەکری؟!

باشە ئەو بەرپرە ساماندارە ئەو میلیار دۆلارە لە کوێ هیڤا ئەگەر
بەدزی کردن نەبێ، ئینجا بیڤگومان وشە ی گەندەلیش هیچ لە نیوەرۆکی دزی
کردن ناگۆری!

یان بەرپرەسی وا ھەییە خانووەکە ی بە چەند سەد دەڤتەر دۆلار کړیو، جا
ئەگەر خانو و بەوئەندە بکړی دەبێ با یی چەندەش کۆمپانیای ڤیللا و سەیارەو...
ھتدو پارە ی دانراوی ھەبێ؟! یان دەولەتمەندی وا ھەییە ئەگەر سەرۆت و
سامانەکە ی بەسەر کاتەکانی ژیانیدا دا بەش بکەیت، ڤەنگە ھەموو رۆژێک
دەڤتەرێک بکەوێ، واتە (۱۰,۰۰۰) دە ھەزار دۆلار! باشە ئە کوێ هیڤا؟

ئەدی بۆچی خەلکی دیکە دۆش داماو ھە بۆ دابینکردنی پێداویستییه سەرەتاییەکانی ژيانی؟

بەراستی سەرکردایەتی سیاسیی کوردستان دەبێ زۆر بە جێددی بیر لەو ھە بکاتو ھە کە بۆچی خەلک ھێندە پێزارو ناپەھەتە؟ پێگومان تەنیا لەبەر ئەو ھەنێ، کە چاوەڕوانی پێشھاتی خراب دەکات بۆ تائیندە کوردستان لەلایەن ولاتانی دراوسێ و لەلایەنی ئەمریکا و ھاوپەیمانەکانییەو کە تیا کە ھێزەکانیان دەکێشنو ھە پێشیان گوتەنی بە گورگان خواروومان دەدەن؟!

بەلکە لەرووی نێوخۆشمان بێزاریی و نێگەرانیی زۆر ھەبێو چارەسەریش تەنیا ئە گەراندەو ھەماندایە بۆ ئیسلام، چونکە ھەرگیز لەسایە کۆمەلگاو قەوارە کە رەسەنی ئیسلامیدا رێ بەو ھەموو قری و پری و نادادگەرییە نادری، ئەو ھەتا خۆی کاربە جێ دەفەرموێ کە نابێ سەرۆت و سامان ئە دەستی دەوڵەتمەندەکاندا کورت ھەبێو پەزەمەندە بێ: ﴿كَئِذَا لَا يَكُونُ دَوْلَةٌ بَيْنَ الْأَعْيَانِ مِنْكُمْ...﴾ (الحشر - ۷)، و ھە خۆی بەدیھێنەر دەفەرموێ:

﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ﴾ (الرحمن - ۱۰)، واتە: خوا زەوی بۆ ھەموو خەلک داناو ھە پێویستە ھەموویان لێی بەھەرەمەند بن، و ھە فەرموویەتی: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا...﴾ (البقرة - ۲۹)، واتە: ئەو خواھێ ھەرچی لەسەر زەوی ھە بۆ ھەموو تانی خۆتقاندو ھە.

کەواتە: شتیکی زۆر ناپەھەو و ناھەرییە ئە کاتی کەدا کەسانێکی کەم پانتاییەکی زۆری زەوی بۆ کۆشک و تەلار و قیللاکانیان قۆرخ دەکەن و خەلکیکی زۆریش بێستە خاکیکی چنگ ناکەوێ! تاخر مادام خوا (عزوجل) بژیوی ئەو خەلکە ھەستۆتە ئەم ولات و نیشتمانی ھەبێ، جێگە و رێگە ی

ھەمووانى تېدا بېيتەو ھە مال لە مال خۆ ھەرام نە كرى!

سىيەم: ھەروەھا لەرووى فېكرىي و كولتورىيەو ئەگەر سەيركەين دەبينىن گەنج و لاو ھە كامان و قوتايە كامان ھاندە درىن بۆ لاسايى كەردنەو ھى كۆيرانەى خەلكى رۆژئاوا، ھەلبەتە با كەس وا ھالى نەبى كە ئىمە دژى ھەموو شتە كانى رۆژئاوايە كانىن، بەلكو شتى بەسوود لە ھەر كەسيكەو ھە لە ھەر شوپىيەكەو ھەبوو وەريدە گرین، خۆى كاربە جى لەوبارەو ھە دەفەر موى:

﴿...فَبَشِّرْ عِبَادِ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَمَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۗ أُو۟لَٰئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَٰئِكَ هُمُ ٱلۡأَوۡلَٰٓءَ﴾ (الزمر: ۱۷-)

۱۸)، واتە: ھە موژدە بدە بە بەندە كام، ئەوانەى كە گوئ لە ھەموو قسەيەك دەگرن، بەلام دوايى كامەى چاكترە بەدواى ئەو دەكەون، ئەوانە كە سانىكن خوا رېنىمايى كردوون، ھە ئەوانەن خاوەن عەقلان.

بەئى ئىمە با سوود لە ئەزمونى خەلك بېينىن و لە زانىارىي و شارەزايى يان بە ھەرمەند بېين، بەلام با خۆمان لە شتە خراپە كانيان بياريزين، ئاخىر بۆچى دەبى بە بيانوى پيشكەوتنەو ھە راگەياندماندا خەلك بۆ لاسايى كەردنەو ھى كۆيرانەى بېرى رېزوو عادەت و نەرىتى خراپى ئەھلى كوفر ھانبدري؟ نايە خەلكى ئەورووپا و رۆژئاوا بەخۆ رۆوتكەردنەو ھى ئافرەتە كانيان و قومار كەردن و شەراپچۆرىي و سەرخۆشىي و بى ھۆشىي بەرەوپيشچوون؟!

يان بەرەوپيشچوونى ئەوان لە ئەنجامى ئەو دەايە كە زۆر بايەخ بە كار كەردن دەدەن و سوود لە كاتە كانى خۆيان وەردە گرن، كۆمەلەيك رەوشت و بەھاي ديكەى باشيان ھەن، وەك: راستگۆيى و بېر كەردنەو ھى توپىنەو ھى زانستىي و ريكوپىيكي ئيش و كاروبارى رۆژانە و دلسۆزىي بۆ خەلك و ولات... ھتە؟! بەلام بە داخەو ھە ئەو ھى لە ولاتى ئىمەدا رەواجى پيدەدري بەزۆرى سەلبىيات و

كەمكورتى و پەۋشە دزىۋەكانى ئەوانە، ئەگەرنا با لە راگەياندەكاناندا
 پەواج بەردى بە زانست و زانىارى و پيشەسازى و گەشەکردنى ئابوورى و
 دەۋلەتمەندکردنى بېروھۆشى خەلك بەگشتى، ئاخىر پيشكەوتن لەميشكى
 ئىنساندايە ئەك لە بەرگ و پۆشاكيدا! ئەگەر كەسكى نەزان بېنين - كە وەك
 دەلېن (قل) و (فل) لەيەك جيانەكەتە، قاتىكى جوانى لەبەر بەرگىت و
 بۆينباغىك بەستى و سەرو قزى شانە بەرگى، ئايا ھەر بەۋەندە دەپتە
 كەسكى خويندەوارو شارەزاو زانا؟ نەخىر، بەلام كەسكى با بەرگى
 (كوردى) شى لەبەربى، مادام زانىارى پىبى ئايا ئەو بەرگ و پۆشاكە كوردىيە
 بەرەو داۋەى دەبات؟ بىگومان نەخىر!

بەداخەۋە تەۋژمى عەلمانى ئىستا وایكردە بەرگى كوردى بېتە دروشم و
 نیشانى خەلكى دواكەوتوو نەخويندەوارا! واتە: ئىمە لە بەرگ و پۆشاكە
 نەتەۋەيى يەكەشمان ھەلگەپاۋىنەۋە بەناۋى كوردایەتییەۋە، بگرە زۆرمان ھەن
 ئەگەر بۆيان بەرگى ھەر بە كوردیش قسە ناكەن ھەتا ئىنگىلىزى و زمانە
 بىانىيەكان ھەبن! جا تۆ ئايىن و زمان و بەرگ و پۆشاك و ئەخلاقى كوردەۋارىت
 نەمىنى، ئەدى كوردایەتییەكەت لەكۆى دایە؟!

لەكۆتايیدا دەلېن:

ئىمە ئەگەر بمانەۋى وەك مىللەتتىكى مسوئلمان گۆرانكارى و چاكسازى لە
 حال و ۋەزەى خۆماندا بەكەين، دەبى سەرەتا بەرەستىك دابىنەن لەبەردەم ئەو
 دارووخان و بېزارى و ئاۋمىدىيەى كە لەئارادايە ئەگەرى ئەۋەى ھەيە بەرەو
 ئاكامىكى خراپەترىشمان بەرى!

دیارە ئىمە بۆيە باسى ئەو واقىعە دژۋارەى مىللەتەكەمان دەكەين، چونكە
 ئىمەش خۆمان بە بەرپرسيار دەزانين بەرانبەر بەو كېشەۋ قەيرانە
 جۆراۋجۆرانەى كە لەگەتاياندا دەستەو يەخەين، بىگومانىش دەرەكانان بە

ھەموو لایە کمان چارەسەر دەکرێن، وەزەحە کە ھی ئێوە نیە هیچ کەس ئێوە کۆلە بە تەنیا بە کۆلدا بدات، بە ئێوە دەبێ ھەموومان دەستبار بۆ یەکتەر بگڕین، بە لایە ھیچ گومانی تێدا نیە کە ھەتا کو جیددیتر بەرەو ئیسلام و پیوھ پابەند بوونی ھەنگاو ھەڵنێن، دەرمانە کافران زووتر دەستگیر دەبن و برینە کافران زووتر ئاسانتەر ساریژو چارەسەر دەکرێن، با ئێوە پەندە کوردییە شەمان بە سەردا نەچەسپێ کە دەلێ: (مائیان پەر بوو لە رازیانە مندالیشیان بە سک ئیشە دەمرد).

ئێمە مائیان کە مائی ئیمان و ئیسلامە پەر لە شیفاو، چارەسەری ھەموو کیشە و قەیرانە کافران لە قورئان و سوننەتی پیغەمبەر دا ﷺ بە دەست دەکەوێ بە مەرجێک باش لێیان تێبگەین و چاک پێیانەو پابەند بین، دیارە ئەگەر واش نە بین ناتوانین باسی مسوڵمانەتیی خۆمان بکەین.

خوای پەر وەردگار سەرەنجامی ھەموو لایە کمان خێر بکات و ئومیدیشمان بەرەحمەتی خوا ھەبە، کە ئێوە ھەر شەو مەترسییانە چاوەڕوانیان دەکەین خوای بالا دەست لێمان وەدووڕ بخات و خوا پشتیوان بێ، کە رکوک و ناوچەکانی دیکەش ئەمرۆش نەبێ بە یانی ھەر دەگەرێنەو ھەڵەتی ئاسایی خۆیان، خوای بەرزو توانا ولات و میللەتەمان سەر بەرزو سەلامەت بکات و ئەستەم و زۆری دوژمن و ناحەزان چەپالە ببات و بیپاریزی، خوا بە لوتفی بێ سنووری خوای یاری دەمان بدات کە ئەنیو خۆشاندا دادگەری و براھەتی و تەبایی بچەسپێن، چونکە ھەتا ئەنیو خۆماندا ریزە کافران پتەوتر و تۆکمەتر و مەحکەمتر بن، بێگومان ئەتەماع تێکراکی دوژمنانی شەمان دوورتر دەبین.

وصلی اللہ علی محمد وعلی آلہ وصحبہ أجمعین، والحمد لله رب العالمین.

بہشتی دووہم

واقیعی ھەریمی کوردستان گرفتو چارەسەر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله والمهتدين
بهده

بەڕێزان ، خوشکان ، برايان!
بە گەرمی بەخێرهاتنی ھەموو لایەکتان دەکەم و خوشحالم کە بە دیدارتان
شاد دەبم ئەم ئێواره کۆرەماندا.

(واقیعی ھەریمی کوردستان: گرفت و چارەسەر) ناوونیشانی ئەو بابەتە یە
کە ئامادەم کردو. پێشکەشی ئێوەی بەڕێزی بکەم، دیارە ئەم ناوونیشانە
فراوانە و شتی زۆری تێدا جێ دەبێتەو، بەلام من ھەوڵم داوە ئەوەی کە ئە
قەرەیی ئەم کاتە کەمەدایە بە پوختیی و گۆشراویی لە سێ تەوەرەیی سەرەکیدا
پێشکەشتانی بکەم، بۆ ڕوونکردنەوێ بۆچوون و ھەڵبژێستنی خۆمان، یاخود
خۆم وەک ئینسانێکی مسوولمان ئە بەرانبەر گرفت و کێشەکانی ھەریمی
کوردستاندا و چارەسەریشیان.

تەوھری یەگەم: چەند سەرنج و تێبینی یەك

سەرەتا بە پێویستی دەزانم سەرنجتان بۆ چەند تێبینییەك رابکێشم:

یەگەم: ئەم قەوارەو واقیعه سیاسییە ھەریمی کوردستان زادەى بەرھەمی

خەبات و بەرخۆدان و تێکۆشان و قوربانیدان و کوێرەوھیی و دەر بە دەریی و

شەو غوونی و شەبە یخوونی سالانیکی دوورو درێژی گەلە کەمان و خەلکی

کوردستانە، بە ھەموو پیکھاتەکانی و بە ھەموو چین و توێژەکانییەو.

بۆیە پێویستە چەندەمان زەحمەت و نارەحەتی کێشاوە لە پێناو

ھێنانە دییدا، ھێندەو زیاتریش زەحمەت و بەرخۆ بدەین و دڵسۆزی بنۆین و

خەبات و تێکۆشان بکەین، لە پێناو بەرھەمێش بردنی و پارێزگاریی لێکردنی و

چارەسەرکردنی گرفت و کێشەکانیدا.

چونکە بێگومان ھەر شتێک ئێنسان بە نرخێکی گران بە دەستی ھێنابێ،

عەقڵ و مەنتیق داوای لێدەکەن و دەخوازن کە نە شەھیلێ بە ئاسانی لە

دەستی بجێو، ھەر سروشتی ئێنسانیش وایە کە ھەر شتێک زەحمەتی پێو

کێشایێ، زیاتر بە تەنگییەو دەبێ، لەو شتەى کە بە ئاسانی ھاتبێتە

دەستی.

دووەم: ئێمە ھەموو لایە کمان لە بەرانبەر خەلک و کۆمەلگای خۆماندا

بەپرێسارین و نابێ هیچ کامێکمان درێغی بکات لە دڵسۆزیی نواندنا.

دیاره ئەوەش ھەركەسە بە ئەندازەى توانای خۆى، گێڕاوەتەوێه كه دواى ئەوێ ئیبراهیم پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) دەخړیتە (مەنجه نيق) ھەو پێى فری دەدریتە ئێو ئەو ئاگرەى بۆى ئامادە کراوە ئە سەر دەمى (نەمروود) دا، پەرەسێلکە یاخود باندەیه کی ئاوا گچکە بە دەندووکی ئاوا دەبات بۆ کوژاندنەوێ ئاگرە، ئێى دەپرسن: خو ئاوە کە ھێندە نیه کاریگەریی ئەسەر کوژاندنەوێ ئەو ئاگرە ھەبێ؟

ئەویش دەڵێ: من ھەر ئەوەندەم ئە توانادا ھەموو گرنگ ئەوێ بە ئەندازەى خۆت دتسۆزى بنویى!

جا بە ھەر حال ئیمە ھەموو لایە کمان ئە بەرانبەر ئەم واقعەى ئیستاو ئەم کۆمەلگاو خەلکەماندا بەرپرسیارین، ھەركەسە بە ئەندازەى تواناو بۆکرانى، وە بێگومانیش ئەگەر ھەركەسە بە ئەرکی سەرشارنى خۆى ھەتسێ بۆ چارەسەرکردنى گرفت و کێشەکان و نەھیششتنى کەم و کووڕپییەکان، کاریگەریی خۆى دەبێ، وەك فارس دەڵێن: (قطره قطره دریا میشود) واتە: ئە دتۆپە دتۆپەى باران دەریا پێکدێت.

پێغەمبەرىش ﷺ ئە فەرماشتی کیدا دەفەرموێ: ((الدِّينُ النَّصِيحَةُ))، واتە: دیندارى و مسوڵمانەتى دتسۆزىیە.

ھاوێلانێ گوتیان ئەى پێغەمبەرى خوا ﷺ دتسۆزىی بۆ كێ؟
فەرمووى: ((لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَتِهِمْ)) رواه مسلم، واتە: دتسۆزىی بۆ خوا، بۆ كتیبى خوا - قورئان -، بۆ پێغەمبەر خوا ﷺ، بۆ کاربەدەستانى مسوڵمانان و پێشەوايان، وە بۆ خەلکى بە گشتى.

ھەروەھا ھەرمۇيەتى: ((كلکم راع وکلکم مسؤول عن رعیتہ)) متفق علیہ، واتە: ھەركامىك لہ ئیوہ چاودیرەو بەرپرسە بەرامبەر بە كۆمەلگایەكەى، كەواتە لہ پروانگەى ئىسلامەوہ ھىچ كەس ھەلنەھاویردراوہو جیانەكراوہتەوہ لہوہدا كە لہ بەرانبەر خەلک و كۆمەلگای خۇیدا ھەست بە بەرپرسیارىتى بکات.

سىيەم: ھەبوونی گېروگرفت و كەم و كووړی ھەمیشە لہ ژيانى ټاك و كۆمەلدا شتيك چاوەروانكراوہ، واتە نابى پيمان سەير بى و پيمان شتيكى ناسروشتى و ناسايى بى كاتيك كە باسى گرفت و كيښەى كۆمەلگايەك بگره خيزانيك و بەلكو تاكيكيش بكەين و، زور شتيكى ناسايى و چاوەړنكراوہ، چونكە خواى كاربه جى ئەم ژيانى دونيايەى واھەلخستوہ كە ھەرگيز لہ گرفت و كيښە خالى نابى، وە تاقىكردنەوہى ئىنسانيش لہوہدا بەرجەستە دەبى كە چۆن لہ گەل گرفت و كيښەكاندا پرووبەروو دەپيټەوہو چۆن چارەسەريان دەكات!

كۆمەلگاوميللەتى ئيمەش وپراى ئەو حالەتە سروشتى و ناسايىيەى كە ھىچ كەسيك وھىچ خيزانيك وھىچ كۆمەلگايەك بى گرفت و كيښە نابى، سى ھۆكارى ديكەش ھەن كە بەھۇيانەو گرفت و كيښەمان ھەر دەبن:

أ/ نەبوونی ئەزموونی حوكمرانيى: ئيمەى گەلى كورد ئەزموونی حوكمرانييمان زور كەمە، ھەرھەنگ و كلتوورى ئيمە زياتر ھەرھەنگ و كلتوورى شورش و خەبات و بەگژ ستەمكارو داگيركەراندا چوونەوہى، بۆيە ئيمە زورباش دەزانين شورش بكەين، بەرھەنگار بينەوہ، شوينيك پرووخينين و تيكيبدەين، بەلام رەنگە باش نەزانين چاكسازىي بكەين، بينا

بەكەين و دوست بەكەين، چونكە مېژوۋى مىللەتە كەمان و ئەزمونى
 راپردوومان ئە پروۋى فەرمانرەۋايى و حوكمرانىيەۋە نەدارە!
 ب/ كېشەۋ شەرى نېۋخوشمان شوينەۋارى زۆر خراپى بە جېھېشتوۋە،
 كۆمەلېك گرىكۋىرەۋى لەسەر دلو مېشكى زۆر لە خەلگەمان
 دوستكردوۋە.

ج/ ھەبوۋى خەلگى ناھەز، بېگومان زۆر ئەۋانەۋى كە ئەۋ ھەقەۋى خوا بە
 ھەموو گەلو نەتەۋەيەكى داۋە، پېمان رەۋا نابېنن و زولم و ستەمان
 لېدەكەن، چ ئە دەرو دراۋسى چ ئە خەلگى دېكەش.

چۈارەم: ھېچ كەس لەۋە گەۋرەتر نېە رەخەۋى لى بېگىرېت و ھېچ كەسېش

لەۋە بچوۋكتر نېە رەخەۋى بە جى بگرى!

ۋە ئە راستىدا كەسېك رەخەۋى لى دەگرى كە ئە ئېشداپى و ھەبى و
 بوۋى ھەبى، ئەسلى رەخەۋى لىگىران و تېبېنى و سەرنج لەسەردرانى ماناى
 ئەۋەيە ئېشىكى ھەيەۋ كارى بە دەستەۋەيەۋ بوۋىكى ھەيە، كوردەۋارى
 خوشمان زۆر جوانيان گوتوۋە: دۆست ئەۋ كەسەيە دەتگرىنەۋى، بەلام دوزمن و
 ناھەز كەسېكە دەتېنېتە پېكەنېن، چونكە كەسېك دۆستى ئېنسان بى و
 بۆى دلسۆزو بە پەرۆش بى، كاتېك عەيب و كەم و كورپىيەك دەبېنې، ئەگەر
 بزائى ئەۋ كەسە پېشى قەلئس دەبى و لەسەر دلىشى تال دەبى، ھەر
 ئاگادارى دەكاتەۋە، بۆ ئەۋەۋى ناتەۋاۋىي و كەم و كورپىيەكە كانى لاپەرى، تاكو
 كاملئرو چاكتر بى، بۆيە ھېچ كەس نابى بە رەخەۋى قەلئس بى، بەلام ۋەك
 گوتم دەبى رەخەۋى كەش بە جى بى و ئە قالبى ئەدەب دەرنەچى!

خوا بەرزو مەزن دوو لەۋ چۈار سېفەتانەۋى بۆ ئېنسانى سەرفرازيان
 ديارى دەكات، برېتېن ئە يەكتر راسپاردن بە شوينكەۋتنى ھەق، ۋە يەكتر

پاسپاردن بە خۆراگری، وەك دەفەر موو: ﴿فَمِنْ أَلْفِ أَلْفِ النَّجْمِ وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾﴾، واتە بە ناوی خۆای بە بەزەیی بەخشنده، بێگومان مەژۆف لە زیانباری دایە، بێجگە لەوانە ئیمانیان ھێناوە کردەوی باش ئەنجام دەدەن، وە یە کتر پادەسپێرن بە حق وە یە کتر پادەسپێرن بە خۆراگری.

عوومەری کوری خەتتاب (خوا لێی رازیبی) جێنشینی دووھمی پیغەمبەر ﷺ جوانی فەرمووە، کاتیەک کە لە دانیشتنیکدا پیاویک رەخنە یەکی لێگرت یاخود پێی گوت: لە خوا بترسە و پارێز لە خوا بکە، کەسیکی ماستاوجی (متملق) کە لەوێ بوو - دیارە ھەمیشە کەسانی ئاوا بە دەوری حوکمران و کاربەدەستانە وە زۆرن - گوتی: چۆن رەخنە لە براگە و رەوی مسوڵمانان دەگری و پێی دەلێی: پارێز لە خوا بکە؟!

عوومەر خوا لێی رازیبی لە دەمی کابرای دووھمی دایە وەو، گوتی: وازی لێ بھێنە، ئنجا ئەم وتە جوانە ی فەرموو: (لا خیر فیکم إن لم تقولوها ولا خیر فینا إن لم نسمعها)، واتە: ئێوە خیرتان پێوە نیە ئەگەر نە یلێن، ئێمەش خیرمان پێوە نیە ئەگەر نە یبێستین و وە رینە گرین.

بەلام بێگومان پێویستە (رەخنە گرتن) یش چەند شتیکی تیدا رەچاو بگرین، ئەگەر بویستری بەرھەمداری:

یەك: لە دڵسۆزی یەوە بێ ئەك لە کینە و بوغزو غەرەز، وەك پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: دینداری دڵسۆزی یە، (الدین: النصيحة).

دوو: پێویستە بە ئینساف و بە وێژدانە وەبێ، واتە: ئەگەر ئینسان خراپە ی بینی چاکە کانیش ببینی و ھەر لە پشت پەردە ی رەشەو سەیر نە کات،

ھەربۆیەش ھەرمایشتیکی پێغەمبەر ﷺ شیوازی ڕەخنە گرتنمان فیڕ دەکات کە دەفەرموێ: ((المؤمنُ مرآةُ المؤمنِ...))^(١)، واتە: ئیماندار ئاوێنەی ئیماندارە.

ئاوێنە خۆت پێشان دەدات وەك خۆت، چاکەکانیشت پێشان دەدات و خراپەکانیش، جوانییەکان و ناشیرینیەکانیش.

سی: دەبێ ڕەخنە گرتن بۆ راستکردنەوێ نەك بۆ ناوزێاندن و ناشیرینکردن و بریندارکردن، بۆیە مەرج نیە ڕەخنە گرتن ھەموو کاتێك لێ ڕاگەیانندنەوێ بێ، یاخود لێ نیو خەلك و جەماوەردا بێ، جاری وایە پێویستە ڕەخنە گرتن بە نامەیەکی تایبەت، بە قسەیەکی تایبەت بێ، یاخود لێ دیدار و دانیشتیکی تایبەت دابێ ئەگەر مەبەست راستکردنەوێ، ئەگەر مەبەستیش ناوزێاندن بێ ئەو شتیکی دیکە.

چوار: ھەروەھا دەبێ ڕەخنە گرتن بابەتی (موضوعی) یانە بێو لەسەر بناغەی زانیاری راست و دروست بێ، نەك لەسەر بناغەی تۆمەت و گومان!

پێنجەم: واقیعی ئیستای ھەریمی کوردستان ھەرچەندە گرت و کەم و کووڕیی ھەن کە ھەموو لایەك دان بەویدا دێن، بەلام بێگومان لایەنی چاك و شتی باشیشمان ھەیە، دیارە وەك پێشتر باسم کرد ھەر دروستبوونی ئەم واقیعه کە ھەتا ئەندازەیهك ھەموومان تییدا ئازادین و ڕێژەیهك (نسبة) ئازادیی بۆ ھەموو لایەك ھەیە! ھەر ئەوێ خۆی دەستکەوتە، وە ئێمە کە خواوەنی ئیدارەیی خۆمانین، بێگومان ئەو دەستکەوت و نیعمەتییکە نابێ بە کەمی

(١) رواه أبو داود عن أبي رفعة والعسكري عن أبي هريرة والطبراني والبخاري والقضاعي عن أنس.

بگرين، وه ئەو ھەش كە ئىمە رەخنى لىدە گرین مانای وایە واقع و بوونیکمان ھەیه، بۆیە بە رەخنى لىگرتن دەمانەوئ چاکی بکەین.

مەبەستم ئەو ھەیه كە ئىمە لەگەل گرتو كەم و کوورپی یەکانیشدا لایەنى چاکە و ئىجابىيشمان ھەن، دەستكەوتى باشىشمان ھەن، ئەبەرئەو ھەك چۆن نابى بە ھۆی لایەنە چاك و ئىجابىيەكانمانەو گرتو كەم و کوورپی یەكانمان نادیدە بگرين، بە شیۆھەك كە ھەر باسی چاکەكانمان بکەین و بلیین ئەو ھەمان کردو ھەیه، بۆ ئەو ھەلەو ناتەواری و كەم و کوورپی یەکانی پى داپۆشین كە ئەو ھەلەیه، بە ھەمان شیۆھەش بە ھۆی گرتو كیشەو كەم و کوورپی یەکانیشەو نابى لایەنى چاکە و ئىجابىيەكانی خۆمان بە گشتى و ھى ھەر كەسیكیش بە تايبەتى داپۆشین، خۆی كاربەجى كە ھەموو فەرمایشتەكانی جوانن، چەند جوان دەفەرموى: ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ...﴾ (الشعراء-۱۸۳)، واتە: وه شتى خەلكى بە كەم مەگرن، ئەگەر شتىكى باشیان ھەیه بلیین و چەند دینى ئەو ھەندە نرخەى لەسەر دابنن، ئینسان نابى بى ویزدان بى، عەرەب گوتوویانە: (الإنصاف خیر الأوصاف).

دیارە دەبى ئەو راستییەش بزانن كە كۆمەلێك گرتو كیشەمان ھەن لە توانا و ئیرادەى خۆمان بەدەرن، شتىك كە لە توانای خۆمان بەدەرە، نابى بیکەینە رەخنى لەسەر یەكدى، مەگەر ھۆكاری ئەو چوونەدەرە لە ئیرادەى خۆمان توانی خۆمان بى و كاردانەو ھەلۆیستى خۆمان بى، ئەوكاتە دەبى ئەو قسەو ھەلۆیستانە چارەسەر بكرین، كە بوونەتە ھۆكاری چوونەدەرى لە ئیرادەو توانای خۆمان!

شەشەم: ئەو گەرت و کێشەنە ی باسیان دەکەین مەرج نیە ھەموویان تەنیا بە دەستەلاتەو بە دام و دەزگاکانی حکومەتەو پەیوەست بن، بەلکو زۆربەیان کەم و زۆر پەیوەندیان بە سەرچەم کۆمەلگا و تاکەکانیشەو ھەیە، وە من بە گشتی خۆمانم وەک گوشتی سەر چەپەرئ ھیناوەتە گۆرئ، واتە: من باسی ھالەتە کەم کردو بە گشتی، بەلام بێگومان ئە چاککردن و چارەسەرکردنی گەرت و کێشەکاندا دەستەلات و حکومەت و دام و دەزگاکانی پشکی شیریان بەردەکەوئ، وە ھەرکەسیک دەستەلاتی زیاتر بئ زیاتر بەرپرسیارە.

بەلام دیسان مەرجیش نیە کە سەرچەم پێکھاتەکانی کۆمەلگا و تاکەکانیشی ئەو گەرت و کەم و کووپی یانەدا وەک یەک بەشدار بن، بەلکو ھەیە بەشی زیاتری بەردەکەوئ و ھەیە کەمتر، وە ڕەنگە ھەشبئ ھیچی بەرنەکەوئ و ئەم کەم و کووپی یانە ی تێدا نەبن، بەلام وەک گوتمان من لێرەدا وەک ھالەتی گشتی قسە دەکەم.

تێبینی ھەوتەم و کۆتایی: پێویستە ھەر ئە سەرەتاوە ئەو راستییە بلییم کە: خستەرووی گەرت و کەم و کووپی یەکانی ھەریە کەمان و دەستنیشانکردنی چارەسەرەکانیش، بەراستی ئە قەرە ی کۆر و وتاریک ئاوی ئیەمدا نیە، بەلام (مالا یڈرک کُلُّ لا یُتْرک بَعْضُهُ)، بۆیە ھیوادرم تیشکیکی باش بھەینە سەر گەرت و کەم و کووپی یەکانمان و ھالە سەلبییەکانی ئەم واقعەمان، وە ئەو چارەسەرانەش کە پێویستە بگیرینەبەر.

ھەلبەتە ئەو ھەش کە من لێرەدا دەیلییم و دەیخەمەر و تیروانینیکی ئیسلامییانە بۆ ئەو واقعە ی خۆمان بە کورتی و پوختی، ھەم گەرت و کێشە و کەم و کووپی یەکان و ھەم چارەسەرە کەشیان، نالییم دەقارودەق ئەو ھە

دەيلىم ھەموو راپوۋچوونى ئىسلامە، بەلكو راپوۋچوونى خۇمە وەك
تېگەيشتىم بۇ ئىسلام.

تەھدیدی دووھم: گرفتەکان

من گرفتو کەم و کووپی یەکانی واقیعی ئەمڕۆ ھەری ئۆز دەستەنام خستۆتە (٦) شەش ھەزار ھەزار کە یۆگومان دەگۆنێ بۆ زۆر ھەزار دیکەش دابەش بکری، وە ک سەرەتاش باس کرد، وە دیارە من ھەولم داوە بە پوختی و گۆشراوی بیانخەمەر و و شتی سەرەکی باس بکەم، واتە ئەوەی بەلای منە وە گەنگ بوون، ئەمانە خوارە وە کە ئە ھەر پوویکە وە باسی چەند کێشە و گرفتیکم کردو، بەم شێوەیە:

- ١- ئە پووی فیکرییە وە.
- ٢- ئە پووی سیاسیە وە.
- ٣- ئە پووی نەتەوی و نیشتمانییە وە.
- ٤- ئە پووی ئابووری و ژیان و گۆزەرانە وە.
- ٥- ئە پووی کۆمەڵایەتی وە.
- ٦- ئە پووی ڕاگەیانندنە وە.

ھەتە ئە لێرەدا بە خێرای بەسەر گرفتەکاندا دەڕۆین بۆ ئەوەی کە بە نەفەسیکی درێژتر باسی چارەسەر بکەین، چونکە گرفتەکان لەبەر چاومان و زۆر جاریش باسکراون، بەلام بەراستی ھونەر ھەر ئەوە نیە کە ئێنسان ھەمیشە ڕەخنە بگری و عەیب بدۆزێتە وە، بەلکەر ھونەری گەورە ئەوەیە کە چارەسەر بۆ گرفت و نەخۆشییەکان دابنێ، وە ھونەری گەورەتریش ئەوەیە کە گیروگرفت و کێشەکان پاش دۆزانە وە چارەسەریان، بە کردو وە چارەسەر

بکریڤ! وەك من زۆر جار گوتوومە: وەرە سەد عەبیم لیبگرەو لیم بدۆزەو، بەلام یەکیکیانم ئەگەڵ چاك بکە!

بەئێ بەراستی پەخنەگرتن ئاسانەو، چارەسەر دۆزینەو زەحمەتەو، چارەسەرکردن زەحمەتتریشە!

١/ ئە پووی فیکرییەو:

١- بزکردنی ناسنامە: کەسیك ئە دەرەوێ واقیعی ھەریمی کوردستان تەماشای ھەریمەکەمان بکات ئە ئاوێنە ی کەنلەکانی راگەیانندا، بە زەقی ھەست دەکات کە بەشیکی ئەم میللەتە ناسنامە (ھویە)ی خوێ بزکردو، ئایا مسوڵمانە یان نامسوڵمانە؟! وە ئایا ھەلوێستی بەرامبەر بە ئیسلام چیه؟ ھەر بەراست وەك ئیددیعا دەکات، ئیسلام بە عەقیدەو بەرنامە ی خوێ دەزانێ؟ ئەگەر وایە بۆچی سەدویەك شتی تێدایە کە ئیسلام پێی رازی نیەو وەك ھی مسوڵمانان ناچێ؟!

٢- لاسکردنەوێ کوێرانە ی ئەملاولا بەتایبەت پۆژئاوا، وە وەرگرتنی شتە خراپەکانیان، یان ئەو شتانە کە تایبەتەندی خوێانە، ئاخەر ھەندیک تایبەتەندی ھەیه ھی میللەت و کۆمەلگایە کە بەکەلکی ئیمە نایەت و بە ھیچ جوړیک ئەگەلماندا ناسازئ و ئەگەڵ ئایین و میژووو کلتوووماندا ناگونجێ.

٣- متمانە بەخۆنەمان و ئەبیرکردنی: دین و میژووو کلتووور، وە چەسپینی ئەو وەھمە کە بەبێ دەستبەرداربوونی (دین)مان ناتوانین پیشبکەوین.

۲/ لە ڕووی سیاسییەو:

۱- حیزب کردنە ئامانج و زاکردنی بەرژەوێندی تایبەتی و حیزبی بەسەر بەرژەوێندی گشتیدا.

کە ئەو لە ڕاگەیاندندا، لە بەرپێوەبردندا، لە پەرلەماندا، لە ھەموو دامودەزگاگاندا ئەو دیاردەی حیزبگەراییی و حیزب کردنە ئامانجە شتیکی بەرجەستەییەو زۆر بە زەقی دەبینرێ و بەلگەنەویستە.

۲- دەریازنەبوون لە گری و گۆلی ڕابردووی تال، کە مەبەستم شەڕ و کۆشتاری نیوخۆیە.

۳- گەرم و گۆپی لە کۆبونەوێ و ڕیککەوتننامەکاندا و ساردوسپیی لە جیبە جێکردن و پێو پابەندبووناندا.

۴- ھەبوونی گیانی پاوانخوازی، بە ئی کراوێیی یە کە ھەیە، بەلام بیگومان تا ئیستاش ڕووحی پاوانخوازی و تەنیا خۆ بینین و حیساب بۆ خەلکی نەکردن ھەیە.

The collage features a central image of a man in a turban. Surrounding it are various digital presence elements: a Facebook profile for MediaAmeerOffice, a YouTube channel for AliBapir, a Telegram channel for AliBapir, and a website for www.alibapir.net. There are also QR codes and a central image of a man in a turban.

۳/ له پړوۍ نه تېرېدوې و نیشنلې پوه:

۱- کالبونه وهی ئینتمای نه ته وهیی و نیشتمانی به قازانجی ئینتمایی حیزییی و ناوچهیی و... هتد.

من له بیرم دئی کاتی خۆی که له گهرمه‌ی خهباتی شاخو خهباتی
 رزگاریخواییدا بووین کوردایه‌تی وشه‌یه‌ک بوو په‌ونه‌قیکی زۆری هه‌بوو، وه
 هه‌روه‌ها وشه‌کانی (پیشمه‌رگه‌) و (شۆرش) و (خه‌بات) و (به‌رخۆدان)
 په‌ونه‌قیکی زۆریان هه‌بوو، هه‌روه‌ها وشه‌کانی: (نیشتمان په‌روه‌ری) و
 (نه‌ته‌وایه‌تی) هه‌روا، به‌لام پیم وایه ئیستا ئه‌وانه هه‌موویان تا پادده‌یه‌کی
 زۆر کالپه‌ونه‌ته‌وه!

۲- كوردايه تىي و نىشتمان په روه رىي كړدنه پاساوى زور دياردهى خراپى وهك: حيز بگه راىي، گنده لىي، كه م چيكلدانه يي له بهرانبهر په خنه و نار په زايي خه لكدا، هه روه ها پشتگوئ خستنى چاره سه رى زور گرفت و نه خوڅشى و، فه را موڅكردنى چه سپاندنى گه ليك شتى باشى پيوست، به بيانوى ناسكيى هه لومهرجو به پاساوى هه ستيا رىي قوناعى سياسى و نه ته وه بىمان.

۴/ لە پووى ئابوورى و ژيان و گوزەرانەوہ:

- ۱- پەرەستاندىنى ھالەتى سىتەمى كۆمەلەيەتى و پۇژ بۇ پۇژ زىياتر قوئۇپونەوہى ديار دەى چىنايەتى و قىرى و پىرى و... ھتە.
- ۲- پو و بە تەنبەلىيى و بەكاربەرى (مستھلك) چوونى كۆمەلگا و نەبوونى ژىرخانى ئابوورى و ھاوەن نەبوونى ھىچ كام لە پىداوويستىيەكانى ژيانى پۇژانە.
- ۳- پىشپىر كە كەردن لە زىدەپۇيى و خۇشگوزەرانىيدا.
- ۴- پەرەستاندىنى گيانى خۇويستى (أنايە) و كزبوونى گيانى بەزەيى و خىرخوازىيى و بەتەنگ يە كدىيەوہ بوون.
- ۵- لە ئەندازە دەرچوونى پىژەى مووچەخۇرىي لەسەر ھىسابى كاروكاسبى و گوندنشىنى بەھۇى مونافەسەى ھىزىبىيەوہ، كە بىگومان مەبەست لىرەدا مونافەسەى نىوان ھەردو ھىزىبى ھوكمرانى (پارتى، يەكىتى) يە، كە بە پىي ھەندىك سەرتىمىر پىژەى مووچەخۇران بە ھەموو جۇرو شىوہكانىانەوہ گەشىتتە زياتر لە مىليۇنىك ياخود مىليۇنىك سىسەد ھەزار، كە بۇ دانىشتوانىكى چوار مىليۇنى كەمتر يان زياتر، ئەم پىژەى مووچەخۇرىيە يە كجار زۇرە.

(۱) واتە كۆمەلگا بەگشتى بە ھۆكۈمەت و مىللەتەوہ، بەلام بىگومان خەلكى ئىشكەر و گورج و گۇل و مەندۇش زۇرە تەنبەلەردى خەلكىش زياتر فىتى دەستەلاتى سىياسىيە كە بەھۇى مونافەسى ھىزىبىيەوہ خەلكىكى زۇر كراوہتە مووچەخۇرو پىشتى لە كاروكاسبى ساردىپۇتەوہ.

۵/ لە پرووى كۆمەلە تىيە ۋە:

- ۱ - دارووخانى رەۋشەت ۋە پەرەستاندىنى چەندەن نەخۇشى ۋە دىاردەى ترسناكى كۆمەلەلە تى ۋەك: كوشتنى بەناھەق، دزى ۋە جەردەى، داۋىن پىسى ۋە مەيخۇرى ۋە تلىاك كىشان.
- ۲ - تەشەنە كەردنى سەرگەردانى ۋە ئاتومىدى ۋە لاساى كەردنە ۋە كۆپرەنە لەنپو چىنى گەنج ۋە لاودا بە (نېرو مى) ۋە بە پاشە ۋە چۈنە ۋە لە بوارى خويندەن ۋە زانستدا.
- ۳ - سست بوونى پاىە كانى خىزان ۋە زۆربوونى رىزەى جىابوونە ۋە (طلاق) بە ھۆى ناپاكى ھاسەرى (الخيانه الزوجية) يە ۋە، ساردى لە پىكە ۋە نانى خىزان.
- ۴ - خۆكوشتنى ئافرەتەن ياخود كوشتنىان.

۶/ لە پرووى راگەيانە ۋە:

- ۱ - بەرجەستە كەردنى كلتورىكى نامۆ بە كۆمەلگەى كوردە ۋارى لە پرووى فىكرى ۋە ھونەرى ۋە ئەخلاقى ۋە... ھتە ۋە.
- ۲ - بېھىزى لە پرووى زانستىيە ۋە.
- ۳ - جەخت كەردنە سەر سەرگەرم كەردنى خەلك ۋە جوولاندنى غەرىزەى جىنسى لەسەر جىسابى لايەنە كانى دىكەى پىۋىست بۆ كۆمەلگەى تەمىرمان لە پرووى راگەيانە ۋە.

تەۋرەدى سىيەم: چارەسەر

۱/ لە پوۋى فېكرىيەۋە:

من پېم وایە ئەو دەرەو گرتە فېكرىيەۋى ھەمانن بە رەچاۋکردنى ئەم خالانە زۆریان چارەسەر دەكرین:

یەك: جەخت كردن لەسەر ناسنامەى راستەقینەمان ھى ھەموو مىللەتى كورد یان زۆربەى ھەرەزۆرى كۆمەلگاكەمان كە مسوڵمانەتیيە:

چونكە ئەگەر بە پېى سىستەمى دیموكراسىش بى - ديارە من وەك ئىسلامىيەك ئەگەر ناچارى نەبى باسى دیموكراسى ناكەم، ئەویش لەبەرئەۋەنا كە ئىسلام دژو پېچەۋانەى دیموكراسىيە، ھەرچەندە بېگومان خالى جياۋازو تېكگىراۋىشيان ھەنە، بەلكو لەبەرئەۋە كە ئىسلام سەرچەم لایەنە چاكەكانى دیموكراسى بە شىۋەيەكى چاكتر تېدانو لە لایەنە خراپەكانىشى دوورە، بەلام لە كاتى غىابى سىستەمى حوكمرانى ئىسلامدا وەك زۆرجار گوتومە: دیموكراسى چاكى نېو خراپانەو، كاتېك ئىسلام وەك عەقىدەو پاشان وەك شەرىعەت و سىستەمى حوكمرانى بەرجەستە نەبى لە ژيانى خەلكدا، بېگومان ئەۋە دیموكراسى لە ھەموو سىستەمەكانى دىكە باشترە - حېساب بۆ زۆرىنە دەكرى، وە دەبى كەمىنە خۆى لەگەل زۆرىنەدا بگونجىنئى، بەبى ئەۋەى كە مافەكانى بقبەوتىن، بەلئى پېۋىستە جەخت لەسەر ناسنامەى راستەقینەمان بكەين كە مەبەستمان مسوڵمانەتیيەو، نابى بە مسوڵمانەتى خۆمانان شەرم بى بەلكو دەبى شانازى پېۋەبكەين.

پاشان پێویستە مسوڵمانەتی یە کەمان بژار بکەین لە ھەڵەوپەڵە! ئەو کەم و کورپی یانە ی کە خۆمان تێمانخستوون، بەراستی من زۆر خەفەت دەخۆم وەختێک دەبیستم ئافەرەتان خۆیان دەکوژن، یاخود تاوانی کوشتنی ئافەرەتان ئەنجام دەدرێ و ئیسلامیشی پێ تۆمەتبار دەکری! یان کە دەبیستم لە لایەن کەسانێکی نەزان یان زۆرزانەو تاوانی زۆر کێشەو کەم و کورپی کۆمەلایەتی پالەدریتە لای ئیسلام، کە ئیسلام لە ئەسڵدا بۆیە ھاتووە ھەموو ئەو دەردو نەخۆشی و گیروگرفتارە چارەسەر بکات، بەتای زۆر جوۆرە ستەم لە ئافەرەت دەکری کە ئەگەر ئیسلام کاری پێ بکری و خەڵک پێیەو پابەند بێ، ھیچ کام لەو ستەمانە ی لێ ناکرێن.

ھەروەھا لە زۆر ڕووی دیکەو، لە ڕووی سیاسییەو لە ڕووی ئابورییەو، لە ڕووی ڕەوشت و خوو کۆمەلایەتیەو ئەتیمە وەك میلەتیکی مسوڵمان ئەگەر پابەندبێن بە دینە کەمانەو، ئەو گرفتارە ھەر دروست نابن، چ جایی تۆ بێنی ئەو تاوان و کەم و کورپی یانە بگێڕیەو بۆ ئیسلام!

بۆیە ئەتیمە ھاوکات لە گەڵ جەخت کردنەو ھەمان ئەسەر ناسنامە ی مسوڵمانەتی خۆمان و پابەندییمان بە شەریعەتی خۆی پەرەدگارەو، بۆ ئەو ی بەختەو ھەری دنیاو سەرفرازی دواڕۆژ بێن، بەراستی دەبێ خوشمان بژار بکەین ئەو کەم و کورپی و لەو شتە خراپانە ی کە ھاتوونە نیو مسوڵمانەتی و دیندارییمانەو، لەو بێدەست و داھێنراو نەبەجی یانە ی کە بەدەستی خۆمان خزانوومانە نیو دینداریی و مسوڵمانەتییمانەو، کە دەرفەت نیە لێرەدا ئاماژە بەو بکەم چۆن و لە چ ڕێیە کەو! ئەو شتارە دزەیان کردۆتە نیو ئیسلامەتی.

وہ لہ راستیدا زۆرجار کەسانی پۆشنبیر و نائاشنا بە ئیسلام، یاخود خەڵکانیک کە ڕەنگە لہ ئیسلامیش شارەزا بن بەلام خۆیانی ئی-نەزان دەکەن، ئەو کەم و کووڕیی یانە ی مسوڵمانان دەکەتە بیانوی ڕەخنەگرتن لہ ئیسلام، کە لہ راستیدا ئەوہ بێ-وێژدانیی و بێ-ئینسافییە، چونکە بێگومان ھەر بەرنامەییە ک دەبێ بەوہ (محاکمە) بکری کە بۆخۆی فەرمانی پیکردووە لہ خودی خۆیدا ھەیە، بەلام ھەر کاتی ک شوینکە وتووە کانی پێچەوانە ی خۆی ڕەفتار بکەن، نابێ گلەیی لہ بەرنامە کە بکری، بەڵکو عەقل و مەنتیق و دەخوازن کە گلەیی لہ شوینکە وتووانی بکری، دیارە ئەوہ بۆ ئیسلام و غەیری ئیسلامیش ھەر وایە.

بەئێ ناسنامە ی راستەقینە ی ئیمە مسوڵمانە تیپە و ئەوہش جیگە ی ئەوپەری شانازییمانە و مایە ی سەر بەرزیی دنیا و سەرفرازیی دوا ڕۆژمانە، وە ک خۆی بەرز و مەزن لہ و بارەوہ فەرموویە تی: ﴿...هُوَ سَمَلُكُمْ اَلْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ (الحج - ۷۸)، واتە: خوا (جل شأنه) ناوی لہ ئیوہ - واتە ئۆمەتی ئیسلام - ناوہ مسوڵمان، لہ پێشدا و لہم قورئانە شدا تا کو پێغەمبەر ﷺ چاودێر و بەلگە و شاھید - بێ بەسەر ئیوہوہ، وە ئیوہش چاودێر - و بەلگە و شاھید - بن بەسەر خەڵکەوہ.

لێرە دا مەبەست ئەوہیە کە پێغەمبەر ﷺ ئیسلامی بەتەواوی لہ خۆیدا بەرجەستە کردبوو، واتە پێغەمبەرمان ﷺ یە کسان بوو بە ئیسلام، وە ک لہ دایکمان (عائیشە) خوا لێی ڕازی بێ گێڕاوەتەوہ کە گوتوویە تی: ((كَانَ خَلْقُهُ الْقُرْآنَ)) رواہ مسلم، واتە: ڕەوشت و ھەڵسوکەوتی پێغەمبەر ﷺ قورئان بوو،

بۆيە ئەر بەلگە بوو بەسەر ئېمەر، كە ئىسلام ھەق و راستەو بەرنامەى خوايە
 بۆ بەختەو ھەرىقى و سەرفرازىي ئىنسان لہ دنياو دوارژدا، ئېمەش دەبى واپىن و
 ئىسلام وا لہ خۆماندا بەرجەستە بکەين كە بەلگەى راستىي ئىسلام بين
 بەسەر خەلگەو ھەو شاھەدى راستىي و تەواويي ئىسلام بين بەسەر خەلگەو
 دەور و بەرەو ھەو، وەك چۆن كاتى خۆى كە ئىسلام باش پراكتيزە كراو ھەو
 مسوئلمانان پيئەو ھەو پابەند بوون بە شىو ھەيەكى ھەق و راستەقىنە، مسوئلمانان
 بەلگەى راستىي ئىسلام بوون بەسەر مەزھابەتى يەو ھەو سەرجمە ئەر گەل و
 نەتەوانەى سەر زەویشيان بە ھەرەمەند كەردو ھەو ھەمو ئەر خىرو بىرو
 بەرەكەتەى كە لہ ئىسلام و ئايىنى خوادا ھەيە، واتە ئەر گەل و نەتەوانەى
 دەنگيان پيئان گەيشتەو.

**دو: وەرگرتنى شتە باشەكانى خەلگەو خۆپاراستن لہ لاسايى كەردنەو ھەو
 كۆرئانە:**

بەريزان!

ھەميشە لاسا كەردنەو ھەو دەردىكى كوشندەو شتىكى خراپە، بۆ؟ چونكە ئەر
 كەسە كە تۆ وەك ئەر دەكەى بەبى ئەرەو كە لہ فەلسەفەى بېر كەردنەو ھەو
 رەفتار و ھەئس و كەوتەكەى تېبگەى، ئەرەو شتىكى زۆر ناپەسندو دزىو ھەو،
 چونكە رەنگە ئەر رەفتارەى ئەر دەينويىنى، يان ئەر قەسەيەى ئەر دەيكات و،
 ئەر ھالەتەى ئەر لہ خۆيدا بەرجەستەى دەكات، بۆ ئەر پاسا و بەلگەيەك
 ھەبى، بەلام كە تۆ وەك ئەر دەكەى بى ئەرەو لىي تېبگەى، شتىكى زۆر سەير
 دەكەو، وە ديارە لہ نىوخەلگىشدا باو ھەو مەموون بە رەمزی لاسايى-
 كەردنەو ھەو دادەنرى! واتە ئىنسان چى بكات ئەرەو ھەو وادەكات.

بەراستى لاسايى كوردنەو ھە شۆيىنكەوتنى كۆيرانە دەردىكى كوشندەيە، مېژوونووسى بەناوبانگ (ابن خلدون) ئە سەرەتاي كىتەبە كەي (المقدمة) دا قەسەيە كى جوان دەكات دەئى: (المغلوب مولى بتقليد غالبه)، واتە: كەسەك كە ھەست بە تىشكاويى دەكات ھەمىشە سەرگەرمى ئەويە خۆي وەك ئەوكەسە لىبكات كە تىكەشكاندو ھە بەسەرىدا زال بوو.

بۆيە بىگومان ھالەتى لاسايى كوردنەو زىاتر ئە كەسانىكا بەرجەستە دەبى كە ئە بەرانبەر رۆژئاوا ئە بەرانبەر ئەوانەدا كە ھەلگىرى فىكرو فەلسەفەيە كە كە نەيارە بە ئىسلام، ھەست بە تىشكاويى دەكەن ھەست بەو دەكەن كە دەست بەتالزو پرووت و رەجالتو پىيان وايە ھىچيان نىە، بۆيە ئەو ھەست كەردن بە تىشكان و نەزائىي و ئاتاجىيە پائىيان پىو دەئى كە وەك ئەوان بەكەن، ئە بىر كوردنەو ھەلس و كەوت و رەفتار و تەنانەت بەرگ و پۆشاكىشدا!

بەئى پىويستە ئىمە شتى سوودبەخش و باشى خەلك وەربگىرىن، جوانىش گوتراو: (أنظر الى ما قيل ولا تنظر الى من قال)، واتە: تەماشە بەكە چى گوتراو، تەماشە مەكە كى گوتوويەتى، وە ئەو ئايەتى خوائ كاربەجىشى ئەسەرە كە دەفەرمو: ﴿...فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۗ...﴾ (الزمر: ۱۷-۱۸)، واتە: مژدە بدە بە بەندەكەم، ئەوانەي گوى بۆ ھەر قەسەيەك دەگرن بەلام دواي چاكترىنى دەكەون، واتە: نەك وەك سەبەتە ھەموو شتىكى تىببىكرى وەربىگىرى، بەلكو وەك بىژىنگ شتەكە ئە بىژىنگ دەدەن ھەوئى بە كەلك بى وەرىدەگرن ئەو ھەش كە سەركوئىزو سەركۆتەلىش بى لايدەدەن و فرىي دەدەن.

خوائ كاربەجى وەك چۆن مەدحى كەسانىك دەكات كە شتى باش ئە خەلك وەردەگرن جا خەلكەكە ھەر كەسەك بن، سەرزەنشتى ئەو كەسانەش دەكات كە لاسايى خەلك دەكەنەو، با ئەو خەلكە باب و باپىرانىشيان بن، ئە چەند

شوینیک کی قورنائی دا خوا (سبحانہ وتعالیٰ) سہرزہ نشتی کافرو هاوبہش بو
 خوا دانه ران دہکات بہ وہی کہ تہ گہر پییان بگوتری پروا بینو و ہرنہ سہر
 راستہ شہ قامی خوا، دہ لین: ﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ
 آثَرِهِمْ مُّقْتَدُونَ﴾ (الزخرف - ۲۲)، واتہ: نیمہ بابو باپیرانمان و
 پیشینانمان لہ سہر ری بازیک بینو نیمہش بہ دوا ی تہ وان دہ کہ وین و رچہ ی
 تہ وان دہ گرین و بہرینادہین، خوی داد گہ ریش لہ وہ لامیاندا فہرموویہ تی:
 ﴿...أُولَٰئِكَ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَسْتَدُونَ﴾ (المائدہ - ۱۰۴)، واتہ:
 تہ دی تہ گہر بابو باپیرانیان و پیشینانیان نہ یانزانیبی و ری گایان نہ دوزیبیتہ وہ،
 دہ بی ہر بہ دوا یان بکہو؟!

کہ واتہ لہ نیسلامدا بو ت نیہ بہ دوا ی بابو باپیرانیشت بکہوی لہ شتی
 ناحق و بہ تال و پوچدا، چ جای بہ دوا ی بیگانہ یہ ک بکہوی کہ پروای بہ نایین و
 بہرنامہ ی تو نیہ!

تجا ہہندی ک کہس وادہ زانن کہ نیمہ ی نیسلامی حہساسیہ تمان ہہ یہ
 بہرانبہر بہ ہہر شتیک کہ لہ لایہن غہیری مسوٹمانانہ وہ ہاتبی! بہ لام لہ
 راستیدا تہ وہ وانیہ، بہ لکو پیغہ مہر ﷺ فیری کردوین کہ زانیاری و
 حیکمہ ت لہ ہہر کوئیہ ک و لہ ہہر کہ سیکہ وہ بی و ہریبگرین و ہک
 فہرموویہ تی: ((الحکمة ضالة المؤمن فيحتمل رجدها فهو أحق بها)) رواہ
 الترمذی، واتہ: حیکمہ ت بزرہووی ٹینسانی پروادارہ لہ ہہر شوینیک
 بیدوزیتہ و لہ ہہموو کہس زیاتر پی شایستہ یہ، واتہ: وہ ک چوٹ کہ سیک
 شتیک لئ و ن دہبی و زور بہ تامہ زرؤیی و عہودائی بہ دوا یدا دہ گہری،
 حیکمہ ت تاوا لہ ٹینسانی مسوٹمان بزرہو، حیکمہ تیش واتہ زانیاری
 کردوہ و قسہ ی بہ جی و پر کہ لک و سوود.

ئەنجا لە شوێنەوار (أثر)^(١) دا ھاتووە: (أطلبوا العلم ولو بالصين)، واتە: بەدوای زانیاریدا بگەرێن ئەگەر لە ولاتی (چین) یش بێ، دیارە ئەو کاتە ولاتی چین کافرەستان بوو، بەلام دیارە زانیانی ئیسلام ئیشیان بەم وتەیە کردووە و ئاشکرایە مەبەستیش لە زانیاری، زانستە شەرعییەکان نیە، بەلکو ھەموو جۆرە زانست و زانیارییەکی بەکەلکە وەک: پیشەسازی، پزشکی، فەلسەفە،... ھتد.

بەلێ ئیسلام دەلێ: بێژینگ بەو شتی چاک وەر بگرەو ھی خراپیش پەت بەکەرە، وە ئیسلام دەلێ، وەک ھەنگ (میش ھەنگوینە) بە شیلە ی گولان بمرۆ، میشە پەشە مەبەو بەدوای خالی پەش و شتی پیسو پۆخل دا مەگەرێ! وە ئیسلام دەلێ: شتە باشەکانی خەلک وەر بگرەو خۆت لە شتە خراپەکانیان بپاریزە، لێیان بە ھەرەمە ندبە، بەلام لاسایانمە کەووەو لێیان زەرەرە مە ند مە بە.

سێ: باوەرو متمانە بەخۆبوون:

واتە: ئێمە وەک مسوڵمان پێویستە باوەرو متمانە ی تەواومان بەخۆمان بێ کە ئێمە دەست بەتال و رووت و پەجال نین، وانین کە ھیچمان نەبێ، بەلکو ئێمە خواوەنی زۆر شتین و گەورەترین دەستمایەمان ھەیە، بەلام تا ئیستا نەمانتوانیوە کە وەک پێویست لێی بە ھەرەمە ند بین، وەک کوردەواری خۆمان دەلێن: مائیان پڕپوو لە پازیانە منائیشیان بە زگ ئیشە دەمرد!

ئێمەش خەریکە ئەو پەندەمان بەسەردا بچەسپێ، زۆرکەس خۆی ماندوو دەکات لە رۆژھەلات و رۆژتاوا، لە زانکۆکان پڕوانامە یە ک بە دەست دێنێ،

(١) شوێنەوار (أثر) زاراوەیە کە مەبەست پێی ئەو قسەو بیروبۆچوونانە کە لە زانیانی ھاوێلان و شوێنکەوتروان و ئەوانە ی دوای وان گیراوە.

كەچى دەيىن ئىمە بابەتە ئە گۆشەى ئايەتتىكى قورئان يان گۆشەى
فەرمودەدەىكى پىغەمبەردا ﷺ ھەيە! مەن بۆخۆم ئىمەم بە كەردەو ھاتۆتە
رئ ئە كۆبۈنەو ھە دانىشتىمدا ئە گەل سەركردايەتى سىياسى و ئە گەل ئە ھەلى
فېكرو قەلەمدا!

بەلئى بە داخەو ھە زۆر ئە خەللى ئىمە بە تايەت ئە ئاستى سەركردايەتى
سىياسى و فېكرىماندا بېئاگان ئە ئىسلامى خۇيان و نازان ئە نىو مالى خۇياندا
چى ھەيە! بۆيەش وا ھەست دەكەن كە ھېچيان نىو بۆ ھەموو شتېك
پىويستىيان بە خەللى ئەملاولاو غەيرى خۇيانە، باشە ئەو ھەموو گوتمان بۆ فېرۇكەو
سەيارەو كۆمپىوتەر و تەكنۇلۇژىي سەردەم پىويستىمان بە خەللى، بەلام بۆ
دەبى بۆ ئىمان و غەقىدەو ئە خەلق و ئە دەبىش پىويستىمان پىيان بى؟! يان بۆ
دەبى بۆ فېكرو ھەرىنگەو بۆ لايەنى كۆمەلەيتىش ھە پىويستىمان پىيان
بى؟! ئە خەللىكدا كە ئەوان ئەو رەوانەو ھە زۆر دەستەپاچەو ھەزارو نە دارن!!

ئىجا بېگومان رۆژئاواى يەكان بە دانپىداھىنانى خەللىكى بە ھەيژدانى
خۇيان ئەو پىشكەوتنەى ئىستانىيان چ ئە ھەرى پىشەسازى و تەكنۇلۇژىياو چ ئە
ھەرى ئىدارى و سىياسى و دەولەتدارىدا، بەرھەمى ئەو ھەلەسانەو ھە
ھۆشيارىيەكە ئە ئىمەو ھە فېرى بون و ئە دەولەتى ئىسلامىيەو ئە ھەرى
دەستى زانايانى مەسولمان پىيانگەشت، بەلام دواتر بۆخۇشيان شتېان
خەستەسەو زياتر گەشەيان پىداو دەولەمەندىان كەردو گەياندىانە ئەم قۇناغەى
ئىستان^(۱).

(۱) بۆ زانايارى زياتر ئەبارەى ئەو دانپىداھىنانەو، سەرىقى ئەم كىتابانە بەدە: ۱- (حضارة العرب) (گوستاف لوبون)، ۲- (بناء الإنسانية) (بېر فولت)، ۳- (النزاع بين العلم والدين) (درايەر)، ۴- (تارىخ العلم) (جورج سارتون)، ۵- (شمس الله تسطع على الغرب) (زىغرىد ھونكە)، ۶- (أثر العرب والإسلام في النهضة الأوروبية) (اليونسكو)، ۷- (تأريخنا المفترى عليه) (د. يوسف

ئىنجا ۋەك زانايان دەلىن: زانىياري موئكى كەس نىيە، چونكە زانىياري بىرىتيە لى ئەزمۇنى كەلەكەبۇرى بەشەر پىشتاۋپىشت و مىللەت بە مىللەت، دەستاۋ دەستى پىدەكرى، پۇژگارلىك مىسىرى يەكان خاۋەن شارستانى بوون و دوايى گوازاۋەتەۋە بۇ ھىند، بۇ ئىغرىقى يەكان و يۇنانىيەكان، پاشان ئەۋانەي لىسەر رۇوبارەكانى دىچلەۋ فۇرات بوون ئەكەدىي يەكان و بابىلى يەكان و ئاشوورىي يەكان و... ھتد.

ئىدى ھەرچارە ۋلايتىك و نەتەۋەيەك زىاتر گەشەي بە زانست و زانىياري داۋە، بەتايىبەت لى بواري پىشەسازىي و تەكنەلۇژيادا، كەۋاتە ئەمپۇ كە زىاتر لى دەستى پۇژئاۋايى يەكان دايە، ۋەنەبى كات خۇشى ھەروا بوويىت، بەلكو پۇژگارلىك بوو كە لەدەستى خەلكى دىكەداۋ لى شۇيىنىكى دىكەدا بوو.

ئىنجا پىۋىستە ئىمە چەند راستىيەك بزاني:

۱ - ئىسلام دوايىن نۇسخەي رىۋونى و ھىدايەتى خاۋىيە بۇ مۇۋق، ۋە دواي ئىسلام شەرىعەتتىكى دىكە لى خواۋە نايەت بۇ ئىنسان، ۋە لى دواي مۇھىد ﷺ پىغەمبەرىكى دىكە نەھاتەۋە ناشىەت: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾ (الأحزاب - ۴۰)، ۋاتە: مۇھىد ﷺ بابى ھىچ كام لى پىۋانتان نىيە، بەلكو رەۋانەكراۋى خواۋ كۇتايى پىغەمبەرانە (عليهم الصلاة والسلام).

ۋە لى دواي قورئانىش خوا كىتەبىكى دىكە بۇ ئادەمىزاد نانىرى، بۇچى؟ چونكە ئەگەر لى پىش قورئاندا پارىزگارىي لىكردنى كىتەبەكانى خوا بە زانايان سىپىرراۋو، ۋەك خوا (عزَّ وجلَّ) لىبارەي زانايانى جوۋلەكەۋە

فەرموویەتی: ﴿...بِمَا أَسْتَحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ...﴾ (المائدة - ٤٤)، واتە: پارێزگاریی لێکردنی کتێبی خویان پێ سپێرا بوو وە بەسەریشیەو چاودێر بوون، دیار! ئەم مەسەلەیە دا جوولە کەو نەسرانی یەکان و ئەوانە ی پێش وانیش یە کسان بوون، بەلام دوایین کتێبی خوا کە قورئانە، خوا بۆخۆی بەلێنی پاراستنە کە ی داو، وە ک فەرموویەتی: ﴿إِنَّا لَنَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (الحج - ٩)، واتە: ئێمە خۆمان قورئانمان ناردۆتە خواری و ھەر خۆشان پارێزەری نی.

کەواتە: قورئان دوایین کتێب و دوایین نوسخە ی ھیدایەتی خوا یە کە بۆ سەر جەم مەزقاییەتی نیڕاوە، پاشان خوا خۆی پارێزگاریی لێکردووە و نەگۆڕاوە و ناشگۆڕی.

مەبەستم ئەو یە ئێمە ی مسوڵمان شوین کە وتووی کۆتا نوسخە ی ھیدایەتی خواین، وە ھەلگری دوایین کتێبی خواین، وە پەڕە ی پێغەمبەری کۆتایین کە (محمد ﷺ)، کە کتێبەکان و پێغەمبەرەکانی خویان پێ خەتمکراون و ئە ھەموو پڕۆی کیشەو سەلامەت ماون و پارێزراون، کاتی خۆی ئە زیندانی ئەمریکییەکان زۆرجار قسە و باس و مونا قەشەمان ئەگەل ئەمریکی و بەریتانییەکان دەکرد ئەسەر مەسەلە ی ئایین، دیار! ئەوان ھەندیکیان جوولە کەو ھەندیکیشیان نەصرانیی بوون، جا پێم دەگوتن: ئێمە ی مسوڵمان کیشەمان نیە ئەگەل پێغەمبەرانی ئێوە دا نە ئەگەل مووسا نە ئەگەل عیسا دا (عليهما الصلاة والسلام) بەلام ئێوە کیشەتان ھە یە ئەگەل پێغەمبەری ئێمە دا (محمد ﷺ).

دەیانگوت: چۆن؟

دەمگوت: قورئانى ئىمە لەسەر زىمانى مسوئلمانان دەفەر موى: ﴿... لَا تُفَرِّقْ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ...﴾ (البقرة - ۲۸۵)، واتە: جىاوازىي ناخەينە نىوان ھىچ كام لە پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) و ئىمانان بە ھەموو پىغەمبەرانى خوا ھەموو كىيەكانى خوا ھەيە، بەلام ئىو كىشەتان لە گەل پىغەمبەرى خوا (محمد) ﷺ ھەيە و كىشەشتان لە گەل قورئاندا ھەيە. پاشان پىم دەگوتن: ئەگەر ئىو مسوئلمان بىن چەندان قوناغ دىنە پىش، بەلام من ئەگەر بىمە جوولەكە يان نەسرايىي چەندان قوناغ بەرەو دوا دەگەرپىمەو، چونكە ئەو كىيەو بەرنامەي كە خوا بۆ مووسا و بۆ عىسا (سەلامى خوايان لىيى)ى ناردوون، بۆ چەند قوناغىكى پىشتر لە ژيانى مرۆف ناردوونى، بەلام قورئانى ناردوون بۆ قوناغى كۆتايى ژيانى مرۆف لەسەر زەوى.

۲ - مسوئلمانان بە پىچەوانەي خەلكى رۆژئاواو كاتىك پابەند بوون بە دىنەكەيانەو بەرەو پىشەو چوون، كاتىكەش دەستيان لىي شل بوو بەرەو دوا گەرەنەو، ئەو راسىيەكە مېژوو لەسەرى شاھىدە. بۆيەش ئامازە بەم راسىيە مېژوويە دەكەم، چونكە:

ھەندىك خەلكى عەلمانىي بانگەشە دەكەن و دەلىن: خەلكى رۆژئاوا كاتىك بەرەو پىشەو چوون لە روى سىياسى و ئىدارىي و رىكخستنى ژيانىان و لە روى تەكنەلۆژياو كە دەستبەردارى دىنەكەيان بوون، منىش وەك لە كىيى (تەوژمى ئىسلامىي و عەلمانىي و خالە ھاربەش و جىاوازەكانيان)^(۱) دا باس كەردە، ئەو بۆچوونە تائەندازىەك راستە و ئىمەش

(۱) برۋانە: چاپى يەكەم سالى (۲۰۰۸) نووسىنگەي تەفسىر.

ئەو راستییە دەیسەملینن، بەلام بێگومان ئەو بۆیە وابوو، چونکە ئەو دینە ی خەلکی ئەورووپا و رۆژتاوا رەفزیان کرد، ئەو دینە نەبوو کە خوا بۆ عیسا (علیه السلام) ناردبوو، بەلکو دینیکی شیۆیندراو بوو، دینیک بوو وە کالایە ک بە دەست چینی ئەکلیرۆسەو، بە دەست پاپا و قەشە کانهو بوو بازرگانیا پتو دەکرد، ئەوانە کە ناویان ئە خوایان نابوو (پیاوانی ئایینی، رجال الدین)، وە ئەو کە هەر ئەوان عایدی دین بن و هەر ئەوان ئە بەرانبەر دیندا بەرپرسیار بن کە بە داخەو ئیستاکە هەندیک ئە مامۆستانیش (زانایانی ئیسلام) ئەو زاراوێ بەهە ئە بە کاردینن، بەلام ناشکرایە کە ئە ئیسلامدا هەموو پیاوان پیاوی دینن و هەموو ئافەرەتان ئافەرەتانی دینن، جا ئەو دینە ی کە ئە نیوەرۆکی خۆی خالی کرابوو و پر کرابوو ئە شتی پرپو و چ و ئەفسانە، ئەورووپا وازی ئەو دینە هینا، کە رینگر بوو ئە بەر دەم پێشکەوتن و ئازادییداو ئە بەر دەم زانست و زانیاری و داهینان و دۆزینەوداو ئە بەر دەم مافەکانی جەماوەردا، وە بازیچەیک بوو بە دەستی دەستەلاتداران و پاپا و پادشاو دەرەبەگ و خاوەن زەوی و زارەکانی ئەو کاتە ی ئەورووپا و رۆژتاواو بۆ هینانەدی مەرامەکانی خوایان بە کاریان دینا!

بەلام مسولمانان هەرگیز کیشەیک ناویان نەبوو، چونکە دینەکیان بە هۆی پارێزگاری کردنی خواو ئە کتیبەکی، دەستکاری نە کراو و نە شیۆینراو، بۆیە رۆژتاوایی یەکان کە دەستبەرداری ئەو دینە گۆراوێ خوایان بوون، بەرەو پێشەو چون، بەلام ئیمە بە پێچەوانەو وە تا دەستمان بە ئیسلامەو بوو ئە پێشەو بووین، کاتییک دەستمان لی شل بوو هاتینەو دوا!!، بۆیە ئەگەر بمانەوی ئە رۆی تەکنەلۆژیاو هەموو لایەنەکانی دیکە ی ژیاوە بەرەو پێشەو بچین، دەبێ بگەرێینەو بۆ دینەکەمان و بەراستی و بەجیددی دەستی پتو بگرینەو.

۳- پيشكهوتن و دواكهوتنیش له رووی ته كنۆلۆژیاوه زۆر پهيوهندی به عهقیدهو بیروبرواوه نیه! به بهلگهی ئهوه كه دهبینین ولاتانیکی وهك (چین و یابان) كه ئیستاش ههر بت په رست، یاخود (هیند) كه ئهویش خهریکه بچیتته ریزی چین و یابانهوه له رووی پیشه سارییهوه، ته ماشا ده کهین ئه و ولاتانه مه گهر چۆن دهنه هه موویان بت په رست و مشک و مار په رست و گاومانگا په رست، که چی بهرده و امیش له بهرده و پیشچوونی زیاتردان له رووی ته کنه لۆژیاوه.

بەئىي بەرەوپېشچون ئە پۈى پىشەسازىي و تەكنەلۇژىاوه پەيوەندى بە
كۆمەللىك ھۆكارى دىكەو ھەيە، ئىجا ئەگەر گرىمان ئايىن و عەقىدەو
پىروپرواش پەيوەندى ھەبى بە بەرەوپېشچونەو ئە پۈى پىشەسازى و
تەكنەلۇژىاوه، ئەو بىگومان ئىسلامى بەرجەستە ئە عەقىدەى راست و
دروستى ئىسلامىيدا كە عەقىدەى خوا بەيەكگرتن (توحىد)ە، و ئە
شەرىعتى دادگەرو كاربەجىيانەى ئىسلامىيدا، كە ھەموى فەرمانە بە
ھەرچى خىروچاكەيەو پىگريە ئە ھەرچى زىان و خراپەيەو، ھاندانە بۆ
پىركردنەو ەو تىوەرمان و سەرنجدانى بوونەو ەرو گەران بەنىو بوونەو ەرداو
دۆزىنەو ە ياساكانى خواى پەروەردگار، بىگومان ئەو ئايىن و عەقىيدەيە ھەتا
زىاتر لىي ھالى بىن و ئە مەبەستەكانى تىبگەين و دەستى پىوہەگرىن، زىاتر
بەرەو پىشەو ەمان دەبات ئە تىكراى بوارەكانى ژياندا.

۲/ له پړوی سیاسیه وه:

کیشو گرفته سیاسیه کانیشمان پیوښته له سهر بناغی نهم بنه مایانه
چاره سهر پکه یښ:

۱- پشت به خوا به ستونو له سهر پیی خو وهستان:

دیاره نه ویش به به هیژکردنی پیڼګی جه ماوهری، وه به شداری پیڅکردنی
جه ماوهر له بریاری سیاسیدا، وه دلخوڅکردنیان به هوځی زیاتر چه سپاندنی
دادګری کومه لایه تپی یه وه، وه چاره سهرکردنی نه و گرفت و کیشانه ی رږژانه
له گه لئاندا دهسته ویه خن، وه: دابینکردنی پیداویستییه سهره تاییه کانی
ژیان که زورجار باسیان کراوه، وه به هیوای نهم و نه و نه بوون به تاییه ت
زه یزه کانو له پیښ هه موویانه وه نه مریکا و به ریتانیا، که نیمه وه ک میلله تی
کورده نه زمونی زور تالمان له گه ل پروسیا و به ریتانیا و نه مریکا دا هیه، که
هر کامیکیان به لای که مه وه جاریک کلاویان له سهری نیمه ناوه و پردی
نیمه یان به ناودا داوه!!

خوای بالاده ستور تواناش فه رمان به پرواداران ده کات و ده فهرموی:
﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (آل عمران - ۱۲۲)، واته: با یمانداران
به س پشت به خوا به ستون، هه روه ها له وه سفی شوینکه و توانی پیغه مبه ر
(محمد) دا ﷺ له تایه تی کو تاییه سووړه تی (الفتح) ده فهرموی: ﴿...فَأَسْتَوَى
عَلَى سُوْقِهِ...﴾ (۲۹)، واته: وینه ی شوینکه و توانی راسته قینه ی محمد ﷺ
وه دره ختیځ وایه که له سهر رڼګ و ریشه و قه دی خو ی وه ستاوه و دامه زراوه.

ئیمە ی گەلی کوردی مسوڵمانیش دەبێ ھەولبەدەین لەسەر پێی خۆمان بوەستین، بە ئێ دەزانین ئەو بەزەحمەتە، بەلام بە تەئکید لەسەر پێی ھەرکەسیەک بوەستی، ھەركات پێی لەژێر پێت دەرھینا پیش ھەموو شوینیەک پشتی سەرت بە زەوی دەکەوی! کوردەواری خۆشمان زۆر جوانیان گوتو: (رۆوبار بتبا ئەک بە پردی نامەرددا برۆی)، چونکە رۆوبار کاتیەک لێی دەپەرپەو، ئەگەر بشتبا رەنگە بە پچکیک خۆت بگریو، بەلام کە پردیان لەژێر دەرھینای خراپ چاوت بە خۆت دەکەوی^(۱)!

۲- حیزب وەسیلەو نەکریتە ئامانج، وە ئە کاتیکیدا جلەوی حوکمرانیی بەدەستەو دەگری، عەقڵییەتی حیزبی واز لێبێنی و عەقڵییەتی حوکمرانیی ئە خۆیدا بەرجەستە بکات:

بە ئێ خوشک و برایانی بەرێز!

حیزب بەتەنیا بەرانبەر بە ئەندامە کای خۆی بەرپرسیارە، دیارە دەبێ وەسیلە بێ بۆ خزمەتی ھەموو خەڵک، بەلام پیش ھەموو کەس بەرانبەر بە ئەندامەکانی خۆی بەرپرسیارە، بەلام وەختیەک تۆ جلەوی حوکمرانیی و بەرپۆرەبردنی خەڵک و ولات بەدەستەو دەگری و دەبیە حکومەت، نابێ بە عەقڵییەتی حیزبایەتی حوکمرانیی بکە، بەلکو دەبێ خۆت بگۆری و بێگومان عەقڵییەتی دەوڵەتدارییش جیا بە ئە عەقڵییەتی حیزبایەتی.

چونکە حکومەت ھی ھەموو خەڵک، بەلام حیزب تەنیا ھی ئەندامەکانی خۆی، کوردەواریی خۆمان دەلێن: حکومەت بابی میللەت، دیارە بابیش ھی ھەموو منداڵەکانیەتی و نابێ فەرق و جیاوازییان ئە نێواندا بکات.

(۱) ئاشکرایە کە (مودارکردن) ئە (بشت پێبەستن) جیاوە ھیچ عاقلێک نکوولیی لەو ناکات کە پێویستە مودارامان لەگەڵ ھەموو کەسدا ھەر ھەبێ.

۳ - خۆ پزگاركردن لە گرىوگۆلى رابردوو:

چونكە بەراستی زۆر بە زەقى ھەستى پىدەكرى كە ھەرچەندە زۆر كۆبونەو دەكرىن و رىككەوتننامەى جوړاو جوړ ئىمزا دەكرىن، بەلام گرىوگۆلى رابردوو ئىستاش ھەر كارىگەرى ھەيە لەسەر ئىش و كارەكان، بۆ وینە: يەك نەكەوتنەو ھى حكومەت، ئىستاش ئەو شتىكى ئاشكرایە دوو حكومەتى ھەر ديارە، لە زۆر لە شتەكانەو دووانەيى و دوو فليقانى ھەر ديارە بەلگە نەويستە!

ئىنجا پىويستە ھەموو لایەكمان ئەو حەقىقەتە زۆر چاك بزائىن كە بە ھەموومان نەبى ناتوانىن ئەم ولاتە پيارىزىن و ئەم قەوارەو ئەزمونەى كوردستان پتەو بكەين و بە باشى ئىدارەى بكەين، وە ھىچ كەسىك نابى پىي وابى بەتەنيا دەتوانى ئەم ولات و خەلكە بەرپەو بەرى و خەلكى دىكەى لى زیادە، بەلكو بەراستی ئەو كەسەى دەستەلاتى ئىدارىي و سياسى بەدەستە، دەبى زياتر لە خەلكى دەرەو ھى بازەى دەستەلات خوازيارى ئەو بەى كە لىي پىنە پىش و دەستبارى لەگەل بگرن.

لیرەشدا بە پىويستى دەزانم نامازە بەو بكەم كە: ئىمە لەو ماوہيەى پىشودا وەك چوار لایەنى سياسى (كۆمەلى ئىسلاميى، يەكگرتوى ئىسلاميى، سۆشيالىست، زەحمەتكىشان) يادداشتنامەيەكماندا بە سەرۆكايەتى ھەرىم، پاشان كردمانە پرۆژەيەك و ديارە گەياندوومانەتە شوپىنى خو، جا ئايا لە كاتىكدا ئىمە يان غەيرى ئىمە، ھەر كەسىك بى، رەخنەيەكى بەجى دەگرى، يان تىببىنى و سەرنجىك يان پىشنيازو چارەسەريەك دەخاتەرۆو، ئەو كەسە كە دەستەلاتى بەدەستەو سياسەت و ئىدارەى ولات و خەلكى بەدەستەو ھەيە، كاتىك كە ئەو تىببىنى و پىشنيازو رەخنەو چارەسەرە وەرەگرى و لىي بەھەرمەند دەبى، ئايا پىش ھەموو كەس بۆخو قازانج

ناكات؟! بىگومان با، بۆيە پىيويستە ئەوكەسەي كە ئەرك و بەرپرسيارىتى يەكى پى سپىرراو، جا سەرۆك كۆمارە، سەرۆك ھەرىمە، سەرۆكى حكومەتە، سەرۆكى پەرلەمانە، يان وەزىرە، يان ھەرىچى يەكە، مادام ئەرك و ئەمانەتى بەرپرسيارىتى خراوۋە سەرشان، دەبى زۆر ئە خەلكى دىكە زىاتر پىي خوش بى كاروبارەكەي بەرەوپىش بچى و باش بى و كەم و كورپىيەكانى چارەسەر بگرىن، بۆيە دەبى زۆر بە پشوو درىژىي و سىنە فراوانىي ھەم پەخەنى خەلک و ھەم پىشنيازو تىيىنى و سەرنجى خەلک، وە ئەو چارەسەرەنى دىياغەنە روو، وەربگرى، چونكە پىش ھەموو كەس بە بەرەوپىشچوون و چاكبوونى كارەكەي خوى قازانچ دەكات و سوودمەند دەبى، وە ئەگەر بە بارى خراپەش دابى پىش ھەموو كەس خوى زەرەرمەندەو شتەكە ئە دەستى ئەودا دەشكى.

و دەبى ئىمە ئەو ھەش دلتيا بىن كە ھىچ بەدىليشمان نىە بۆ پىكەو ژیان و تەبايى و حىساب بۆ يەكدى كردن، جگە ئە شەر و ھەراو دووبەرەكى، وە ھەركاتىك مىللەتەك نەيتوانى ئەنىو خۇيدا رىژ ئە يەكدى بگرى و پىكەو ھەش، ئەو دەبى بىر ئەو بەكەنەو چۆن دەست بىخەنە يەخەي يەكدى، ئە يەكدى دەرەكەن، پىكەو شەرى دەو ھەن بە ئاش بەرپا بەكەن، وەك پىشتر زۆر كراو! بۆيە بە تايەت بۆ مىللەتەكى وەك ئىمەي كورد كە ئە زۆر شتدا جارى ھەر ئە نىو ە رىگاي گەيشت بە مەنزل دايىن زۆرمان ماو بەگەنە جى، پىيويستە ھىچ لايەكمان جگە ئە تەبايى و پىكەو ژیان و ھاوکارىي پىكەو ەكردن، يان لانى كەم رىژ ئە يەكدى گرتن و يەكدى تەھەمول كردن، بىر ئە ھىچ شتىكى دىكەي پىچەوانە نەكەينەو (ەلى كورى ئەبووتالىب) یش (خوا لىي رازى بى) زۆر جوانى گوتو: (وَمَنْ ضَاقَ بِهِ الْعَدْلُ فَالْجَوْرُ عَلَيْهِ أَضْيَقُ)، واتە: ھەركەسىك بە دادگەرىي سەغلەت و تەنگەتاو بى، بىگومان بە ستەم و بىدادىي تەنگەتاوتر دەبى.

۳/ لە پرووى نەتەوايەتى و نىشتمانپەرۋەرىي يەوہ:

پېم وايە رەچاۋکردنى ئەم سى خاڭە، كېشەو گەرتى زۆرمان لەو بوارەدا
لەكۆل دەكاتەوەر بۆ چارەسەر دەكات:

۱- زالتکردنى ئىنتىماي نەتەوہيى و نىشتمانى بەسەر ھى حېزبىداو،
بەرژەوہندى گشتى بەسەر ھى تاكيى و بنەمالەيى و حېزبى دا.

واتە: ئيمە كاتپەك بېر دەكەينەوہ، كاتپەك ھەئس و كەوتپەك دەنوئېن با
ھەموو مىللەتەكەمان بېئىنە پېش چاۋى خۆمان و، ھەموو ھەرىمى
كوردستانمان لەپېش چاۋبى، نەك تەنيا ھەر شارپەك يا حېزبەك يان دەوہوہەرى
خۆت و بەس، كە بەراستى ئەوہ ھەتا ئېستا زەرەرى زۆر كوشندەي لېداوين.

۲- دەركکردنى ئەو راستىيە كە ھەلگەرتنى دروشى كوردايەتى و
نىشتمانپەرۋەرىي ئەگەر نېوہرۆكپەك باشى نەبى تەنيا قاوغ و
چوارچىوہيەكى بۆش و عاتىفەو سۆزپەكى ئاسايىيە!

مەبەستم ئەوہيە زۆرچار كوردايەتيى و نىشتمانپەرۋەرىتى دەكرىتە پاساو
بىيانووى ئەوہ كە بىدەنگەت بكن، دەگوتىر ھىچ مەكەن، با ھىچ كەس
نارەزايى دەرنەبىر، بۆچى؟ چونكە وەزەكەمان ناسكە و بۆ كوردايەتيمان
زەرەرى تېدايە! دەي باشە كوردايەتىيەك گېرۆدەبووبى دەستەويەخەبى لەگەل
كۆمەلپەك گەرت و كېشەداو چارەسەر نەكرىن، ئەوہ چ كوردايەتيىيەكە؟
بېگومان كوردايەتى وا كەس دلى پېخۆش نابى، كەواتە بە پېچەوانەوہ بۆ
ئەوہى خەلك دلى بە كوردايەتى و نىشتمانپەرۋەرىي و ولاتپاريزىي و خاك و تاو و
ئەزموونى خۆى خۆشبى، پېويستە زۆر بە خېرايى و جىددى گەرت و كېشەكان
چارەسەر بكرىن!

واته: هه موو لایهك، لایه نه سیاسیه كان، نووسه ران و پۆشنبیران، بیر له وه بکهینه وه چۆن ئامانجێك بێنینه دی که بۆ هه مووان بێ، نهك هه ر له بیری حیزبه که ی خۆیدا بێ، چونکه وه ختیك نه ته وه وه میلله ت قازانج ده کات حیزبیش قازانجی کردوه، نه دی ته و حیزبه وه سیله یهك نیه بۆ خزمه تی ته و میلله ت و کۆمه لگایه و به شیك نیه له جه ماوه ر؟! وه ختیك میلله ت قازانج ده کات، هه موومان قازانجمان کردوه، وه ختیکیش میلله ت زه ره ر ده کات ته گه ر حیزب قازانجیشی کردبۆ هه ر زه ره ی کردوه!

۴- لە پووى ئابوورى و ژيان و گوزەرانەو:

پېم وايە بۆ چارەسەرى ئەو كېشەو گرفتانهى لەوبارەو» ھەن پېويستە ئەو خالانە رەچاۋ بکرىن:

۱- کارکردنى جىددى بۆ ھەرچى زياتر چەسپاندنى دادگەرىي كۆمەلايەتى، چونكە قېرى و پېرى و چىنايەتى بەرھەمە كەى ئازاۋەو بېزارىي و كېشەو مەملەنئىيە:

و ھە بەراستى زۆر لە بېزارىي و ئاۋمىيدى و دئساردىي خەلگ و زۆر لە رەخنەگرتنى خەلگ- كە جاروبارېش ئەو رەخنەگرتنە لە سنوورى خۆى دەچىتە دەر- دەگەرپىتەو بۆ قەيرانى ئابوورى و بۆ گېروگرفتى ژيان و گوزەرانى ناھەموارى خەلگ، خۆتان بېستوتانە ھى وا ھەبوو كە چەند مانگىك مووچەى وەرنەگرتو لە ئەنجامدا خۆى كوشتو، و ھەيە سەرى خۆى ھەلەدەگرى بەرەو ھەندەران لەبەر بېكارىي و، ھەيە ژنى بۆ نايەت و ژيانى ھاوسەرگىرىي بۆ پىك نايەت لەبەر بى جىگاۋ پىگايى و نازانى چۆن خۆى بژىيەنى... ھتە.

ئىنجا ئىمە ئەگەر ھەموومان نەدار بىن ياخود ئاستى گوزەرانى خەلگ لە ھەموو لايەكەو» نزم بى، ئەوكاتە كەس گلەيى لە كەس ناكات، بەلام لەكاتىكدا رۆژ بۆ رۆژ ھەزارو نەدار زۆر دەبن و، توانا و ھەرامەتېشيان كەمتر دەبىتەو، بە پىچەوانەو ھەش بەرپرس و دەولەتمەندانىش رۆژ بۆ رۆژ مال و سامانىيان زىاد دەبى، ئەو ھە بەراستى وەك كوردەوارىي خۆمان دەئىن: كەس بەو دووعايە ئالى ئامىن!

بۆيە بېگومان مەسەلەى چەسپاندنى دادگەرىى كۆمەلایەتى دەبى بە
 جىددىى بېرى لى بىكرىتەۋە لى ھەموو ئاستەكاندا، واتە با ھىچ كەس لى
 بەرپىسانى ساماندارو خۆشگوزەران وا خەيال نەكات كە دەگونجى بارودۇخىكى
 نادادگەرىى ئاۋاى كوردستان بەردەوام بى! نەخىر ناگونجى، تەماشای ھەموو
 مېژوو بىكەن ھەرچى گرفت و كېشەى سىياسى و كۆمەلایەتى و گۇرانكارىى و
 شەرو ئاژاۋىە لى نىو كۆمەلگاۋ گەل و نەتەۋەكاندا بەزۆرى پەيوەندى ھەپوۋە بە
 ھەبوۋنى سەتم و بېدادىى و سەرھەلئدانى تۆيى كەمىنەى چەوسىنەرو زۆرىنەى
 چەوسىنراۋە چىنايەت و قېرى و پرىيەۋە، بۆيەش خوا (جلى جلالە) لى ئايەتى
 ژمارە (۲۵) ى سوۋرەتى (الحديد) دا باس لى ۋە دەكات كە ھەموو پىغەمبەران
 بۆ ۋە نىراۋن تاكو دادگەرى بچەسپىنن - ھەندىك كەس وادەزانن كە ئىسلام
 بەس بۆ ۋە ھاتۋە فەرمان بىكات بە نوپۇز كەردن و رۆژوو گرتن و روۋ لى خوا
 كەردن، بەللى بۆ ۋە ھاتۋە، بەلام وپراى ۋە ۋە زۆرىش باسى ئاپوۋرى و
 دادگەرىى و ژيان و گوزەرانى خەلئ و بەرپوۋەبەردنى كۆمەلگاۋ سىياسەت و
 حوكمرانىى دەكات - ۋەك دەفەرموى: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا
 مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ....﴾، واتە:
 پىغەمبەرانمان (عليهم الصلاة والسلام) بە بەلگەى ئاشكرا و رۆشنەۋە ناردوۋن و
 كىتەب و تەرازوۋمان پىدا ناردوۋن، تاكو خەلئ بە دادگەرىى بەرپوۋەبچن، جا
 لىزەدا ۋشەى دادگەرىى (قسط) دادگەرىى نەتەۋەى، سىياسى، ئاپوۋرى،
 كۆمەلایەتى، ھەموۋى دەگرىتەۋە.

ھەلەتە ئىمە بە گشتى لى ۋتارە سىياسىيەكان و راگەيانندەكانماندا زۆر
 باسى دادگەرىى و يەكسانى خەلئ و باسى خۆشگوزەران كەردن و بەختەۋەركەردنى

خەلڭ كۆمەلگە دەكەين، بەلام بىڭگومان دەبى ئەو بە كىردەو ھەئۆيىست و ئە ژیانى پۇژانەماندا بەرجەستەبى و رەنگ بداتەو، ئەك ھەر لە راگەياندىدا باسى بکەين، بەئى ئەگەر راستە قەناعەت و پروايەكى ھەئقولاوى دلمانە، دەبى لە ھەنگاۋو ھەئۆيىستە كاماندا رەنگ بداتەو!

و بەراستى ئەگەر بەرپرسەكان و دەۋلەمەندەكان لە خۇشگوزەرانىي خۇيان و ئەو ھەموو پارەو سامانەي كە لەسەر حىسابى خەلڭ دىتە دەستيان لىي نەگرنەو، بىڭگومان ھەژارو نەدارو خەلڭى پروت و رەجال پۇژ بۇ پۇژ زياتر ئىش و نازارى پىدەگات و ناومىدو بىزارتر دەبى و بە تەئكىدش بىدەنگ نابى و ھەئۆيىست وەرەگى!

۲ - كار كىردن بۇ دروست كىردنى ژىرخانى ئابورى و لەو بوارەدا پەند وەرگرتن لە مىللەتانى نازار بوپرو دلىر:

بەئى دەبى ھەولبەدىن ژىرخانى ئابورى دروست بکەين، چونكە ماقول نىە بۇ ھەموو پىداۋىستىيە كامان وەك بىچوۋە بالندە دەم بکەينەو داخۇ كەي پاروۋىكمان لە زارى داۋىن!

ئاخر بەداخەو ئەمە ئىستا بۇ شتى زۆر سادەش پىۋىستىمان بە ولاتانى دەرو دراۋسى و دەرەو ھەيە، جا بەراستى بۇ گەل و نەتەۋەيەك كە بىەۋى دەستەلاتىكى سىياسى و كيان و ئەزمونىكى جىڭىر بۇخۇى داۋەزىنى و بىەۋى بوۋنى خۇى بىەلمىنى، نابى ئەو ھالى بى!

بەلگو دەبى ھەول بدات ئەك ھەر ئەو پىداۋىستىيە سادانە بۇخۇى بەرھەم بىنى، بگرە ھەولبدات لە ھەموو پروۋىكەو لەسەر پىي خۇى بوەستى، ديارە ئەمەش دەبى بە جىددى بىرى لى بکرىتەو، بوودجەى بۇ تەرخان بکرى و

مەجال بە خەللىكى پىسپۇر بىرى، جا ھەرچەندە ئەو گۆرانكارىيە گىرگەي
لەسەر پىي خۆ ۋەستان زەھمەت ۋە رەنج ۋە ماندوۋبۇنى دەۋى، بەلام ئەستەم نىيە
پىي ھەزارمىللىش بە ھەنگاۋىك دەستپى دەكات.

بۇ نىمۇنە: پىيۋىستە كاتىك كەسىك پىشنىيازى دروستكردى كارگەيەك يان
بىياتنانى پرۆژەيەكى بەرھەمەتتەن دەكات، خەلات بىرى ۋە دەستخۇشى
لى بىرى ۋە كارناسانى بۇ بىرى، نەك پىي بىگوتى: ئەگەر نەكرىم بە شەرىك ۋە
ھاۋەش رىگەت لى دەگرم!

من كابر ھاۋە بۇ لام گوتۋىيەتى: من چوم بۇ لاي فلان لايەنى بەرپىس ۋە
كەسى پەيۋەندىدار پىشنىيازىم كىر كە دەمەۋى كارگەيەك دروست بىكەم،
گوتيان: باشە بەلام دەبى ئىمەش پىشك ۋە بىشمان ھەبى ۋە شەرىك بىن!
گوتى: گوتىم: ئاخىر ھىچى ۋا بۇ خوم نامىنىتەۋە.

گوتيان: دەكاكە ۋازى لىبىنەۋە ھەر دايمەنى!!

بىگومان ئەۋە ھەلۋىستىكى زۆر خراپە، لەجىياتى ئەۋە تۆ بىنى سۈپاس ۋە
دەستخۇشى ئاراستە بىكە ۋە كارى بۇ ئاسان بىكە، بىي رىگەي لى بىرى!!
دەبى فەرمۋى لى بىكە تا چىدىكە ئەۋ شتانه لە ئىران ۋە تۈركىيا ۋە سۈرىيا
كۈۋى ۋە نەھىن ۋە بەرھەمە مى خۇمالى گەشە پى بدەين ۋە لەسەر پىي خۇمان
بۈستىن، خۇ ھۈكمىرانى ۋە بەرپۈەبىردى خەلك ۋە كۆمەلگا ھەر بە قسەۋ دروشم
نابى، دەبى بە كىرەۋە ۋە ھەنگاۋ ۋە ھەلۋىستى پىيۋىست بىسەلمىنى ۋە خوت
دروست بىكە لە رۈۋى بىرىارى سىياسى ۋە لە رۈۋى بىياتنانى ژىرخانى ئابۋورى
يەۋە، كارىك بىكە كە ۋلاتەكەت جىنگاى ئومىد ۋە دىل پىخۇشېۋى خەلك
بى، نەك لە كاتىكدا كە سىياسەت لى قۇرخ ۋە تاپۇكرىدون بازىرگانى ۋە
كەسابەتتىشيان لى زەۋەت بىكە!!

۳- برەو پىدان و ھاندانى خەلك بۆ كار كردن و بەرھەمھېننى شتى خۇمائىي، لى ھەموو بوۋارەكانى كشتوكال و پىشەسازى و ئاۋەلدارىي... ھتدا:

كە بىگومان كوردستان خىروپىرى زۆرى تىدايەو دەگونجى لى زۆر پوۋەوھ بىنپاز بىن لى خەلك و كەمتر پىويستىمان بەملاولا بى.

۴- ھاننەدانى خەلك بۆ زىدەپۇيى و خۇشگوزەرانى كە ھەمەن كەمىنەيەك دەيكەنە پىشە لىسەر ھىسابى زۆرىنەي خەلك:

واتە خەلك ھان نەدەين بۆ ئەو مەبەستە، مەن زۆر جار تەماشاي رېكلام و پروپاگەندەو بانگەشەي راگەياننەكان دەكەم، دەپىنەن ھەموو ھاندانى خەلكە بۆ زياتر سەرقالبوون و خەرىكبوون بە كەماليات و خۇشگوزەرانى زىدەپۇيى كردنەو، كە بىگومان زۆرىنەي خەلك لى مامۇستەو كارمەندەو كاسبكارو كرىكارو جوتيارو نەدارو ھەزاران، ھەر دەپى زارىان ئاۋى پىداپىت و زەقەي چاۋيان بىت و خەفەتى پىۋە بخۆن و ئاخى بۆ ھەلكىشن!

و پىويستە بزانين كە گەورەترين ھۆكارى ھەرسەپىنان و پروخانى ھەر دەۋلەت و دەستەلاتىكى سىياسى لى مېژوۋى رابردو و ئىستاشدا، خۇشگوزەرانى چىن و پىرپىكى زىدەپۇيىكەر بوۋە لىسەر ھىسابى زۆرىنەي خەلك و جەماۋەر، وەك خۋاي زاناو ئانا لى ۋبارەوھ دەفەرمۇي: ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا...﴾ (القصص - ۵۸)، واتە: زۆر ۋلات و ئاۋەدانىيمان فەوتاندىن كە زۆر خۇشگوزەرانىيان كرد...، چۈنكە وەك گۆتم ھەمىشە خۇشگوزەرانى لىلايەن كەمىنەيەكەو، دەپى لىسەر ھىسابى زۆرىنەيەكى چەوسىنراۋەو بەشخوراۋ بى، وەك گوتراۋە: لى ھەر شىۋىنىك چىاۋ

شاخی زۆر بەرزت بینی دۆلۆ شیوی زۆر قوولیش دەبینی، یان وەك (مصطفی لطفی منفلوطی) دەلێ: شەویك بە شوینیكدا رۆیشتم بینیم کابرایەك نالەنالی بوو، لێی چوومە پیش گوتم: کاکە ئەو چیتە؟ گوتی زگم دیشی لەبرسان، ئەو تیپەریم کابرایەکی دیکەش ھەر نالەنالی بوو، ئەویش چوومە پیش و گوتم: کاکە تۆ چیتە؟ گوتم منیش ھەر زگم دیشی، ئەبەرئەوی زۆرم خواردووە! جا دەلێ: ئەوێ کە زۆری خواردبوو ئەگەر چەند پاروویەکی لێ گرتبایەووە بەخشیبای بەوێ کە لەبرسان زگی دیشا، بێگومان ئەوکاتە هیچیان زگیان نەدیشا!!

بەلێ بەراستی ھەمیشە تێکچوونی ھاوکیشە (توازن) لەنیوچین و توێژەکانی کۆمەلگادا قەبزی و پەری و چینایەتی ناکامی زۆر خراب و شۆرمی بەدواوێیە.

۵ - چارەسەرکردنی دیاردەیی تەنبەلیی و مووچەخۆری زۆر زەوێندە:

دیاردە ئەمەش نابێ تەنیا بە باسکردن بێ و هیچی دیکە، بەلکو پێویستە پەلە بکری ئە چارەسەرکردنی بە کردەو، ئەویش بەو کە خەلک ھانبدری و دلخۆش بکری ئەسەر چوونەو بۆ دیھات و بووژاندنەو نوێ کردنەو بەخ و رەز و کێلگە کشتوکالی یەکان، وە ھاندانی ئازەلدارەکان ئەسەر بەخۆکردنی مەرۆمالات، ئەویش بە زۆر شیواز کە یەکیان رەواج پێدانی بەرھەمە خۆمائیەکانە، ئە شوینان جاری وایە کە نرخێ بەرھەمی خۆمائی جوتیارەکان کەم بوو ئە بازارەکاندا، حکوومەت ھاتو زەرەری ئەخۆی داو و نرخێ بەرھەمەکانی زیادکردو بۆ ئەو جوتیارەکان ھانبەت ئەسەر کاری خۆیان بەردەوام بن، نەك وەك ھالی ئیستای جوتیارەکانمان کەس نەبێ لێیان بکری و بەسەریاندا بێنیتەووە کابرای جوتیاریش بلی، کارەکەم بنەتۆوەکە

خۆی نە کردەو و قازانج سەری مایەى خوارد!، وە سەرەنجام دئساردی و لەسەر کارو پیشەى خۆی و لە ئەنجامدا میوەجات و دانەوێلەو بەرھەمى ولاتیکى دیکە بهینرى بە نرخیکى گرانتر!!

٦ - پەرەپێدانی گیانی بەزەبى پێکداهاتنەو و خێرخوازی و دەستگیرى بە کدى:

بەراستى زۆر سەیرە کە دەبێستین لە فلان شوینە مائیک لە کە لاوەیکە دان، خێزانیک لە فلان جیگا مندائیکیان لەبەر سەرما رەق بوئەو، وە ھەر وەھا، بێگومان لە نێو میللەتى مسوئماندا ھەبوونی ئەو ھالەتەنە زۆر شتیکى خراپە، دیارە ھەموو لایە کیشمان بەرپرسیارین نە ک ھەر دام و دەزگا کانی حکومەت، ھەرچەند ئەوان پشکى شیریان لە بەرپرسیاریتیدا بەردەکەوئ.

شایانى باسیشە لەو بارەو ئەیتى قورئان و فەرماشتى پیغەمبەر ﷺ زۆر زۆرن کە ئیمە لیژەدا تەنیا دوو نمونەیان لى باس دەکەین:

یەکم: خوای کاربەجى و بە بەزەبى فەرموویەتى: ﴿إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ وَلَا تَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمُسْكِينِ﴾ (الحاقة: ٣٣-٣٤)، واتە ئەو -کافرە- پڕوای بە خوای مەزن نەبوو، وە ھانى خەلکى نەدەدا لەسەر خواردن دان بە ھەزار (بۆیە دووچارى ئەو ئازارو ئەشکەنجەبە بوو).

کەواتە: پڕوا بە خوا نەھێنان و یارمەتى برسى و نەدارو نەدان، لە دوو تاي تەرازوویە کدان.

دو وہم: پیغمبر ﷺ فرمویہ تی: ((ما آمن بی من بات شعباناً وجارہ
جائع الی جنبہ وهو یعلم)) رواہ الطبرانی والبزار، واتہ: ہر کہسیک بہ
تیری شوگار بہ سہر بہ ری و دراوسیہ کہشی لہ نیزیکیہ وہ برسی بی و
پیشی بزانی، ٹیمانی بہ من نہ ہینا وہ!

MediaAmserOffice

AliBapir / علی بابیر

AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English

AliBapir / علی بابیر

QR codes and app download links are also present.

۵ / لە ڤووی کۆمەلایەتییەو:

پێم وایە لە ڤووی کۆمەلایەتییەو دەبێ ئەم چارەسەرەنە ڤەچاو بکری:

- ۱ - کارکردن لە ھەموو ئاستەکاندا لەسەر ٻرەوپیئەدانى ڤەوشى بەرزو جوان و بنڤکردنى خووخەى خراپ، ئەویش بەھۆى بەھێزکردنى دیندارى و لایەنى مەعنەوى و ڤەیوەستکردنى خەلگە کەمان بە خواوە، بەتایبەت چینی گەنج:

براو خوشکانى بەرێز!

ئێمە ھەموومان چ ئەوانەمان کە خاوەنى مال و خێزانی و کۆڤو کچمان ھەبە، چ ئەوانەمان کە مائەمان پێکەو نەناوە، دەزانین کە ئەنێو کۆمەلگە کەماندا چ باسو و چۆنە گەنج و لاوە کاتمان بەرەو ئاقاریکی زۆر خراپ ڤەلکێش دەکری، ديارە چینی گەنج بە ھەردوو ڤەگەزى نێرومى و ئومىدى دواڤۆژى ھەر نەتەوئەبە، بۆیە پارێزگارى لێکردنى چینی گەنجان ئەرکى سەرشانى ھەموو لایە کمانە، بەلام بەراستى بەو شێوئەبە کە ئێستا ئەنێو کۆمەلگای ئێمەدا باوە، وە بەو جۆرە کە ئێستا دەبینین چۆن دام و دەزگاكانى تەوژمى ئەلمانى کارى خراپ و سەلبى لەسەر گەنجان دەکەن و بەرەو دوور لە خواى و بى بەندوبارىیان دەبن، بێگومان بەو شێوئەبە ئایىندەیان گەش و ڤوون نابینرێ و ڤوو بەرەو خێر نەبە.

زۆرجار من بە سەر سورمانەو، تەماشای ھەندىک بەرنامە و کۆڤو سیمینار و ھەندىک دیمانە و دانىشتنى کوران و کچان پێکەو، لەسەر کەنالەکان دەکەم، دەبینم فێرى دلداریى یان دەکەن، فێرى خۆشەویستى یان دەکەن!

جاريك لى بۆنەيە كدا گوتى: كۆترو كەوو چۆلە كەش دەزانن پىكەو دەلداریى بىكەن! ئايا ئەو چ جورە زانست و ھونەرىكى تىدایە كە فېرى كوران و كچانى ئىمەى دەكەن؟! بىگومان بەرەو يە كدى پەلكىش بوونى ئىرو مى، شتىكى غەرىزەى يەو ھىچ علیم و سەنعەت ك نىە، يان (قالانتاین) دىتەپش راگەيانندنەكان خۆى پىو ھەرىك دەكەن و ھات و ھاوارى بۆ دەكەن، كەچى زۆر بۆنەى گەرەو يادو بىرەو ھەرىى نەتەو ھىى و نىشتەمىنى و ئىسلامىمان ھەن ھىچ بايەخىان پىندارى!

ئاشكراشە كە گەنجەكان ئەزمونىان نىە لى ژيانى كۆمەلایەتیداو نازانن لى سۆنگەى بى بەندوبارىيەو ئەپىندەیان بەرەو ئاقارىكى ترسناك دەچى، بەتایبەت لى قۇناغى تازە پىگەپشتەن و ھەرزەكارىیدا، بۆ وینە كورپك وادەزانى كە ھەموو ژيان و دونیا ھەر ئەو ھە كچىك بناسى و دلدارىى و خۆشەوئىستى لى گەلدا بكات و پىكەو رابویرن، جا بە ھەللىى يان بە ھەرامىى!!

بەلام ئىمە كە تەمەن و ئەزمونىكمان ھەيە دەزانن كە ژيان بەس لایەنىك و دووان نىەو كۆمەلگا ئاوا بەرپو ھە ناچى، دەزانن كە كەسایەتى ئىنسان بەس برىتى نىە لى غەرىزەى جىنسى، كەواتە زۆر زولم لى گەنجەكانمان دەكەين كە لى كەنالىەكانى راگەيانندنەو كارپك دەكەين بەردەوام غەرىزەى جىنسىيان بورووزىئىرى و پىيەو سەرگەرم بكرىن.

بۆيە پىويستە ھەموو لایەكمان خۇمان بە بەرپىسار بزانن لى بەھىز كەردنى لایەنى دىندارىى و روھىى و ئەخلاقى گەنج و لاوەكانمان، بەللى پىويستە ھەموو لایەكمان ھەست بە بەرپىسارىتى بكەين لى بەرانبەر ئەخلاق و رەوشتى كۆمەلگا كەماندا بەتایبەت گەنج و لاوەكانمان، ھەرچەندە مامۇستايانى مزگەوت پىويستە لى روو ھەو گەرەترىن رۆل بگىرن، وەك سوپاس بۆ خوا ھەندىكىان تاراددەيەك لى ھەبارەو بە ئەركى خۇيان ھەلساون و

ھەر ئېرەشەۋە دەلىم: ئەو مامۇستار و تارىيژانەي كە قسەي باش و ھەق دەكەن و دەست لەسەر بىرەنەكان دادەنەين، كە رەخنەي بەجى دەگرن لە دام و دەزگاكانى ھەكوومەت بۆ ئەۋەي بەخۆياندا بېنەۋەو كەم و كووپىيەكانيان چاك بىكەن، بەراستى دەبى خەلات بىرەين و دەستخوشىيان لى بىكرى!

بىستومە مەلا (مىسقى)ى بارزانى خوا لىي خوشبى ئەۋەم لە ژمارەيەك لە مامۇستايانى و بىستەو كە جىگەي مەمانەبەون - مامۇستايانىكى خوشدەويست كە قسەي ھەقيان كەربايە، بۆ وىنە مامۇستايەكى راستبىز بۆي گىرامەۋە گوتى: جارىك لە دانىشتىنىكدا لە كۆرى (مەلا مىسقى)دا بوم مەلايەك زۆرى پىتھەلاگوت و ماستاۋى بۆكرد، مەلا مستەفاش زۆر توند لىي توورەبەو و پىي گوت: دەبى زۆر چاكت سزا بەدم، ئىنجا گوتى: (مستۆ) چىە ئەۋەندەي (تەلق) بۆ دەكەي مەنىش ەك تۆ ئىنسانىيەك؟! بەلام مامۇستايەك رەخنەي لى گرتباو گوتباي (مەلا مىسقى)! ئەۋ شتە چۆن وادەبى؟ يان بۆ واتان كەرد...؟! ئەو جۆرە مەلاۋ مامۇستايانەي لەخۆي نەيك دەخستەۋە خوشى دەويست.

ھەربۆيەش تەماشە دەكەين (مەلا مىسقى) بۆتە رەمزىكى نەتەۋەيى بۆ ھەموو لايەك، چۈنكە رىزى دىنى نەتەۋەكەي خۆي دەگرت و خەللى راست و ھەق بىزى بەلاۋە پەسەند بوو، كەۋاتە با ئىمە و ھەست نەكەين كە كەردنەۋەي دەرگەي مزگەۋتەكان و ھاندانى خەلك بۆ دىندارىي و رەۋشەت بەرزىي و لەخوا نەيكەستەنەۋەيان، ھەر ئەركى زانايانى ئىسلام و خەللى ئىسلامىيە، نەخىر بەلكو ئەۋە ئەركى ھەموو لايەكە، ئاشكراشە كە ەك تاك و كۆمەل ەختىك لە دىن و مزگەۋت نەيك دەبەين، لە ھەموو شتىكى خراب بەدوور دەبەين!

كەنج و لاۋەكانمان ئەگەر ھۆگرى مزگەۋت و مائەكانى خراب، مەسگەر لە مەخۇرىي و تەلىك كىشان و داۋىن پىسىي دوور دەبەن، لە عادەت و نەرىتى

سەيرو خراب و زىانبەخش دوور دەبنو، بەكەلكى خۇيانو مالو خېزانىيانو بەكەلكى نەتەو و لات دېنو، كەسايەتییەكى دامەزراو پوختیان دەبىو، رېڭو راست دەبنو، لە رۆژى لېقەومانیشدا ھەر ئەوانە بەكەلگەل و نىشتەمان دېنو لە فریایان دېنو.

ئاخر حاشای گەنجانی پەوشت بەرزو خاوەن كەسايەتى، گەنجىكى دىسكوى لاساكرەو ھى بېگانەى بەتالو بىنئو پۆك و خالى لە زانست و زانىارى و لە ئەدەب و پەوشت و شەھامەت و جوامىرى، بۆ رۆژى لېقەومان دەبى بەكەلگى چى بى؟! لە حالىكدا كە ئەسىرى ئارەزو وەكانى خۆيەتى، دەبى چۆن و لات و نەتەو ھى خۆى پى بپاريزرئ و رزگار بكرئ؟!

۲ - كارکردن لەسەر چارەسەرکردنى گرفت و كېشەكانى گەنجان:

دیارە ئەویش بە كردهو، نەك ھەر بېنەن سەنتەریان بۆ بەكەینەو و پەگەزى نېرو مى پېكەو سەرگەرم بكرين! كە بېگومان ئەو فیل كردنە لە گەنجەكان، بەلگە بېنەن بە جیددیى مشورىيان لى بھۆین و كېشەو گېروگرفتە ژيانىيەكانى كۆمەلگەكان بە پشویان پى سواركردو و ئەوانیش تويژىكى گەورەو گەنگى، چارەسەر بەكەین و واز لە حیزب حیزبىنەو شەپە پەرو گوريس پچركینە بېنەن، كە تەواو گەنج و لاوەكانمان تووشى تەنگەنەفەسىی و بېزارى كردهو، چىدى بەھوى تەنیا رەچاوكردنى بەرژەو ەندى سیاسىی و حزبیەو تووى ئاومىدییى لە دل و مېشكى گەنجەكانماندا نەچینن!

بەلگە ھەولبەدەین لە رېى دانانى بەرنامەيەكى پەرورەدەى ھاوسەنگ و گشتگیرەو چینی گەنج و وەچەى تازەمان پېبگەيەن بەجۆرێك كە ھىچ لە لایەنەكانى كەسايەتییان پشەتگوى نەخرین و ھەركام لە عەقل و رووح و دل و جەستەیان گەشە بكات و پەرورەدە بېى، وەك پېغەمبەرى خوا ﷺ لەوبارەو

بە يەككە ئە ھاۋەلانى بەرپىزى ھەرموۋە: ((...فَأَنْ لِّجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا)) رواه البخاري، واتە: ...دەجا بزانە كە جەستەت مافى ئەسەرتە، ۋە چاۋەكانت مافيان ئەسەرتە، ۋە ھاۋسەرت مافى ئەسەرتە، ۋە مېۋانت مافى ئەسەرتە.

۳ - ھاندان ۋە ھاۋكارىيە كوردنى گەنجەكان بۇ پىكەۋەنانى خىزان:

مەسەلەى ھاۋسەرگىرىيە پىۋىستە چاك بىرى لىكەينەۋە كە بۆچى ھاۋسەرگىرىيە لەنىۋ كۆمەلگەي ئىمەدا بەرەۋ دواۋە دەچى؟ دەبى ئەۋە چارەسەر بىرى، دەبى ئەۋە كىچ ۋە كورائەى دەيانەۋى خىزان پىكەۋە بنىن، ھان بەرىن ۋە ھاۋكارى ماددى بىرىن.

ئەۋەش ئەركى ھەر دەستەلەتتە كە دەيەۋى كۆمەلگا بەرپەۋەرى، خۋاى كاربەجى دەفەرموۋى: ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ...﴾ (النور - ۳۲)، واتە: ۋە ئەۋە پىۋاۋ ئافرەتەنە كە ھاۋسەريان نىيە ھاۋسەريان بۇ پەيدا بىكەن ۋە ھاۋكارىيان بن.

۴ - چارپىداگىرپەنەرى بەرنامەى خۋىندەن كەنەلەكانى پاگەياندن كە ئە خزمەتى تۆكە كوردنى خىزان ۋە پتەۋ كوردنى پەۋشتى بەرزو پەسندو بەرھەمەيتەنەى كەسايەتى راست ۋە پاك ۋە ھاۋسەنگ دابن:

بەراستى زۆر جىيە تىببىنىيە، ئىمە ھەمىشە دادو فىغانمانە ئەدەست ئەۋەى كە گەنجو لاۋەكانمان ئەدەست دەچن، مەن ھىچ ناچىتە عەقلمەۋە ھەر بەرپىسىكى ژىرو دىئۆز خەفەت ئەۋە نەخوات كە گەنجەكانمان بە ئاقارىكى خراپدا دەرۋن، كەچى تەماشاشا دەكەين پۇژ بۇ پۇژ ماددەى ئايىن ئە بەرنامەى

خويندندا كەم دەكرىتەو، ۋە رۆژ بۆ رۆژى تەوژمى غەلمانى، ئە دىن دورخستنهوئى گەنج ۋ لاوان زياتر پەرە پىدەدات!

دەجا بىگومان ئەو بىر كوردنەو، ھەنگاۋو ھەئويستە ئاكامەكەى ھەر ئەو دەبى كە دەپىن!

بۆيە پىويستە بەرنامەكانى خويندن ۋ دام ۋ دەزگاكانان ۋ راگەيانندنەكانان لە خزمەت تۆكمەيى خىزان ۋ پەرەپىدانى رەۋشتى بەرزو جواندان، نەك بە پىچەوانەو ۋەك ئىستا پىادە دەكرى.

ۋە ۋەك پىشتىش گوتان:

پىويستە پەرۋەردەمان بۆ گەنجانمان پەرۋەردەو پىگەياندىكى ھاوسەنگو گشتگىر بى، واتە: پەرۋەردەى عەقلى ۋ دلى ۋ روحو جەستەيان ۋ ھەموو پىكھاتەكانى كەسايەتتەيان بى، نەك بە شىۋەيەكى لاتەل ۋ لاسەنگ، لايەنىك رەچاۋ بكرى ۋ لەسەر حىسابى لاسەنەكانى دىكەى گەورە بكرى ۋ سەرەنجام كەسايەتى ئەو گەنج ۋ لاوانەى بەو پەرۋەردە لاتەل ۋ سەقەتە فەرھەم دى، شىۋەيەكى كاريكاتىريانەى ھەبى!

■ - تەماشاكردنى ئافرەتان بە چارى مرۆڭو ھاۋولاتى خاۋەن ئەرك ۋ كارو بەرپرسىيار بە دىن ۋ ژىنى خۇيان ۋ كۆمەلگايەكەيان، نەك ۋەك ۋەسىلەى رابواردن ۋ شەمەك ۋ كەلەپەلى بازارگانى ۋ بەكارھىنانى وپنەى جۆراۋجۆرى مېنىيەتى بەرجەستەكەريان، بۆ رەۋاج پىدانى شەمەك ۋ كاللى بازارگانى!

بەئى پىويستە ھەموو ئەوانەى كە خۇيان بە دىسۆزو بە پەرۋش دەزانن ۋ ھەست بە بەرپرسىيارىتى دەكەن ئە بەرانبەر كۆمەلگاي كوردستاندا، زۆر بە جىددى قۆلى ھەول ۋ ھىممەتى لى ھەلەكەن بۆ بەرگرتن لەو رېرەو سەقەت ۋ

خراپەى كە تەۋژمى غەلمانى بۆ ئافرىتە تانى كوردستانى گرتۆتە پىش كە برىتپىيە لە لاسايىكردنە ۋە يەكى كۆيۈرەنى بى مەنە نامە نتيقى ئافرىتە تانى رۆژئاۋا، كە بىگومان سەرەنجام ئاكامى ئەۋ رەۋتە سەقەتە جگە لە زىنبارىيى دىئاۋ شەرمە زارىيى ۋ پەشمانىيى دۋارۆژ، چىدى نىۋە، ھەركە سىيگىش دەيەۋى ئەۋ زىنبارىيى ۋ گرفتارىيە بە بەرجەستە كراۋىيى بىيىنى با سەرنجىيى كۆمەلگە كەنى رۆژئاۋا بىدات، بە تايىبەت ھال ۋ بىللى ئافرىتە ۋ خىزان كە لە ھەندىك لە ۋلاتانى رۆژئاۋا رىژەى مىندالى زۆل لە ھى ھەلەل زىاترە!

جا ئايا چ رەۋاي ھەقە كە ئىمەى مىسولمان پاش ئەۋەى بە چاۋ سەر بەرى تفت ۋ تال ۋ زارى مار ئاساى ئەۋ رەۋتە سەقەت ۋ لارەى كۆمەلگە رۆژئاۋاىي يە كەلگەن بىيىنى، لە جىياتى پەند لىۋەرگرتن ۋ تەمبى بون، بىيىن ئەۋ ئەزمونە فاشىل ۋ شىكستخواردە دۋىيات بىكەينەۋە، كە ئىستاكە ھەندىك لە ۋلاتانى رۆژئاۋا خەرىكن لە ژىر فشارى زەرەرۋ زىانى جۆراۋ جۆرى كۆمەلە تىدا، بۆيۈرە چاۋ بە زۆر شتى خۇياندا دەگىرنەۋە، كە يەكەن برىتپە لە جىا كەرنەۋەى كورەن ۋ كچان لە قوتابخانە كان ۋ بە جىا خۇيىندىيان.

لە كۆتايى ئەم باسەشدا ئەۋ راستىيە شەرىعيە دۋوبار دەكەينەۋە كە پىاۋان ۋ ئافرىتە تان پىكەۋە دۋو شىبائى كۆمەلگەى مىسولمانن ۋ لە مەۋقە بون ۋ بەندەى خوا بون ۋ بەرپرسىيار بونىاندا ۋەك يەك ۋ يەكسانن، بەلام ھەر كامىيكيان بە سەۋىشت ۋ پىكەتەى تايىبەتى ۋ خوا پىداۋى خۇيەۋە، ۋەك خوا فەرمۈيەتى: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ (التوبة - ۷۱)، ۋاتە: ۋە پىاۋان ۋ ئافرىتە تانى بىرۋادار ھەندىكيان دۆست ۋ پىشتىۋانى ھەندىكيان...

۶- لە پرووى راگەياندنەوھ:

لەم پروەشەوھ پىتويستە بەم شىۋەيە پەچاۋى چارەسەر بکرى:

۱- پىتويستە لە راگەياندنەندا جىددىيەتى زياتر پەچاۋ بکرى و ئەو پاستىيە بزائى كە كەنالە ئاسمانىيە كاغان ھەتا ئىستا سەرنج (انطباع) يەككى خراپيان لەسەر مىللەتە مسولمانە كەمان لە لاى خەلكى دىكە دروست كەردەو، وادەزانن كە ئىمەى گەلى كورد بەس گۆرانى و ھەلپەركى دەزانن و ھىچ گەرت و كىشەيە كىشمان نىە!!

جارى دىكەش باسەم كەردە لە سەفەرمدا بۆ بەرىتانيا لە دانىشتنىكدا يەككە لە برايانان كە ھاوسەرەكەى خەلكى ئەوئ بوو، گوتى: مامۇستا ھاوسەرەكەم پىي گوتووم، تۆ دەللى لە ولاتى ئىمە كىشەو گەرتى زۆرمان ھەيە وەك نەبوونى كارەبا و نەوت و سووتەمەنى و ئاو... بەلام وا پىناجى ھىچ كىشەيەكتان ھەبى، چونكە كەنالەكانتەن دەبينم خەلكى ئىوھ لە كوردستان ھەمىشە خەرىك و سەرگەرمى گۆرانى گوتن و ھەلپەركى و پەقەس و سەماكەردن، واديارە زۆر تىروپەرن و ھىچ گەرت و كىشەيەكتان نىە!!

۲- دەبى راگەياندن كارىگەرىي شايستەى خۆى ھەبى لەسەر پەرەپىدانى زانست و ئەدەب و بەرچاۋ پۆشەنكەردەى خەلك لە ھەموو پرۆيەكەوھ:

چونكە ئىمە سەرنج دەدەين كەنالەكانى راگەياندننى ولاتان بە ەەرەب و غەيرە ەەرەبەوھ، زۆر بەرنامەى باشيان ھەيە، شتى زانستى جۆراوجۆرى چاك ھەيە، ھەلپەتە لەوانەى خۆشاندا كەموزۆر تازە خەرىكە ھەندىك شتى باش پىشكەش دەكرى، بەلام زۆر كەم و دەگمەنە لەچاۋ ئەو ھەموو پانتايىيەى كە

تەرخان کراوە بۆ گۆڕانی و ھەڵپەڕکێ و سەماکردن، کە بێگومان ئەگەر لێی بگێڕیتەووە بخریتە سەر پانتایی بەرنامە زانستی یەکان و شتی فیکریی و ئەدەبی و ئەو شتە بەکەڵکانەیی کە خەڵکی ئێمە پێویستی پێیانە، زۆر چاکترە بۆ دنیاو دواڕۆژمان.

۳- رێزگرتن لە ئیسلام و پەچا کردنی بنەماکانی شەریعەت:

راگەیانندی ھەر حیزبێکی سیاسی و دام و دەزگایەکی حکوومیی و ئەھلیی ئەگەر بیهوێ واییتە بەرچاو کە تەعبیریکی راستەقینە لە واقعی کۆمەڵگای کوردستان دەکاتو، رێز لە ھەست و نەستی خەڵکی کوردستان دەگرێو، خەڵک و میلەت لە دڵسۆزی و مسوڵمانەتی و خەڵک و خاک دۆستی نەکەوێتە گومانەو، پێویستە:

یەك: بەوپەڕی رێزو حورمەتەو نەبێ باسی ئیسلام نەکات و خۆی لە ھەر تانەوتەشەرو توانج و پلار تێگرتنیکی بیاریزی.

دوو: ھەولبەدات لە بەرنامەکانیدا بە ھۆی زاناو پەسپۆرانی شەریعەتەو ئە خەزینەی پێگەو ھەرو مرواری ئیسلام بەھەرمەند بێ، بەلام وریابێ ئەوبارەو پەنا نەباتە بەر کەسانێک کە نە لە نێو ئەھلی عیلمدا جێی متمانەو، نە خەڵکی مسوڵمانیش قسەو فتویان لێ وەرەگرێو ئە سۆنگەیی بوونە کادیریانەو بۆ حیزبێکی عەلمانی و فەتوادی بێسەر و بێرەو، میسداقیەتی خۆیان لە دەست داو.

پوختەي چارەسەر

۱ - تەفاعول كىردى چاكتىرو زياتر لى ھەموو ئاستەكان لى گەل ئىسلامدا، ۋە دۇنيابون لى ۋەي كە تەفاعول كىردى زياترى ئىمە بە پەرلەمان ۋە ھكۈمەت ۋە، بە دامودەزگاكانى بەرپۈە بىردنە ۋە، بە خەلگە ۋە بە ھەموو ئاستەكانى كۆمەلگاۋە، لى گەل ئىسلامدا جگە لى خىروخۇشى ۋە بە ختە ۋەرىي دىناو سەرفرازىي دواړۆژ، شتىكى دىكەمان بۆ بەرھەم ناهىنى، لى ھەموو بۋارەكانى: سىياسى ۋە ئابۋورى ۋە تەۋەيى ۋە كۆمەلەيەتى ۋە ئەخلاقى.... ھتدا.

۲ - بىر كىردنە ۋە دىئۆزىي نواندن لى سەر ئاستى مىللەت ۋە چۈنەدەر لى قاۋغى تاكىي ۋە بىنەمالەيى ۋە حىزىيى.

چۈنكە بە راستى ئەۋ تاكگەرايى ۋە بىنەمالە ۋە تىرەچىيەتى ۋە حىزىگەرايى يە زىانى زۆرى پىگەياندووين، كە ديارە لىرەدا مەبەستم تەنيا تاك ۋە بىنەمالە ۋە تىرەۋ حىزىيىك ۋە دوۋان نىەۋ بە گشتى قسە دەكەم.

۳ - بە شدارىي پىكردى خەلگ ۋە جەماۋەر بە شىۋەيەكى جىددى ۋە كىردەيى بە ھۆي گۆي بۆ گىرتىيان ۋە پىرس پىكردىيان ۋە شت بۆ روون كىردنە ۋەيان...

بەللى پىۋىستە بىچىنە نىۋ خەلگ ۋە لى پارۋىيازىيان تىبگەين، بىر لى ۋە بەكەينە ۋە چۆن پارۋىيان بەكەين، نەك لى رۆژانى ھەلپەردندا بىنن خەلگى فلان گەرەك بە لىشاۋ ۋە سەر سىندوۋقى تايبەتى گەرەكىكى دىكە بگىرىن، يان حىزىيىك كە نەيارى حىزىي فەرمانەرۋايە دەنگەكانى لى بسووتىنن!

كە بېگومان ئەو شتانه پېشتەر زۆر كراون، واتە مەبەستەم گېرانه وەي (مصاداقىيە) زياترە بۆ ھەلبۇئاردنە كان بەھۆي رېگرتن لە فرت و فيل (تزویر) و ھېنانە دەرى پارىژگاكانى ھەرىم لە ئىستى رەش كە لە لايەن كۆمىسيۇنى بالاي ھەلبۇئاردنە كانەو تېيخراون!

۴- پاپەندىيە بە ياساۋە بە كەردەو نەك ھەر بە قسەو، لەسەرى سەردەو ھەتا خوارى، بەبى ھەلاۋاردنى ھېچ ياسايەك تەنانت ھى ھاتوچۆش!!
ئاخر چۆن دەبى پاسەوانى بەرپرسىكى بالاي لە پۇلىسىكى ھاتوچۆ (مرور) بەدەو سەروگوياكى بشكىنن، كە بەردەوام لە خزمەت دايدەو راۋەستاۋە بۆ رېكخستنى كاروبارى ھاتوچۆ؟!

جا ئەگەر بمانەوئ ياسا سەروەر بى و رېز لە ياسا بگيرى دەبى لە ياساي ھاتوچۆۋە رېزى لى بگيرن ھەتا ھەر ياسايەكى دىكە، وەنابى ھېچ كەسش لە سەرووى ياساۋە بى و، نابى ھېچ كەسش مافى (قیتۆ) ھەبى لە بەرانبەر ھېچ ياسايە كدا، ئەو كاتە ياسا لاي خەلگ و جەماۋەر خۆشەويست دەبى و رېزى دەگيرى، كە بېگومان جىدار (بدىل) ياساش برىتيە لە بى سەردەو بەرەيى...

۵- ھەبوونى پاداشت و سزا بۆ چاكەكاران و خراپەكاران جا ھەركەسيك بى و ھەر ئاستىكىيان ھەبى و سەر بە ھەر حېزب و لايەنىك بى...

من جاريك لە كۆبوونەو ھيك داو لە كاتى قسەو باس لەسەر گەندەلئى و چۆنىيەتى چارەسەر كەردنىدا پېشنىيازىكم كەردو گوتم: پېشنىيازەكم زۆر زەھمەت نيە، (۳) كەسى بەرپرس كە پەريزيان پاك بوو و كاروخزمەتى چاكيان پېشكەش كەردو بىنن لە گەل (۲) كەسى گەندەل و ناپاك كە بە مەلایين دۆلار دزيان كەردو، ئەو چاكانە پاداشت بەدەنەو خەلا

بەكەن، خراپ و گەندەلەكانىش سزا بەدن و دورىيان بىخەنەو، بەلام لە راگەياندىنىشدا باسى بەكەن و ئاشكراى بەكەن، بەو ھۆيەو سەدان كەس واز لە گەندەلىي دىنن و سەدانى دىكەش ھەولئى پاكتر بوون و چاكتربوون دەدەن!!

بەلام ئىمە ھەر باسى بەكەن و ھىچ ھەنگاوى غەمەلىي نەنىيەن، بىگومان مەھالە بە قسەى پروت چارەسەرى كىشەو گرافتەكان بەكەن!

۶- ھاندان و ھاوکارىکردنى كەسانى زانا و شارەزاو پىسپۆر و دىسۆز لە ھەموو بوارەكان داو، بوار بۆرەخساندىيان بۆرەخزمەتکردنى خەلک و ولايتيان، بەبى پرەچاوکردنى پاشخانى فىكرى و ئىنتىماى حىزبىي و سىياسىيان، دىتيابوون لەو راستىيە كە كەسانى خاوەن كەسايەتى و مەعدەن پاك و دىسۆز سەنگىن، ھىچ كات ئامادەى ماستاوكردن و سىنگ پرەپىش كردن نىن، بۆيە ھەركات ئەوھيان لەسەر كرايە مەرج، ئامادەنابن نرىك بىنەو ھە سەرەنجام دەستەلاتى غەودالى (تملق) و چەپلە لىدان، دەورەى بە كەسانىكى چەپلە لىدەر و نەشارەزاو بوودەلە دەتەنرى!

لە كۆتايىشدا دەلىم خۆزگە نىوہى ئەو گرنگى پىدان و بايەخ پىدانە ماددىي و مەعنەوىيەى گۆرانىي بىژو كلىپ چىي... ھتەدى، كە لە لاينە ئاستە بەرزە حىزبىي و ھكۆمىيەكانەو پىشوازىي دەكرىن و مووچە و خەلات و بەراتى موفت و حاتەمىيانەيان بەسەردا دەبەشرىتەو، بەلى خۆزگە نىوہى ئەو بايەخپىدانە بۆرەخزانە و پىسپۆرانى دىسۆز بویر بىوايە!! ھىوادارىشم ھىچ كەس بە ھەلە و لەم قسانەم ھالى نەبى كە من دژى ھونەرم، ھونەرىك كە لە خزمەت گەشەپىدانى غەقل و عاتىقەو سۆزى بەرزو پاك و ئەدەب و ئاكارى پەسندو چاك داىە، بەلام من بەو قەلسم كە خەلكى

زاناو پەسپۆرو شارەزا ھەر لە بەرئەوێ هونەری ماستاوەکردن (فن التملق) نازانن، پشت گوێ بخرێن و لەسەر حیسابی شارەزاو پەسپۆرانی عاقلەمەند زێدەرۆیی بکری ئە ھێنانە پیش و خەلاتکردنی هونەرەمەندان داو چ هونەرەمەندانیکیش!!

بەرێزان!

ھەرچەندە وەختە زۆر لیگرتن بەلام ئەو بۆچوون و تێبینی و سەرئەو پێشگیری من بوو لەسەر گەشت و کێشەکان و چۆنیەتی چارەسەریان لە پێناو نایندەو داھاتوویەکی گەشت و پروویدا بۆ خەڵکی مەسولمانی ھەریمی کوردستان.

لە خواي بەخشنە داواکارم یارمەتیمان بدات ئەو دەستکەوتانەي ھاتوونەتە دەستمان پارێزگاریی یان لێ بکەین و ئەو گەشت و کێشانەي ھەشمانن بە ھەول و کۆششی ھەموو لایەک چارەسەریان بکەین.

وصلی اللہ علی محمد وآلہ وصحبہ أجمعین والحمد للہ رب العالمین

۲۰۰۸ / ۳ / ۴

ھەولێر / ھۆلی رۆشنبیری

MediaAmeerOffice

AliBapir/مەلای باپیر

AliBapir

AliBapir/مەلای باپیر

www.alibapir.net

www.alibapir.net

www.alibapir.net

پوختەى ھەندىك لى پىرسىيارو ۋە لىمەكان

پ/ ۱/ بۆجى پارتو لايەنە سىياسىيەكانى كوردستان ھەمىشە بىر لى بەرژەۋەندى خۇيان دەكەنەۋە بى ئىسلامىيەكانىشەۋە، ئەۋەتا ئەندام پەرلەمانىك يان ۋەزىرەك سەر بە ھەر لايەنەكە تەنبا بە بەرژەۋەندى و كارو موۋجەى خۇيەۋە سەرقالەۋ ھىچيان بۆچىنر توۋەكانى خەلك نەكردوۋە ناكەن؟

و / ھەر خىزىكى سىياسى كەبىەۋى بەراستى خزمەتى گەلر نەتەۋەى خۇى بىكات دەبى زىاتر بىر لى بەرژەۋەندى گشتى بىكاتەۋە، بەلام دىارە نابى بەرژەۋەندى خۇيشى لىيادبچى، ۋەك بەشەك لىۋ مىللەتو خەلكە، واتە ئەگەر ئاگى لى بەرژەۋەندىيە تايەتەيەكانىشى بىت خراپى نەكردوۋە، چۈنكە خىزىش ھەر لى خەلك پىكەتاتوۋە خەلكىكى زۆرىش لى چوارچىۋەى خىزىدا خۇى دەبىتەۋە، بەلام گرنگ ئەۋەىە خىزىگەرايى نەكات ۋەك ھەردوۋ خىزى دەستەلاتدارو ھەر خىزىكى دىكەى ۋەك وانىش.

پ/ ۲/ مامۇستا باسى ئەۋەى كرد كە دەبى گەنجو لاران ھاسەرى ژيان ھەلبۇرئو ھاسەرگىرىى ئەنجام بەن كە كارىگەرىى لىسەر كۆمەلگا دەبى بە ئىجابىى، بەلام گەنجانان چۆن ئەۋە بىكەن كاتىك ھاۋكارى نەكرىن لى لايەن بەرپىسانو ھكۈمەتەۋە؟

و/ دەربارەى خىزان پىكەۋەنانو ھاسەرگىرىش منىش پىشتىگىرىى قسەكانى ئەۋ براىە دەكەم پىشتىرىش لى دەقى وتارەكەمدا منىش ھەروام گوت، بەلام وادىارە ئەۋ بەرپىزە باش سەرنجى قسەكانى نەداۋە! بەلى دەبى

حکومەت ئاسانکاری بکات بۆ پرۆسەى ھاوسەرگێری و بە پارەو داينکردنى پێداويستییەکان ھاوکاری گەنجەکان بکات و بە گۆیرەى توانا جێ و رێی گونجاویان بۆ داين بکات یان لەوبارەو دەستباریان لە گەڵ بگرێ.

بابایەکی وەك (عبدالکریم قاسم) پەنجاسال لەمەوبەر بیری کردۆتەو لە پرۆژەى (۱۰۰) ھەزار خانوویی بۆ خەڵکی ھەژارو نەدارو بێنەوای بەغداو دەورووبەری، دەبوایە ئێمەش بە گۆیرەى ئیمکانیەتى خۆمان بیر لەو جۆرە پرۆژانە بکەینەو، بەلام گرنگ ھەر دروستکردنى خانووەکان نیە، بەڵکو لەوە گرنگتر ئەوێە کە بە دادگەرانیو دورو لە حیزبگەرایى بدرێنە خەڵکی نەدارو شایستە، ھەر کێیەک بن!

پ/ ۳/ دەولەتانى بەناو ئیسلامی دەورووبەرو دراوسێ مادام ئیسلامیین بۆچی ھەرپەشەمان لێ دەکەنر ھەولێ تێکدانى ئەم ئەزمونەمان دەدەن...؟

و ۳ / دەربارەى ھەرپەشەى دەولەتان دیارە ئێمە وەك سەرچەم پارت و لایەنە سیاسییەکان ڕوونکردنەویمانداو ھەموومان ھاوھەلۆیست بووین، تەنانت لە لێدوانێکدا بۆ رادیۆى (BBC) بەشى عەرەبى لە وەلامى پرسیارێکدا کە ئایا ئێو وەك (کۆمەلێ ئیسلامی) کە حیزبى (دادو گەشەپێدان)یش حکومەتێکن پاشخانێکی ئیسلامییان ھەیە ئەگەر بێنە نیو خاکی ھەریمی کوردستان و خەتە سوورەکان ببەزێنن ھەلۆیستان چى دەبێ؟
گوتم: ھەلۆیستان ئەوێە کە بەرگری دەکەین لە ھەریمی کوردستان و ئاسایشى میللەتەکەمان.

گوتى: خۆ تورکیا دەولەتێکی ئیسلامی یەو ئێو ش ئیسلامیین؟

گوتم: جارى ئەوان دەولەتتىكى ئىسلامىي تەۋاۋە عەييار نىن و خوشيان و ايان نەگوتە، پاشان لە ئىسلامىيەتدا ئەگەر خەللىكى مسوئەلەنەش زولمەت لى بىكەت و دەستدرىژىيەت بىكەتە سەر، شەرع نەك ھەر رىگەت دەدات بەلگە لە سەرت فەرز دەكات بەرگى لە خۆت بىكە، خەيى كارە جى دەفەرموى: ﴿... لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾ (البقرة - ۲۷۹)، واتە: نە سەم بىكەن، نە با سەمەتان لى بىكە، يان دەفەرموى: ﴿... فَمَنْ أَعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَأَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ (البقرة - ۱۹۴)، واتە: ھەر كەسك دەستدرىژىيە كەردە سەرتان وەك خەي دەستدرىژىيە بىكەنەۋە سەرو بەرپەرچى بدەنەۋە، كەواتە ئەگەر ئىسلام ھۆكىمى پى بىكە نەبى خاك و نىشتەمانى ھىچ گەل و نە تەۋەيەك داگىر بىكە.

پ ۴ / لە باسى دىموكراسىدا مامۇستا گوتى: لە غىيەبى ئىسلامدا ناۋى دىنم ئەگەر نا مەن ئەو وشەيە بەكارناھىنم، ديارە ئەم زاراۋەيە لە ئىسلامدا نەھاتە (ھۆكىمى گەل بۆ گەل) بەلام ئەو چەمكە زياتر مەبەست پىيى نازادىي بىرورۋاۋ بەرگى لە مافى گەلەنە بە تەۋاۋىي، ئەۋەتا لە ئىسلامدا لەناو مسوئەلماناندا ھەموو ئايىنىك وەك جۈلەكەو مەسىھى و يەزىدى و زۆرى دىكە ھەر ھەبوون و مافىيان پارىزراۋە، كەۋابو بۆچى نەبى وشەي دىموكراسى لە ئىسلامدا بەكاربەيتى؟

و / ئەگەر جىدار (بدىل) دىموكراسى دىكتاتورىي بى، ئەۋە دىموكراسى لە چاۋ ئەو بە ھەوت ئاۋان شۆرراۋەتەۋە، بەلام ئىمە كە دەلەيىن: كاتىك ھۆكىمى ئىسلامىي ھەيە پىۋىست ناكات باسى دىموكراسى بىكەن، ئەبەرئەۋە نىە كە ئىسلام و دىموكراسى لە ھەموو رۈۋىكەۋە دژى يەكەن، بەلگە

لەبەرئەۋەيە كە ھەرچى لايەنى چاك ھەيە ئە دىموكراسىدا ئە ئىسلامىشدا ھەيە زۆر بە شىۋەي چاكتۇر، ۋە چەند لايەنىكى خراپىش ئە دىموكراسىدا ھەن ئە ئىسلامدا نىن، ۋاتە ئىسلام ئىجايىياتى دىموكراسى ھەمۇي ئەخۇيدا كۆكردۆتەۋە، ۋە ئە كەم و كورپىي ۋ خراپە كانىشى دورە!

ئىجا ئەۋە كە ئەزىر سايەي دەۋلەتى ئىسلامىيدا كەمايەتپە دىنىيەكانى ۋەك جوۋلەكە، نەسرانىي، يەزىدىي ۋ غەيرى ئەۋانىش توانىويانە بژىن ۋ مافىان پىشپىل نەكراۋە، ئىمەش دەلىپن وايەو مىژۋوي ئىستائ ۋا بردوي مسولمانان شاھىدە، ديارە ئەۋەش پالپشتى قسەكانە، چونكە ئەۋكاتە باسى دىموكراسى ئەگۆرپدا نەبوۋە ئەۋكاتە ئەۋروپا ئە تارىكايى سەدەكانى نىۋەراستدا دەژياۋ تەنيا دەۋلەتى تاكيى ۋ پادشاھەتى (الإستبداد والملكية) ھەبو، كەۋاتە: ئەۋەي كە ئىستا بانگەشەي بۆ دەكرى بەناۋى دىموكراسىيەۋە ئە نازادىي تاكەكان ۋ رىزگرتن ئە ئىرادەي جەماۋەر ۋ مافى چارەنوسى گەلان ۋ... ھتە، ئە ئىسلامدا ھەبوۋە پىش دروستپونى سىستەمە دىموكراسىيەكان، ھەربۇيەش ھەموو خاۋەن دىنەكان توانىويانە ئەنىۋ دەۋلەتى ئىسلامىيدا بژىن، نەك ھەر بژىن بەئكو كىيان ۋ قەۋارەي سىياسى ۋ ئىدارىي خۇشيان ھەبى، ئەسەر بناغەي پىكەۋە ژيان ۋ تەبايى ئەگەل دەۋلەتى ئىسلامىيدا.

پ ۵ / بۆ چارەسەرى كىشەۋ گرتەكان پىۋىستىمان بە گۆرانكارى ھەيە، ديارە گۆرانكارىش ئە دوو پوانگەۋەيە:

يەكەم: گۆراننىكى شۆرپىگىرپانە ئە ھەموو دامودەزگاكانى ھكومەتدا بە ھەموو بەشەكانىيەۋە.

دوۋەم: پەرەسەندىكى پەلە بە پەلە، جا ئايا تۆۋەك كەسىكى پروناكبىرو
پۇشنىپىرى ئىسلام لەگەل كام لەو دووچۆرە گۆرانكارىيە داى؟

۱/ ۋەك لە پېناسەى بەرپىزىدا دەردەكەۋى ئەو گۆرانكارىيە ئەگەر
گۆرانكارىيەكى شۆرشگىرانە (ثورى) واتە (رادىكالىي) بى ديارە ئەو كاتە
لەگەل گۆرانكارىيە پەلەپەلەيدا تىكەدەگىرىن، ئەگەرنا گۆرانكارىيە
سەرتاپاگىرىيە گشتىگىر كە ھەموو لايەنەكان بگىرىتەۋە، لەگەل
گۆرانكارىيە پەلەپەلەيى (تدرىج) دا ناكۆكى نىيە، چونكە تۆپەلەۋە ھىدى
ھىدى گۆرانكارىيە دەكەى، بەلام گۆرانكارىيەكە ھەموو ئەو لايەنە
دەگىرىتەۋە كە پىۋىستە چاكسازىيان تىدا بگىرىۋ گشتىگىرىيە.

كەۋاتە بەو جۆرە تىگەيشتنە ئەو دوۋانە دژى يەك نىن، بەلام ئەگەر
مەبەست گۆرانكارىيەكى شۆرشگىرانەبى كە يەكجارىيە سىستەمەكە
ھەلگىرپىرىتەۋە ۋەزەئىكى دىكە بىيات بىرىتەۋە، ئەۋە ئىسلام لەگەل ئەو
جۆرە گۆرانكارىيەدا نىيە، چونكە كاتى خۆى كە پىغەمبەر ﷺ ھات
ھەموو شىتتىكى كۆمەلگەكى خۆى لائەبىرد، بەلكو ئەو شتانەى لائەبىرد كە
ھەلەۋ خراب بوۋو بەكەلەك نەدەھاتن، ئەگەرنا شتە باشەكانى لە شۆيىنى
خۆى نەجوۋلاندى، كە بىگومان ھەر ئەۋەشە چەمەك ماناى فەرمان بە
چاكەۋ رىگىرىيە لە خراپە (الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر)، كەۋاتە
ھەندىك شت كە لە پىش ئىمەدا ھەبوۋە ئىستە ھەيەۋ شتى چاكەۋ
بەكەلەك، دەبى ھەۋلەدەين ئەو شتانە زىاتىر بچەسپىنن، بەلام ھەۋلەدەين
ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ شتە خراب ۋە زىانەخشەكان لائەرىن ۋە خۆمان ۋە
كۆمەلگەمانى لى بزار بگەين ۋە شتى باشيان لە شۆيىن دابىنن.

حوکمه که ی له روانگه ی ئیسلامه وه چۆن ده بینری؟

د ډيپنډن.

چالاکیہ کاندہ؟

بکاتھوہ !!

فہرمانگہ و دام و دہزگاؤ شوینہیہ، بہ لآم بیگومان دہی چارہ سہر بکری و

ئەو ھەندەي لە تواناماندا بى قەوولئى ناكەين و بەرپرسانى بالاش پيويستە
ليپرسينەو ھەگەل ئەو جۆر كەساندا بكنە گوپيان راكيشن.

دەربارەى بەشدارى پېنەكران و رېگە لىگرتنى ئافرەتەنى پۈشتەش ئە
چالاككەيە جۇراو جۆرەكاندا، بەراستى ئەوئەش شەتتىكى زۆر بىجىيەو
ئەوئەش زىاتر وەك گوتەم ھەر مىزاجى ھەندىك بەرپەرس و بەرپەوئەرەكانە
نەك رېنمايى و برىارى پەرلەمان و ئەنجومەنى وەزىران، مەگەر
تەعلیمات و ئاراستە (توجیە) ى پەنھان و نایاسایى ھەبى و ئیمە پىی
نەزانین! كە ئە راستیدا ئەوئەش نیشانەى دواكەوئوویىە، ئە كاتىكدا كە
سەدو یەك كىشەو گەرت و مەترسى لەبەرەدم ئەزمونى ھەرپىمى
كوردستان دایە، پېنەمشت و مری لایەلاو بىجى دەرست بکەین!

پ ۸ / بۆچی که متر نافرەتان لە شاشەیی تەلەفزیۆنی ئیسلامییەکان
دەردەکەون، وە ئایا حوکمە شەرعییە کەمی چۆنە؟

و / دەرکەوتنی ئافەرتی پۆشتە لە شاشەیی تەلەفزیۆندا هیچ ناشەرعییەکی
تێدا نیە، چونکە وەک بە درێژیی ئە کتییی (ئافەرت و خێزان لەسایە
شەریعەدا) باسەم کردووە، دەم و چاوی هەردوو دەستی ئافەرت تا مەچەکی
عەوڕەت نین، لەسەر پای زۆربەیی هەره زۆری توێژەرەوان و فەرمووده
ناسان و شەرعزانان.

خوا پشتيوان بئ کتيبيکيشم بهم نزيکانه بلاوده بيتوه سه ره تا له
روژنامه‌ي (کومهل) دا بلاوده کړي ته وه به ناوې (چهند بابهيکي هونه ريي
له بهر روژنابي قورئان و سونه تدا) باسي تيکړاي ته و مه سه له هونه ريي
يانهي تيدياه که مشتموي زوريان له سه ره، ته م مه سه له يه ش جوان
تشيکي خراوه ته سه ر.

پ ۹ / لى ئىنجامى ئەۋەدا كە ژيانى ئىمەى گەنج و پىش ئىمەش ترش و تال و پىر
گرفت بوو ھەمىشە ئىمە چەوسىنراوينەۋە، متمانەمان بەخۇمان نەۋارە
ئەۋەش دەردىكە گەنجى غەلمانىي و ئىسلامىي گرتۆتەۋە، جا ئايا چ
پىرۆزەيەكتان ھەيە كە بە ئامانچىكى ديارەۋە لەبەردەست بى بۆ ئەۋەى
متمانە بەخۇبون بگەپىتەۋە...؟

و / راستە چەوساندەۋە نەخۇشى و كەم و كورپى زۆر لەنىو مىللەتاندە پەيدا
دەكات، مېژوونوسان دەلىن زۆربەى غەيب و كەم و كورپىيەكانى (بني
إسرائيل) ئەنجامى زولم و ستەمى فیرعون بوو، ديارە كەم و كورپى مىللەتى
ئىمەش زۆربەى دەرەنجامى زولم و چەوسىنرانەۋە بوو لەلايەن پىژىمى بەغسى
پەگەزپەرستەۋە، پىويستە زۆر بە جىددىي خۇمان لەو كەم و كورپىيانە
بىار بگەين، مادام ئىمە دەرەباز بووين و لە چەوسىنرانەۋە رىزگارمان بوو.

دەرەبەى پىرۆزەشمان بۆ چاكسازى ھەر بە كورتى دەلىم:

كۆمەلگاۋ دەۋلەتى ئىسلامىي پەلەپلە دوست دەبى و كتوپر پەيدا نابى،
ئىمەش ۋەنەبى ھەتا ئىمكانىيەتى ئەۋەمان بۆ نەرخسى كە قەۋارەيەكى
ئىسلامىي بنىات بنىين، دەستەۋنەژنۆ داينىشىن و لە كەم و كورپى و
ناتەۋايىيەكانى كۆمەلگاۋ ئەزمونە سىياسىيەكەمانەۋە پامىنن و ھىچ
نەكەين!

بەلگە بە پىي توانا چىمان لە دەستىبى لە چاكسازى ھەر دەيكەين.

دەرەبەى تىروانىنىشمان بۆ دەۋلەت و كيانى ئىسلامىي لىكۆلىنەۋەيەكەم
لەبەردەستەۋە لە نامىكەى: (سىياسەتى ئىسلامىي و چەند رپونكردەۋەيەك) و لە
كتىبى: (تەۋرىمى ئىسلامىي و غەلمانىي و خالە ھاۋبەش و جياۋازەكانيان) یشدا
چەند شتىكەم لەبەرى دەۋلەتدارىي و ھوكمرانىيەۋە لە روانگەى ئىسلامەۋە
خستۆتەروو.

بهشی سیّیه م

رووهو چاکسازیه کی بنه پرتی
له واقعی هه ری می کوردستان

پیشەکی

بسم الله الرحمن الرحيم.

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله ومن اهتدى بهداه

بهريزان!

بیگومان ئەركی سەرشارنی ھەر تاکیکی نیۆ ھەر کۆمەلگایە کە بە پێی تواناو بۆلوانی خەم لە کۆمەلگایە کە ی بخواست و بە تەنگییەو بەی و ھەوڵبەدات خراپەو زیانەکانی لێدوور بختەووە چاکەو قازانجەکانی بۆ دا بین بکات.

جا منیش وەك تاکیکی کۆمەلگایە کەم -کۆمەلگای کوردستان- بە پێویستم زانی کە لەبارە ی واقیعی ئیستای خۆمانەووە بدویم، وەك بەشیک لە ئەركی سەرشارم بەرانبەر بە کۆمەلگایە کەم، ئاشکراشە کە من وەك کوردیکی مسوڵمان ھەوڵدەدەم بە ئەندازە ی تیگەیشتنم لە قورئان و سوننەت، لەبەر پۆشنای شەریعەتدا بدویم و ھەر لە بەراییشەو دەئیم:

قەناعەتی سەداسەدەم ئەوێە کە ئیمە وەك خەلکی مسوڵمانی کوردستان ئەگەر بێت و شەریعەتی بەرجەستە لە قورئان و سوننەتدا بکەینە سەرچاوە ی بیروبۆچوونە کامان و بناغە ی ھەئس و کەوتە کامان، ھەرچی زیاتر بەسەر گێروگرفت و قەیرانە کاماندا زāl دەبینو، ریزە کامان زیاتر و چاکتر پیکەو جۆش دەدرینو، برا یە تییمان لەسەر بنچینە ی ئیمان و ئیسلامو، تەباییمان لەسەر بنچینە ی ریز لە یە کدی نان و پیکەو زیان، پتەوتر و باشتر دەبی.

شایانی باسیشە کە لە روانگە ی ئیسلامەووە دوانی ئیمە مانای ئەوێە نیە کە

لە گوشە نىكايە كى تايىبە تى و حىزىيە ۋە دەدوئىن، چونكە ئىسلام بە تەنيا مولىكى ھىچ كەس و كۆمەللىك نىيە ۋە بۆكەس قۇرخ نە كراۋە، بەلكو ھى ھەموانە و ناسنامە ى گشتى كۆمەلگاۋ نە تەۋە كەشمانە.

The collage features several elements related to AliBapir:

- MediaAmcerOffice** Facebook profile with a blue header.
- علي بابير / AliBapir** Facebook profile with a blue header.
- AliBapir** YouTube channel with a red header.
- علي بابير / AliBapir** Instagram profile with a pink header.
- A central image of a man in a military-style uniform.
- A screenshot of the website **www.alibapir.net** with the text "English" and "ئىنگلىزچە".
- QR codes for **AliBapir** on the left and right sides.
- A red banner at the bottom left with the text **archive.org/details/@alibapir**.
- A red banner at the bottom right with the text **علي بابير / AliBapir** and a QR code.

پێشەستی:

ئەجا وەك دەستیپێك و پێشەستییهك بەچاکی دەزانم ئاماژەیهکی خێرا بە چەند مەسەلەیهك بکەم وەك پێخۆشکردن بۆ چوونه نیو بابەتی بنەرەتی کۆرەکەمانەو:

یهك: ئەم واقیعی ئیستای ھەریمی کوردستان وەك لای ھەموان پروو، زادەو بەرھەمی خەبات و تێکۆشان و قوربانیدانێکی درێژخایەنی میللەتەکەمانە بە ھەموو پێکھاتەکانییەو، دیارە ھەیە زیاتر دەوری بینیوە ھەیە کەمتر، ھەیە قوربانی زیاتری داوە ھەیە کەمتر، ھەشبوو بە پێچەوانەو ئەجیاتێ چاکە پۆلێ خراپیشی گیراوە، بەلام ھەرچۆن بێ خەلک و میللەتەکەمان بەگشتی دەوری بینیوە بەشیوەیەك ئە شیوەکان ئە ھێنانەدی ئەم واقیعدا بەشداربووەو پشکی ھەبوو، واتە ئەم واقیعه بەرھەمی رەنج و خەبات و میحنەت و ئاوارەیی و دەر بە دەری و کوێرە دەری و قوربانی دانێ میللەتەکەمانەو ھیچ کەس خێری پێ نەکردوین، بۆیە نابێ بیجگە ئە خوا (سبحانە وتعالی) پاشان خۆمان، ئە ھیچکەسیکی دیکە بزانین و قبوڵی منەتکردنی ھیچکەس بکەین.

دوو: ئێمە ھەموو لایەکمان ئە بەرانبەر خەلک و کۆمەلگاکەماندا بەرپر سيارین، بەرانبەر بەم واقیعو ھەل و مەرجەیی میللەتەکەمان کە ھەموومان گلەییمان لێی ھەیە و لێی نارازین، پێویستە بە جیددی ئەبیری پاکسازی و چاکسازی تێداکردنی دا بین، ھەموومان پێکەووە و وێکرا بە وردو درشت و نێرو مێو، بەبێ ھەلاواردن، چونکە خوای کاربەجی ئە وەسف و پێناسەیی مسوڵماناندا ھەرموویەتی: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ

بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ... ﴿التوبة- ۷۱﴾، واتە: ھە پیاوانی برۆادارو ئافرەتانی برۆادار ھەندیکیان دۆست و پشٹیوان و ھاوکاری ھەندیکیان.. پاشان ئە درێژە ی ئایەتە کەدا بوارەکانی ھاوکاری یە کدی تێدا کردنی برۆاداران ی روون کردۆتەو. کە بریتین ئە: فەرمان بە چاکە کردن و ڕێ ئە خراپە گرتن و نوێژ بەرپا کردن و زەکات دان و فەرمانبەریی کردنی خواو پیغەمبەرە کە ی ﷺ: ﴿...يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ...﴾ (التوبة - ۷۱)

ناشکراشە کە ئەو (مەعروف)انە ی کە نیرو مەیی برۆاداران ئەسەر یان پیویست کراوە کە فەرمانیان پێ بەکن و ھەوڵی چەسپاندنیان بدەن، ھەموو جوۆرەکانی چاکە دەگرنەو و چ ئە بواری فیکرو عەقیدەدا بن، چ ئە بواری خواپەرستی ی کەندا، چ ئە بواری حوکم و سیاسەتدا، چ ئە بواری ئابووری و ژیان و گوزەراندان، چ ئە بواری خێزان و کۆمەڵایەتییان، چ ئە بواری ڕەوشت و ئە دەیدا چ ئە بواری ھونەردا... ھتد، ھەروەھا بە ھەمان شێوەش ئەو خراپە (مُنکر)انە ی کە تێکرای برۆاداران بە وردو درشتەو ئەسەر یان پیویست کراوە کە ئە دژیان بوەستن و ھەوڵی ڕیشە کێشکردنیان بدەن، دیسان ھەموو جوۆر شێوەکانی خراپە دەگرنەو ئە ھەموو بواری لایەنەکانی ژیان و گوزەرانی تاک و خێزان و کۆمەڵگا و دەوڵەتدا، چونکە بە پێی ڕێزمانی عەرەبی ھەردوو وشە ی (المعروف) و (المنکر) کە ئە ئێف و لامی (تعریف)یان ئەسەرە، جینسی چاکە و خراپە دەگرنەو.

ھەروەھا پیغەمبەری خواش ﷺ ئە یە کێک ئە فەرمايشتە شیرینە کانیاندا کە (بخاری) و (مسلم) گێڕاویانەتەو ئەوبارەو فەرموویەتی: ((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ...))، واتە: ھەمووتان چاودێرن و ھەمووشتان بەرپرسیارن بەرانبەر بە کۆمەڵگاکەتان...

بە ئێ بەریتزان!

لە ئیسلامدا تەنیا ئەو کەسە ی کە ئە ئووتکە ی ھەرەمی دەستەلات دایە و دەوربەرە کە ی، بەرانبەر بە خەڵک و کۆمەڵگاکە یان بەرپرسیار نین، بە لکو ئەرکی چاودێری کردنی کۆمەڵگا و خەم لێخواردنی و بە تەنگە وە بوونی بەرپرسیاریتی یەکی گشتی و ھەمەلایەنە یە و ھیچکەسی لێ ھەژنە و پێراو، بە لām بێگومان ھەموو ئەرک و بەرپرسیاریتی یە کە ئە قەدەر توانا و بۆلوانە و، بەو پێی یەش بەرپرسیانی ورد و درشت ھەرکەس بە گۆرە ی بەرپرسیاریتی یە کە ی ئەرکیان لە ھی ھەموو لایە کە گەورە تر و گران ترە.

س: ئێمە لە واقعی ئیستاماندا کۆمەڵێک لایەنی باش و ئیجابیی مان ھەن و کۆمەڵێک دەستکەوتمان ھەن کە نابێ نادیدە یان بگرین و بە کە میان سەیر بکەین، بە لکو پێویستە وە ک خۆیان بیانبینین و وە ک نیعمەت و بە ھەر یەکی خوای بە خشن دە و داد گەر تە ماشایان بکەین، بە لām بێگومان ئە پال دەستە کە و تە کاماندا کۆمەڵێک گرفت و کێشە و قەیرانی شمان ھەن کە پێویستە واقع بینانە ئە وانیش وە ک چەند عیب و کەم و کوورپی یە ک ببینین و ئازایانە دانیان پێدا بینین.

جا ئازایەتی و لێزانی ئێمە ئە وە دایە کە دەستکەوتە کامان پاریژن و نە ھێلین لە دەستمان بچن، وە بەردەوامیش لە ھەوڵی چارە سەر کردنی گرفت و کێشە کامان و نە ھێشتنی عیب و کەم و کوورپی یە کامان دا بین.

دیارە عاقلە مە ندیش کە سێکە کە بە ھۆی چاکە و دەستکەوتە کانییە وە لە ھۆی بایی نابێ و، بە ھۆی دیتنی لایەنە چاکە کانییە وە لایەنە خراپە کانی و کەم و کوورپی یە کانی نادیدە ناگرێ و نالێ ھیچ عیبم نیە و دنیا شامی شەریفە،

ھەروەھا لە ولاشەووە بە ھۆی کەم و کووڕیی و گرفت و کێشەکانییەووە دووچاری نائۆمیدی نابی، بەلکو لە یەک کاتدا واقع بینانە خێروشەری خۆی دەبینی و بەردەوام ھەولیش دەدات پارێزگاری لە چاکە و دەستکەوتەکانی بکات و لیشیان زیاد بکات، وە چارەسەری گرفت و کێشەو کەم و کووڕییەکانی بکات و خۆیان لە بۆار بکات، خراپیش نیە ئاھاژە بە ھەندیک لە لایەنە ئیجابییەکانی ئەم واقعەمان بکەین وەك چەند دەستکەوتێکی سەرەکی:

چەند لایەنێکی ئیجابیی و دەستکەوتییکی سەرەکی:

۱/ ئیمە ماوەی حەفدە (۱۷) سائیکە تارا ددەیه ک خاوەنی ئیدارە و ئیرادە ی خۆمانین و دەتوانین بڵین: سایە و سیبەرێکی باشمان بۆ ڕەخسارە، کە بەراستی ئەو دەستکەوت و نەعمەتیکی گەرە و بەرچاوە، بەتایبەتیش کە وێرای کەم و کووڕیی و کەرچ و کالێی زۆر، قەوارە کەمان ھەر کام لە دامەزراوەکانی: پەرلەمان و حکومەت و دەستەلاتی دادوهریی، کە سێکۆچکە ی ھەرە گرنگی ھەر دەولەت و کیانیکی سیاسین، تیدا بنیات نارون، بەو ھیوایە کە کەم و کووڕیی و کەرچ و کالێیەکانیان چارەسەر بکری و بەتەواویی بکەونە سەر ڕەوڕەو ی خۆیان و نیوەرۆکیشیان وەک (ناو)یانی لێبێ!

۲/ دەستکەوتییکی دیکە ی ئەم ھەل و مەرج و واقعەمان ئەو یە کە ئیستاکە ھەموو لایە کمان ھاتووینە سەر قەناعەتی پیکەوێ ژیان و یە کدی تەحەمولکردن و ھاوکاری پیکەوێکردن، کە دیارە ئەمەش دەستکەوتییکی گەرە و گرنگە زادە و بەرھەمی ئەزموونگەلی زۆر تفت و تال و بە ئیش و ژانە، ھیچ کەشیش ناتوانی نکرۆتی ئەو بکات کە ھەمیشە میللەتان بەھۆی تەبایی و دەستبار بۆ یە کدی گرتن و ھاوکاری پیکەوێکردنەو بەسەر کۆسپ و لەمپەرەکانیاندا زال دەبن و ئامانجەکانیان وەدی دینن، ئە سۆنگە ی گوریس پەرکێنە و کیشمە کیش و دووبەرەکیی و پەرە وازەشیانەو دەستکەوتەکانیان لە دەست دەچێ و ئامانجەکانیان دەدۆڕینن، وێرای ھەر و خەبات و تەقەللا و قوربانیانی زۆریش دەستی میللەتیان لە بنی ھەمبازە ی بەتالەو دەردینن!

۳/ ئەگەر ژیان و گوزەرانی خەلکی خۆمان بە گشتی لە گەل ھی سالانی پیش

راپەرین (انتفاضة) دا بەراود بکەین، دەتوانین بڵێین: گەشەکردن و بەرەوپێشچوونیکی باش لە ژیاڵی ماددی خەڵکی کوردستاندا ھاتۆتە ئاراو، لە ڕووی خانووبەرەو جیگا و ڕیگا و بەرگو پۆشاک و خواردن و خواردنەو و کەلوپەلی نیۆمال و خۆشگوزەرانییەو، بە کورتی: ئیستاکە ئاستی ژیاڵ و گوزەراڵی خەڵکی کوردستان بەگشتی بەرزتر و باشترە لە راپردوو.

مەبەستیشم لە ئاماژەکردن بەوچەند لایەنە ئیجابیی و دەستکەوتە سەرەکییە واقیعی ئیستانمان، ئەوێە کە بەھۆی بینینی کەم و کووپی و لایەنە سەلبییەکانمان و تووشی ناویمیدی و دڵساردیی نەبین، بەلام بێگومان نابێ بەوئەندە کە وەدەستمان ھێناوە قەناعەت بکەین، بەلکو دەبێ ھەولبەدھین زیاتر بەرەو پێش بچن و گەشە بکەین، چونکە لە بونەوێدا ھیچ شتێک وەستاو نیو و ھەركەسیك لە بەرەوپێشچوون و گەشەکردندا نەبێ، ئەو بێگومان لە پاشەکشە و پووکانەو دایە.

MediaAmeerOffice

AliBapir / علی بابیر

AliBapir

AliBapir / علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

پاڤەپاڤدنی مەکەبەیی ئەمەیر

ئامانجی وتارەكەم:

دەتوانم بڵییم: ئامانج و مەبەستی سەرەکی وتارەكەم دوو شتە:

یەكەم: پارێزگاریی لێکردنی دەستكەوتەكانمان و پرێگریی لە ئەدەستدانیان، بە ھۆی زیادبوون و بەردەوام بوونی كەم و كووپی و ناتەواوییەكانەو.

دووھەم: دەستەبەرکردن و ھێنانەدی ئەو مافە ڕەوايانەمان كە بەبێ وان واقیعەكەمان ھەر بە ناتەواویی و كرچ و كائیی دەمینیتەو، بگرە ناشتوانی درێژە بە بوونی خۆی بدات.

شایانی باسیشە كە من لێرەدا بەگشتی قسە ئەبارە و واقیعی ھەریمی کوردستانەو دەكەم و مەبەستم لە تویژو كۆمەڵ و لایەنیکی تایبەت نیە، وەك، حكومەت و پەرلەمان، یان لایەنە سیاسییەكان، یان تویژی گەنج و تازە پیگەشتوو، یان خەلكی ڕۆشنبیر و شارەزا... ھتد، بەلكو ڕووی قسەم لە ھەموو لایەكانە بە حكومەت و میللەتەو بە ھەموو تویژو پێكھاتەكانی كۆمەڵگەكانەو، بەبێ ھەلاواردن و جیاکردنەوی ھیچكەس و لایەنێك، چونكە: شتیکی مشت و مەر ھەنەگرە كە ھەم پارێزگاریی لێکردنی دەستكەوتەكانمان و گەشەپێدانی لایەنە ئیجابییەكانی واقیعەكەمان، ھەم داڕین كردنی ماف و پێداویستی ڕەوايەكانمان، پەکیان لەسەر ھەول و ھیممەتی ھەموو لایەكان كەوتووە بە ھاوکاری ھەموو لایەك نەبێ ئەو دوو ئامانجە گەرەو گەنگەمان پێ وەدی نایەن.

ئێستاش پاش ئەم ڕێخۆشکردنە كاتی ئەو ھاوو راستەوخۆ بچینە سەر ئەسلی مەبەست:

جا ئیمە لە چوار تەوەرەدا بەمەبەستی: ڕووەو وەرچەر خانیکی بنەرەتی
 بردنی واقعی ھەریمی کوردستان، قسە لەسەر (ئەرکی سەرشانمان بەرامبەر
 بە واقعی ئیستامان) دەکەین کە ئەمانە:

(۱) لە بواری تاکیی دا.

(۲) لە بواری خیزانیی دا.

(۳) لە بواری کۆمەلایەتی دا.

(۴) لە بواری سیاسەت و دەوڵەتداریی دا.

بۆیەش ئەم چوار تەوەرەییەمان ڕیز کردوون، چونکە هیچ کۆمەلگایەک
 بەبێ تاک (فرد)ی چاک پەرورەدەکراو ناتوانی خیزانیکی تۆکمەو دامەزراوی
 ھەبێ، ھەرگیزیش ناگونجی کۆمەلگایەکی توندوتۆڵ و ڕێک و پێکمان ھەبێ
 ھەتا خشتەکانی ئەو کۆمەلگایە —کە خیزانەکانن— پوخت و ڕێک نەبن،
 ناشگونجی بەبێ کۆمەلگایەکی پێکەو تەباو گونجاو ھاوکارو بۆیەک بە
 بەزەیی و مشوورخۆر، قەوارەییەکی سیاسی مەحکەم و گەشەسەندوومان ھەبێ.
 کەواتە:

ئەو چوار لایەن و ھوارە وەک چوار دیواری ژوورێک پێکەو پەییوەستن و هیچ
 کامیان بەبێ ئەوانی دیکە نایکری، ھەر چواریان بۆیە کدی پێویستن و
 پێکەو. گرێدراو پەییوەستن، بەلام لە ڕووی ریزبەندیی کاتیی (الترتیب
 الزماني) یەوہ دیارە کە تاک پێش خیزان (أسرة) و خیزان پێش کۆمەلگا (مجمع)
 کۆمەلگاش پێش دەوڵەت و قەوارەیی سیاسی دەکەوێ، چونکە تاکەکانن کە
 خیزان پێک دێنن، خیزانەکانیش کە کۆمەلگا دەرەخسێنن، قەوارەیی
 سیاسیی ھەلقولای ھەناوی کۆمەلگایە.

بۆيەش گۇمان ئەو چوارە ھەر چوارىيان پىكەو پەيوەستو بۆيەكدى
پىويست، چونكە:

وہ چۆن خىزانى پاك و پوخت، لہ تاکہ رېڭ و پيڭ و باش پەرودەدە کراوہ کان
پيڭ دى، بە ھەمان شيوہش خىزانى رېڭ و پيڭ و تۆکمە، چاکترين مەلئەندى
تيدا پەرودەدە بوون و پيڭەيشتنى تاکە، ھەرودە ھا وەك چۆن بەبى ھەبوونى
خىزانە پوخت و رېڭ و دامەزراوہ کان، ھاتنەدى کۆمەلگايە کى ساغ و سەليم و
بەختەوہر مەحائە، بە ھەمان شيوہش کۆمەلگايە کى ساغ و سەليم و پوخت و
خاوين، گەورەترين رۆل دەگيرى لہ پيڭەياندن و پەرودەدە کردنى تەك و خىزانى
رېڭ و پيڭدا، ديسان وەك چۆن كيانيكى سياسى مەحکەم و گەشەسەندو و
ھەلقولوى ھەناوى کۆمەلگايە کى ساغ و سەليم و پوخت و خاوينە، لہ
بەرامبەريش دا كيانو دەولەتتىكى رېڭ و پيڭ و دادگەرو بە بەزەيى و ليژانيش،
چاکترين دەور دەبينى لہ پيڭەياندن و بنياتنانى ھەر کام لہ تاكى چاك و پاك و
خىزانى پوخت و خاوين و کۆمەلگاي تۆکمەو تەواودا.

ئىستاش با بچينە سەر تەوہرەي يەكەم:

تەوێردە یەكەم

**ئەركی یەكەم: ئەركی سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەلگاكەمان ئە
بوارى تاكیى دا:**

وەك پێشتر باسمان كرد بەبێ تاكی پاك و چاك، ناگونجی هیچ كام ئە خێزانی
پوخت و خاویێو، كۆمەلگای تۆكەو تەواوو، قەوارەى سیاسى مەحكەم و
دامەزراومان ھەبێ، جا ئایا پێویستە چى بكەین و چۆن بكەین تاكو تاك
(فردى) چاك و پاك و رێك و پێكمان بۆ بەرھەم بێ؟!

جارى پێویستە ھەموولایەكمان لەسەر ئەو یەك دەنگ و یەك راپێن، كە
ئێمەى خەلكى كوردستان كەم و زۆر ئە تاكەكانى كۆمەلگاكەماندا خەلەل و
كەم و كووپی ھەبێ، دیارە ئەو دەش كەم و زۆر كەوتوو، ئە ھەموو شوێنپێكیش
چاك و خراپ ھەبێ، بەلام مەبەستم ئەم قسەى ئەو یەكە پێمان وانەبێ ئەو
تەنیا كۆمەلگا و حكومەت و دامەزراوەكانى كە جێگای رەخنە و گەلەپێن و
كەم و كووپیان ھەبێ، بەلكو ئێمەش وەك تاكەكانى ئەو كۆمەلگا و واقیعە
كەم و زۆر عەیب و ناتەواوی و كەم و كووپیان ھەن، ئە راستیدا كەم و كووپی و
ھەلەوپەلەكانى تاكەكان، ئە خێزان و كۆمەلگا و پەرلەمان و حكومەت و
دامەزراوەكانیشیدا رەنگ دەدەنەو.

كەواتە: ئەگەر بمانەوێ گۆرانکاری و وەرچەرخان ئەم واقیعەى خۆماندا
بکەین و پرۆسەى پاكسازی و بزارکردن و چاكسازی و باشکردنى تێدا ئەنجام
بدەین، پێویستە ئە تاكەكانەو دەست پێبكەین و چاكکردنى تاكو باش

پەرۆردەکردنی بکەینە ھەنگاوی یەكەمانو، دووپاتیشی دەکەینەو» کە ھەر کام لە تاکو خێزان و کۆمەلگاو دەوڵەت پێکەو پەيوەستو بو یە کدی پێویست، بەلام ھەنگاوی یەكەمی گۆرانکاری و ھەرچەرخان بریتییە لە چاککردن و گۆڕینی تاکەکان، چونکە ھەر تاکە کە خێزان دروست دەکاتو، کۆمەلگاش ھەر لە کۆی تاکەکان پێک دێ، چ لە حالەتی خێزانی دابن، چ سەلت، وە ھەر تاکیشە کە پەرلەمان و دەستەلاتی دادوهریی و حکومەت و دامەزراوەکانیشی پێک دێن، خۆی کاربەجیش لەوبارەو ھەرموویەتی: ﴿...إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ...﴾ (الرعد - ١١)، واتە: بێگومان خوا واقعی ھیچ کۆمەلگایەك ناگۆڕێ ھەتا ئەوان واقعی خودی خۆیان نەگۆرن...

جا من پێم وایە بو گۆڕین و چاککردنی تاکەکانی کۆمەلگاکەمان ھەراھەم ھێنانی کەش و ھەوا یەکی وا کە تاکەکانی کۆمەلگاکەمان بەشیوہ یەکی باش تیدا پەرۆردە بکړن، پێویستە ئەم چوار بڼەما سەرەکییە رەچاو بکەین:

MediaAmeerOffice

AliBapir / علی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

پاڤەپانڤن مەکتەبی نەھەر

يەكەم: ھېنانەدى كەش و ھەۋاي ئازاد:

بىناغەي پەرۋەردەبۇنىكى ساغ و سەلىمى تاكەكان، برىتيە لە كەش و ھەۋايەكى ئازاد كە مەۋقە تېپىدا سەربەست بېت، ۋە لە راستىدا بارودۇخى پىر فشارو سەغەتەكەر، چەندان جۆرە غەيب و كەم و كورپى لە مەۋقەكاندا تېپىدا پەيدا دەكات و ۋەك رۈۋەكى بىن تاتە بەردى زلر بېبەش لە تېشىكى خۆر، خواروخىچ و زەردو لاواز دەردەچن.

ئىنجا ئەگەر بمانەۋى ئەۋراستىيە بەشىۋەيەكى تىۋرى (نظري) گوتم، بەرجەستە كراۋىي بېيىن، دەتوانىن لە مېژۋى كۇندا بەنى ئىسرائىل و لە ھى نويدا مىللەتى خۇمان، بە نمۇنە بېنىنەۋە:

نمۇنە يەكەم:

بەنى ئىسرائىل كە ۋەچەي (يعقوب) ن (عليه السلام)، -چونكە (إسرائيل) نازناۋى يەعقوب بوۋە -پاش پزگار بۇنى (يوسف) (عليه السلام) لە زىندان و كۆچكردنى باب و برايەكانى بۆ مىسر و نىشتەجى بۇنىان تېپىداۋ زاۋوزى كردن و زۆربۇنىان، فېرەۋنەكانى مىسر بەتايبەت (خۇفۇ) دەكەۋنە ئازارو ئەشكەنجەدانىان و چەۋساندەۋە سۆغەرە بېگەر پىكردىيان، ۋە سەرپرېنى كورەكانىان و ھېشتەۋەي كچەكانىان، ۋەك خۇاى زاناۋ پەنھابىن لەۋبارەۋە فەرمۇيەتى: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضَعِفُ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ (القصص - 4)، واتە: بېگومان فېرەۋن ستم و سەر كەشىي كرد لە زەۋى - مىسر - داۋ خەلكەكەي بەش بەش كرد، كۆمەتلىكىانى دەچەۋساندەۋە كورەكانىانى سەردەپرې و ئافرەتەكانىانى دەھېشتەۋە، بەراستى ئەۋ لە

خرایه کاران بوو.

ئىدىيە ۋە چەي ئيسرايىل ئەم واقىيە تالۋ دژوارەدا دەمىننە ۋە بە ناچارى
مىل بۇ ستمە زۆرى فىرە ۋە نە كانى مىسر پادە كېشن، ھە تا خۋاى كاربە جى و
دادگەر ئىرادەى دېتە سەر تە ۋە كە تە ۋە مېللە تە ستەمدىدە ۋە لہ چەنگى
فىرە ۋە ن (خَوْفٌ) قوتار بكات، ۋەك فەر موۋىە تى: ﴿وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى
الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ وَجْعَلَهُمْ أُمَّةً وَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ ❀ وَمُمْكِنَ
لَّهُمْ فِي الْأَرْضِ... ﴿(القصاص: ۵-۶)، واتە: ۋە دەمانە ۋى كە چاكە لە گەل
تە وانە دا بکەين كە لە زەويدا چە وسىنرانو ۋە ۋە بيانكەينە پيشه ۋا ۋ حوكمران
بيانگيرين بە ميراثگر - فىرە ۋە ن - ، ۋە دەستە لايتيان پيبدەين لە زەويدا ...

ئىنجا خۇاى بەرزو مەزن (مووسا) و (ھاروون)ى ۈرۈى (عليهما السلام) دەكاته ھۆكارو ئامپازى جى بەجى بوونى ئەو ويست (إرادة) ەى خۇى و، پاش ئەو ەى پەيامى پىغە مەرايە تىيان پىدە بەخشى، فەرمانيان پىدە كات كە بچن گە ئە چەوسا ە كەيان ئە ژىر نىرو چە پۆكى فىرەون دەرپىنن: ﴿فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ...﴾ (طە - ۴۷)، واتە: بچنە لای فىرەون - و بلىن: ئىمە رەوانە كراوى پەرەزگار تىن بۆلات، جا بەنى ئىسرائىلمان ئە گەل رەوانە بكو مەيان چەوسىنە ە.

نیدی سهره نجام موسا و هاروونی برای سه لامی خویان لی بی
 ثامانجه که یان ده پیکن و گه له چه وساو که یان دهر باز ده که و خوی تو له سستین
 فیرعه ون و داروده سته و سوپایه که بیش که راوه دووی به نی ئیسرائیل ده نی، له
 دهر یای سووردا ده خنکی نی، وه ک خوا (سبحانه و تعالی) له سیاقی
 بیر خسته وهی جو له که کاندا که چ چاکه یه کی گه وری له گه لا پیشینانیاندا
 کردوه، فرمویه تی: ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ

وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿البقرة- ۵۰﴾، واتە: وھیاد بکەنەو! کاتیەک دەریامان پۆتان لەتکرد ئیدی ئیوەمان رزگارکردو دراودەستەوی فیرعەو نیشمان خنکاند لە حالیکدا کە ئیوە تییانەو ە پامابوون.

بەئێ گەلی (بنی اسرائیل) کە خوای بالادەست بەھۆی موسا و ھاروونی بڕایەو ە سەلامی خوایان لێبێ، لەژێر نیری فیرعەونی دەرینان و رزگاری کردن، لە سۆنگەي ئەو ەو ە کە ماو ەیەکی زۆر ژیانیکي زەلیلانە و چەوسینراوانەیان گوزەراندبوو لە نیعمەتی ئازادی و سەربەستیی بیبەش بوو بوون، کۆمەلێک دەردو نەخۆش دەروونی و کۆمەلایەتییان تیدا پەیدا بوو بوون، کە بەھۆیانەو ە سەرئیشەي زۆریان بۆ موسا و ھاروونی بڕای پەیدا کرد، کە دەتوانین وەك نمونە ئاماژە بە ھەندیکیان بکەین:

(۱) لاساگردنەو ەي کوێرانەي ئەم و ئەو:

وەك ئەو ە ھەلۆستەیاندا بەرجەستەيە کە جاری تازە لە دەریای سوور پەریبونەو ەو دەربازیان بوو بوو، کەچی دواي ئەو ەي بەلای کۆمەلێکی بێبەستدا رەتبوون، داویان لە موسا کرد کە پەرستراویکیان بۆ دابنێ وەك چۆن ئەوان ەیانە: ﴿وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ...﴾ (الأعراف- ۱۳۸)، واتە: وە بەنی ئیسرائیلمان لە دەریای سوور پەرانندەو ە، جا بەلای کۆمەلێکدا رەتبوون کە خۆیان لەسەر پەرستنی چەند بتيکیان ەپس کردبوو، (بەنی ئیسرائیل) گوێیان: ئەي موسا! پەرستراویکمان بۆ پەیدا بکە، وەك چۆن ئەوانە پەرستراویان ەن...

شایانی باسیشە کە ھۆکاری سەرەکی ھاندەر بۆ لاساگردنەو ەي خەلکی، بریتییە لە متمانەو ە باو ەي بەخۆنەبوون و خەلک لەلا زۆر بوون و خۆ لەلا بچووک بوون.

(۲) بیانور گرتن و منگه منگ کردنى به رده وام:

ئەمیش عادەت و خوویکی دیکە ی خراپی بەنی ئیسرائیل بوو، بۆ نمونە: پاش ئەوێ خوا لە چەنگی فیرەوون دەر بازی کردن و چوونە دەشت و بیابانی سیناوە، دوو جۆرە خۆراکی زۆر چاک و نایابی ئەو بیابانە قاقرو دیمە کارەدا بوو. پەخساندن، کە بریتی بوون لە (مَن) و (سَلَو) کە یە کە میان (گەز) یەو دوو میشیان جۆرە باتندە یە کە وەک کەو و سوێسکە، وەک خوا فرمویەتی: ﴿وَوَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ..﴾ (الأعراف - ۱۶۰)، واتە: وە هەورمان لە سەریان کردە سێبەر و گەز و سەلواشان بۆ ناردنە خورای.

کهچی له جیاتی سوپاسگوزاریی کردن و قه ناعهت کردن، به شیوازیکی
 ناجۆر کهوتنه برۆبیانووگرتن له مووسا (علیه السلام) و لهو دهشت و بیابانه
 قاقرو بئتاوه دا داوای خواردنی جوړاو جوړیان لیکرد، وهك خوای (عزّ وجل)
 فهرموویه تی: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
 يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا ثَبَتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا
 وَبَصِلَهَا ...﴾ (البقرة - ۶۱)، واته: وهیاد بکه نه و کاتیك گوتتان (واته
 پیشینانتان) نهی مووسا: له سه ریهك جوړه خواردن خوړاناگرین جا داوامان بو
 له پهروه ردگارت بکه که له وهی زهوی دهیروینی له پاقله و ترۆزی و گهنم و
 نیسک و پیوازی بو مان ده ریئی...

دیاره مووساش سه لامی خوی لئی بی بهم وه لامه توندو ددان شکینه
 بیده نگیان ده کات: ﴿... قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ
 اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ...﴾ (البقرة - ۶۱)، واته: نایا نه وهی که
 چاکتر به وهی ده گورنه وه که خراپتره؟! ده شور بنه وه بو ههر شاریک تاکو نه وهی
 داوای ده کهن چنگتان بکه وی.

به ئی به پزان!

بۆ میلله تی خاوهن عیززهت و عهوداتی ئازادیی، خواردنی یهك جوړی ساده، سه دجار له خواردنی جوړاوجوړی ژیر سایه ی فیرعه ونه کان باشتره، به لام بهنی ئیسپرائیلی خووگرتوو به کوږیلايه تی و ژیردهسته یی یه وه به پیچه وانه وه بووه.

(۳) سستی و تنبه لئی له جی به جی کردنی فەرماندار زۆرشت هه لکۆلین بێته وه ی پتویست بئ:

ئهم هه لویسته شیان به جوانترین شیوه لهو به سه رهاته دا ده رده کهوی که به چیرۆکی مانگا زیرینه ناسراوه سووپه تی (البقرة) یشی به ناوه وه کراوه، له نایه تی (۶۷) تا (۷۳) ی بۆ ته رخا ن کراوه، کورته که یشی ته وه یه که دوی ته وه ی پیاویکی بهنی ئیسپرائیلی ده کوژری و بکوژه که ی نازانی، خوی کاربه جی فەرمان به موسا (عليه السلام) ده کات که بۆ دۆزینه وه ی بکوژه که به گه له که ی بلئ مانگایه ک سه ربړن و ته ندامیکی ته و مانگا سه ربړاوه له تهرمی ته و کوژراوه بدهن تاکو وهك موعجیزه یه کی دیکه ی موسا، ته و بابا کوژراوه زیندوو بێته وه و ناوی بکوژه که ی خو ی بدرکینی، وهك خوا فەرمویه تی: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ ﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بَعْضَهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ۷۲-۷۳)، واته: وه یاد بکه ته وه کاتی که یه کیکتان کوشت و تییدا که و تنه مشت و مړه وه، به لام خوا ته وه ی په نهانی ده که ن ده یخاته گوژی. جا پیمان گوتن ته ندامیکی ته و مانگا سه ربړاوه له تهرمی کوژراوه که بدهن — تاکو زیندوو بێته وه — ئاوا به و شیوه یه خوا مردووان زیندوو ده کاته وه و نیشانه کانی خو یتان پیشان ده دات، به لکو بفامن.

جا دیارە گەلی موسا سەلامی خۆی لێی سەرەنجام ئەو فەرمانەیان
جێ بەجێ کردووە، بەلام دۆی چی؟!

دۆی ئەوێ بەهۆی پرسیارکردنی زۆرەو ئە موسا، ئەبارە تەمەن و
رەنگو جووڕ چۆنیەتی ئەو مانگایەو، کە پێویستە سەری بپرێ، ھەم
موسایان زۆر بێزار کردووە، ھەم کارەکشیان زۆر لەسەر خۆیان قورس
کردووە، وەك خۆی کار بەجێ فەرموویەتی: ﴿...فَدَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا
يَفْعَلُونَ﴾ (البقرة - ۷۱)، واتە: وە سەرەنجام سەریان پری ھەرچەندە خەریک بوو
نەیکەن...

ھەلبەتە ئە گەر بمانەوێ بەسەرژمێرکردنی عەیب و کەم و کووپیەکانی بەنی
ئیسرائیلدا بچینە خوارێ کە بە ھۆی ژيانی ژێردەستەیی و ئەدەستدانی
ئازادییەو تییاندا پەیدا بوو بوون، زۆری دەوێ بۆیە بەم چەند نمونەییە وازی
لێ دێنین.

ئێستاش نۆرە خۆمانە وەك گەلیکی ستەمدیدەو چەوسینراوی
درێژخایەنی ژێر نیرو چەکەمی رژیمی بەعسی شوێینی:

نمونەیی دووھم:

ئیمەش وەك خەلکی کوردستانی عێراق بەھۆی زەخت و فشار و ستەم و
چەوساندنەوێ چەندان سالەیی رژیمی بەعسەو، کاتی خۆی کۆمەلێکی زۆر
عەیب و عار و ناتەواویی فیکری و رەوشتیی (سلوکی) و کۆمەلایەتی و
سیاسیمان بەگشتی - تێدا پەیدا بوو بوون، کە ھەتا ئێستاش کەم و زۆر
کاریگەری و رەنگدانەوێان ئە ھەلس و کەوت و رەفتار و ھەلوێستەکانی زۆر بەی
میللەتەماندا بە سەرکردایەتی سیاسی و ئەھلی فیکرو قەلەمیشەو، بە

زەقى ھەست پىدە كرى!

جا ديارە من بە پىويست و بگرە پەسندىشى نازانم بچمە نىو درىژەو
ورده كارىي ئەو مەسەلەيەو، كە پىم وانيە ھىچكەس لام و جىمى تىدا بىكات،
بۆيە ھەروا بە خىرايى و بە كورتى ئامازە بە ھەندىك لەو خوو و خەسلەتە
خراپانە دەكەم كە پىم وايە ھۆكارى سەرەكى سەرھەلدىانيان لەنىو بەشىكى
زۆرى خەلكەكەمان دا ستم و زۆرو چەوساندنەو ەي پڑىمى دىكتاتورى بەعس
بوو، ئە رابردودا:

۱- پاواغوازيى و خۆسەپاندنو ھەموو شتىك بۆخو و دارودەستەي خو قۆرخ
کردن..

۲- خو پى كەمبون ئە بەرانبەر ئەوانى دىكەدا، كە ئەمەش گەرەتەين
ھۆكارى لاسايى كەردنەو ەو شوينكەوتنى كۆيرانەيە.

۳- كەردنى كاريك ئە بەرانبەر پارەو تەماع و كورسيدا، كە پىچەوانەي
قەناعەت و برۆاي نىو دل و دەروونە، كە كاتى خو بە زەقەتەين شىو ئە
دياردەي جاشايەتتى و سىخورىي كەردن بۆ پڑىم داو، ئىستاش لە گەللىك
بواردا و بە زۆر شىواز لە ھەلويست و رەفتارى خەلكىكى زۆردا
بەر جەستەيە.

۴- خوويستى (أنايى) و بەتەنگ خەلكەو ە نەبون و تەنيا لە بىرى خو
بەرژەوندى تاكيى خو دا بون و پەندى ھەلەي: (تۆخەي تۆخەي ھەر كەس
بۆخو!) كەردنە بەرنامە.

۵- زالبوونى گيانى مادديگەرايى و تەنيا لە فيكرى تىركەردنى گەدەو داوین و
پركەردنى گىرفان و قاسەدا بون.

٦- ھیممەت نزمیی و ئە ھەموو شتیکی چاکدا بە کەمترین ئاست و پشک قەناعەت کردن، جگە ئە بەرژەوھەندییە ماددی یەکان و تێرکردنی غەریزە جەستەیی یەکان، کە بە زمانی حال، دۆزەخ ئاسا لەو ڕووەوە ھەر دەلێن: ﴿...هَلْ مِنْ مَّزِيدٍ!؟﴾ (ق- ٣٠).

٧- زاکردنی ئینتمای حیزیی و تیرەیی و ناوچەیی و بنەمالەیی بەسەر ئینتمای نەتەوویی و نیشتمانییدا، سەرەنجام مائالئۆکینە و دابەر دابەر بوون!

بە ئی بەرپێزان !

سەر جەم ئەم دەردو نەخۆشی یە دەروونی و فیکری و ڕەوشتییانە و ھی دیکەش لە ئێو خەلکیکی زۆری میللەتە کەماندا کەم و زۆر ھەن و تەشەنەیان کردو، جا ئیستا ئە گەر بمانەوێ تاکێ کوردستان، چ منداڵ بێ، چ گەنج و، چ پیرو، چ نیرو، چ مێ، ئەو دەردو نەخۆشیانە چارەسەر بکەین، یاخود پیشگیری بکەین ئە تەشەنەکردنی زیاتریان و پێو گێژدەبوونی ئەوانە ی کە پێیانەو گەشتار نەبوون، بە تایبەت ئە وەچە ی نوێمان، پێویستە یە کە مین ھەنگاومان بۆ پەروەردە یەکی ڕەسەن و راست، بریتی بێ ئە فەراھەم ھێنانی کەش و ھەوایەکی ئازاد، کە مەزۆف تێیدا ھەست بە مەزۆفبوونی خۆی بکات و ھیچ پالە پەستۆ و فشارێکی ماددی و مەعنەویی و سیاسی و ئەمنی وای لەسەر نەبێ کە بپیلشینێتەووە کە سایەتی ورد و خاش بکات و بیکاتە (خوردە)!!

کەواتە:

با بە ھەموو لایە کمانە و|| کار لەسەر ئەو بکەین کە ئازادی و سەر بەستی راستە قینە بۆ تاکەکانی کۆمەلگاکەمان مەیسەر و دەست بەر بکەین و، ڕێ نە دەین بە ھیچ لایەن و دەزگایە کە بە ھیچ بیانو و پاساوێکەو ئازادی ئە

تاکی کوردستان زهوت بکات و، له هیچ کهسیکیش قبول نهکەین که زهخت و گوشاری سیاسی یان ئابووری یان ئەمنیی بختە سەر خەڵکی و لەو نیعمەتە ھەرە بەرزە خوایی یە، که بەبێ وی مرۆف له نیوەرۆکی خۆی خالی دەبێتەو، بێبەش بکات که بریتیه له ئازادیی.

ئەجا با بزانی دووهمین ھەنگاو و بنەمای پەرۆدەدەیکە راست و ڕەسەنی تاک، چیه؟!

دوۋەم: پەرۋەردەيەكى گىشتگىرو ھاۋسەنگ:

بەئى بەرپىزان!

ئەگەر بمانەۋى گۆزبانكارىيى و ۋەرچەرخانىيى ئىجابىيى لە كۆمەلگاكەماندا بىكەين، پېۋىستە بەرنامەيەك بۆ پەرۋەردەكردنى تاكەكانى رەچاۋ بىكەين، كە گىشتگىر بېت و سەرچەم لايەن و پېكەتەكانى مەرۋف لە عەقل و دل و غەرىزە... ھتە، بىكرىتەۋە، ۋە ھاۋسەنگىش بى و ھىچ لايەن و پېكەتەيەكى مەرۋف لەسەر حىسابى لايەن و پېكەتەكانى دىكەي گەۋرە نەكات و، سەرەنجام بەھۋى پەرۋەردەيەكى لاتەل و ناھاۋسەنگەۋە كەسايەتپىيەكى ناپىك و لاسەنگ بۆ مەرۋفەكان فەراھەم نەھيئى.

دىارە كاتىپكىش مەرۋف پەرۋەردەيەكى گىشتگىرو ھاۋسەنگ دەكرى، كە سەرەتا عەقل و ھۋشى بە زانىيارى و شارەزايى راست و سوۋدبەخش رۆشن بىكرىتەۋە، كە بىگومان زانستى لە ۋەحى خواۋە سەرچاۋەگرتو، لەپېش ھەر جۆر زانىيارىيەكەۋەيە، پاشان دللى بە ئىمان و عەقىدە بىدار و ئاۋەدان بىكرىتەۋە، ۋە لايەنى رۈوحىي بە خواپەرستىيى و تەقۋا تەزكىيە تېر بىكرى، ۋە لايەنى عاتىفى بە ھونەرى رەسەن و پاك و چاك گەشەي پېبدىرى، ھەرۋەھا جەستەي بەھۋى پاكراگرتن و خواردن و خواردنەۋەي ھەللاۋ پاك پىدان و ۋەرزىكردنەۋە خزمەت بىكرى، ۋە بە ھۋى رەۋشەت و ئەدەبە بەرزەكانى ئىسلامەۋە لايەنى ھەئس و كەۋت و رەفتارى خىزايىي و كۆمەلەيەتپىي و سىياسىي تېدا بەھيئە بىكرى... ھتە، ئەم فەرموۋدەيەي پېغەمبەرەي خواش ﷺ تىشكىكى باشان بۆ دەخاتە سەر مەسەلەي پەرۋەردە لە ئىسلامدا:

عەبدوللەي كورى عەمرى كورى عاص -خو لىيان رازى بى- كە وادىارە شەۋانە ھەمىشە شەۋنوئىزى كردوۋە نەخەۋتوۋە، رۆژانەش ھەردەم بەرۋژوۋ

بۈۋە نەپىساندۆتەۋە، دەلىل پىغەمبەرى خوا ﷺ پىي فەرموم:

((يا عبدالله أَلَمْ أُخْبِرْ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيْلَ؟ فَقُلْتَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: فَلَا تَفْعَلْ، صُمْ وَأَفْطِرْ وَقُمْ وَنَمْ فَإِنَّ لِحَدِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَأَنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا...)) بوخارى بە (۱۹۷۵) و موسليم بە ژمارە (۱۱۵۹) گىراۋايانەتەۋە.

ۋاتە: ئەررى غەبدوللا رۆژانە ھەر بەرپۆژوۋى و شەۋانەش ھەر شەۋنوۋىژ دەكەي؟

گوتم: با ئەي پىغەمبەرى خوا.

فەرموۋى: دەجا ۋامەكە، رۆژۋوش بگرەو بەرپۆژۋوش مەبە -ۋاتە ھى سوننەت-، ۋە شەۋنوۋىژىش بگەو بشخەۋە، چونكە جەستەت ھەقى لەسەرتەۋ، چاۋت ھەقى لەسەرتەۋ، ھاۋسەرت ھەقى لەسەرتەۋ، ميوانىشت ھەقى لەسەرتە..

بەلىي پەرۋەردەي راست و دوستى مەرۋف لە پروانگەي ئىسلامەۋە ئەۋەيە كە يەك رەھەندانە تەماشاي مەرۋف نەكړى، لە بەرنامەي پەرۋەردەۋ پىگەياندى دا سەرجم پىكەتەكانى سروشتى، رەھەندو لايەنەكانى كەسايەتى لەبەرچاۋ بگيرىن و حىسابى خويانىيان بۆ بگړى، چونكە بىگومان مەرۋف بە ھەموو پىكەتە رۋالەتپى و دەرۋونىيەكانىۋە مەرۋفەۋ، نە غەقلى پروتەۋ نە جەستەي بە تەنياۋ نە پرووحى بەتەئى و...ھتد.

سىئىيەم: بىناغەي پەرۋەردەيەكى ھاۋسەنگ بىرىتىيە لە:
سىكۈچكەي : ئيمان، خواپەرىستى، رەۋىشت:

پەرۋەردەي مەۋق لە ئىسلامدا سىئ بىنچىنەي گەرۋە گىرنگى ھەن، كە
ۋەك سىكۈچكەيەك لە سەريان بەندە ئەۋانىش بىرىتىن لە:
ئيمان، خواپەرىستى، رەۋىشت.

جا ھەرچى ئيمانە كە لە سەر بىناغەي بونناسى (معرفة الوجود)
ھەلە چىرىۋ، تاكە بونناسىي راست و دوستىش ئەۋەيە، كە ئىسلام
خستۋىيەتە رۋو ۋەك لە كىتەي: (تەۋژمى ئىسلامىي و عەلمانىي و خالە
ھاۋبەش و جىۋازەكانيان)دا بە درىژى قسەم لە بارەۋە كىردە -، بەلئى ئيمان
بەرچاۋى مەۋق رەۋىشن دەكاتەۋە دەربارەي خۆي و خوا (عزّ وجلّ) و بونەۋەر،
ۋە ئىنسان لە سايەي ئيماندا لە خۆي خالى دەبى كە چىيە و كىيە و بۇچى
دروستكراۋە و پىۋىستە چۆن بۇي و چى پكات و سەرەنجامى ئەم ژيانە دىيائى يە
چۆن دەبى و رەۋى دوايى چىيە و چى تىدا دەگوزەرىۋ... ھتە؟!

ئىجا پاش لە دلّ و عەقلا چەسپانى ئيمان و عەقىدەي ئىسلامىي، بە ھەر
پىنچ پايە و بىرەتە سەرەككىيەكانىيەۋە كە پرواھىنەنە بە خوا و فرىشتەكانى و
كىتەبەكانى و پىغەمبەرانى و رەۋى دوايى، ۋەك ئەنجامىكى سىروشتى، مەۋقى
پروادار دەكەۋىتە خوليا و بىر و تەقەللای پەرستەۋ بەندايەتى كىردن بۇ خواي
بەرزو بىۋىنە (سبحانە و تعالى)، چۈنكە مەھالە كەسىك بە راستى خوا
بناسى و عەۋدالّ و شەيداي پەرستەۋ بەندايەتى بۇكىردنى نەبى، ھەرۋەھا دوورو
مەھالە كەسىك پرواھىنەنە بە فرىشتەكانى خوا و كىتەبەكانى و پىغەمبەرىكانى و
رەۋى دوايى لە دلّا چەسپابىۋ، ھەولّ نەدات بە جورىك ژيان و گوزەرانى

تاكىي و خىزىنىي و كۆمەلەيتى دىيى رېك بخت، كە بېتتە مايەي رىزگار بون و سەرفرازىي ئەولاي و بەختە وەرىي و خىروخۆشى ئەمالى.

پاشان وەك زادەو بەرھەمىكى سىروشتى و چاوەروانكراوى ئىمان و عىبادەت، باباي پروادارى خواپەرست، بە شىۋەيەكى ئۆتۆماتىكى بەرەو رەشت و خوروى بەرزو جوان و ئەدەبى دىگىرو پەسند پەلگىش دەبى، چونكە بېگومان مەۋق لە سۆنگەي ئىمان و عەقىدەي راست و خواپەرستىي ساغەو، لە خوا (سېحانە و تعالى) و فرىشتەكانى و پىغەمبەرەكانى (عليهم الصلاة والسلام) نرىك دەبىتتەو، وە لە كىتبى خواو فەرمايشتە بەرزو بىۋىنەكانى ورد دەبىتتەو، وە بۆ خۆسازو ئامادەكردن بۆ بەر داداگاي خوا لە رۆژى دوايى و لىپرسىنەو و پاداشت و سزا، بىدار دەبىتتەو.

ئىنجا شىتىكى رۈون و بىچەندو چوونىشە كە ھەركەسىك لە خواو فرىشتەكانى و پىغەمبەرەكانى نرىك بى، لە كىتب و فەرمايشتەكانىيەو پامىنى، لەبىرى خۆئامادەكردندا بى بۆ رۆژى دوايى و سزاو پاداشت وەرگرتنەو، پاشان پەرستەو بەندايەتییەكى ساغ و بىخەتە بۆ خوا ئەنجام بدات، خەتمەن خەتمەن لە ھەموو رەشت و ئاكارىكى بەرزو پەسند بەرھەمەند دەبى، لە خووخدەو رەفتارى دىزو ناپەسندىش دور دەبى، ھەر بۆيەش دەتوانىن بە دىنيىي و راشكاريىەو بلىين: (خووخ رەشتى بەرزو پەسند سەنگى مەھەكى مسولمانەتییە) -ئامىلەكەيەكم بەو ئاۋونىشانەو ھەيە، ھەر بۆيەش دەتوانىن بە پشت بەستەن بەو راستىيەي كە رابرد بلىين:

ھەركەسىك ناتەوايى (خَلَلْ) و كەم و كورپىي لە خواپەرستىي يەكەيدا بىنرا، دەبى بزانرى كە ناتەوايى لە ئىمان و عەقىدەكەيدا ھەيە، ھەمىشە كرىچ و كالىي و كەم و كورپىي رەشت و ئاكارى مەۋقىش، زادەو بەرھەمى

ناتەواویی خواپەرستییه کەبەتی، ئەم دوو ئایەتە بەپێژە سوورەتی (ابراھیم) یش بە ڕوونی پێکەوه گرێدران و پەیوەستبوونی: پڕاوا خواپەرستی و خوورپەوشتی پەسند ڕادەگەیەنن:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾ تُوْنِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا...﴾ (٢٤-٢٥)،
واتە: سەرنج نادە چۆن خوا بۆ وشەبەکی پاک و چاک - کە مەبەست وشە (لا
اله الا الله) یە - درەختێکی چاک و بەپێژی بەوینە هیناوتەوه، کە ڕەگ و
ریشه کە ی لە زەویدا چەسپاوه و لق و پۆیەکانیشی بەرز هەلچوون، هەردەم بە
فەرمانی پەروردگاری بەرو میوهی خۆی دەبەخشێ...

وهك دەبینین خوا ی کاربەجێ (سبحانه وتعالی) وشە بەرزو بەپێژی خوا
بەبە کگرتن (کلمة التوحید) و ئەو شوینەوارو بەرھەمانە ی لێ پەیدا دەبن، ئە
خواپەرستی و فەرمانبەری و خوورپەوشتی بەرزو پەسند، وە درەختێکی
بەرھەمدار دەچوینێ کە ئە سێ بەشان پێکھاتو:

ڕەگ و ریشه، قەدو لقو پۆپو گەلا، میوه و بەر، دیارە ئە پێکەو
بەراورد کرانی: بیری خواپەبە کگرتن (فكرة التوحید) و درەختە بەردارە کەشدا،
ئیمان و عەقیدە دەکەوێتە بەرانبەر ڕەگ و ریشهو، قەدو لقو پۆپو گەلاش ئە
بەرانبەر خواپەرستیدا قەرار دەگرنو، میوه و بەریش خوورپەوشت و ئاکاری
پەسندیان دەکەوێتە راست.

گورتە ی قسان:

لە ڕوانگە ی ئیسلامەوه سیکوچکە ی: (ئیمان، خواپەرستی،
خوورپەوشت) بناغە ی لەسەر پەروردە کرانی مەزھەب و ھەرکاتیک و یسترا

پەرۋەردىيە كى گشتگىر ھاسەنگ رەچاۋ بىرى، بۇ دارشتى كەسايەتتە پوخت و نەخت و تۆكەم و رېكى تاكەكانى كۆمەلگاكەمان، پىۋىستە لەسەر بناغەى ئەو سى پاىە بنەرەتتە ئەو پىۋىستە جى بەجى بىرى.

ھىچ گومانىشى تىدا نىە كە خواپەرستى مەۋق لەقەدەر ئىمان و عەقىدەيە كەى دەبى، رەۋىشت و خوۋ ئاكارىشى بەپى ئەندازە و رىژەى خواپەرستىيە كەى دەبى، مەۋق ھەتا خواناستر و پروادارتى، خواپەرستى و پارىزكارتر دەبى، ھەتا بەندايەتى و پارىزىشى بۇ خوا چاكتى، خوۋ رەۋىشت و ئاكارو ھەئس و كەۋىشى لەگەل خەلەك و دەۋرەيدى باشتر دەبى، ھەربۇيەش خەى شارەزا (عز و جل) فەرموۋىتى: ﴿...فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ...﴾ (الأنفال - ۱)، واتە: دەجا پارىز لە خوا بىكەن و نىۋانتان چاك بىكەن.

كوردەۋارى خۇشمان بە بەلاش نەيانگوتە: (لەو كەسە پىرسە كە لە خوا ناترسى)، چونكە بەراستى ھەركەسىك ترس و سام و ھەيەت و خۇشەۋىستى خەى لەدل دابى، مەھالە بەخەى رەۋا بىنى كە لە پەيۋەندىيەكانى لەگەل خەلەك و ھەئس و كەۋىتى كەيدا، ھىلە سوۋرەكان بەزىنى، تەماع لە خەيى و ناموس و سامانىان بىكات و ماف و كەرامەتىان پىشىل بىكات!

چوارەم: وریابوون لە ھەندیک نەخۆشی و ھەلەى بیپرەزاو کوشندە:

بەئى بەرێزان!

بۆ ئەو ھى بتوانین پەرورەدەى ھى رێك و راست بۆ تاکەکانى کۆمەلگاکەمان بەتایبەت چىنى گەنج و تازە پىنگەشتوومان بپەخسین، پىویستە و پىرای ئەو سى بنەما گەرورەو گەنگەى پىشوو، لیورىابوونى چەند نەخۆشى و ھەلەى ھى گورچکپىش بپەینە بەرنامەى پەرورەدەىیمانەو، کە بریتىن لە:

۱- لاسایى کردنەو ھى کوپرانە:

پىم وانى ھىچکەسى واقىع بىن و بە ویزدان ھەبى نکوئى ئەو بەکات کە دەردو نەخۆشى لاسایى کردنەو ھى ناھۆشیارانەو کوپرانەى ئەم و ئەو، ئەنىو بەشىكى زۆرى کۆمەلگاکەماندا بۆتە دیاردەى ھى زەق و بەرچاو.

شایانى باسیشە کە لاسایى کردنەو ھى (تقلیدى خەلکى و شوینى ھەلگرتیان بەبى لیوردبونەو ھى حىساب و کىتاب، یەکیکە ئەو دەردو نەخۆشییە دەروونى و کۆمەلایەتییانەى کە ھەمیشە کۆمەلگا داواکەوتوو تیشکاوەکان پىپەو ھى گىرۆدە دەن وەك، کۆمەلناسى زەبەردەست (عبدالرحمن بن خلدون) ئە کتیبى ناودارى خۆى (المقدمة) داسى کردو، کە گوتوویەتى: (...والمغلوب موع بتقلید غالبه...))، واتە: وە بابای بەزیوو تیشکاوە ھەمیشە عەودالى لاسایى کردنەو ھى بەسەردا زالبوو کەیەتى...

ھەلبەتە (ابن خلدون) باشى پىکاوە، چونکە ئیمە دەبینین ھەمیشە دەردو نەخۆشى لاسایى کردنەو ھى شوینکەوتنى کوپرانە ئەنىو ئەو دەستەو تاقم و توپزانەدا بازاری گەرمە کە ئە ناخیاندا ھەست کردن بە دواکەوتوویتى

بەجىماۋىيى و تىشكاۋىي ھەيە، ئە بەرانبەر خەلئە لايەنە لاساكرائە كانياندا!
 ديارە ئە روانگەي ئىسلامىيەت ھە دائىرى لاسايى كردنە ھە شويىنكە وتنى
 كويىرانە، زۆر خراپە و يەككە ئە عادەت و نەرىتە بەدو خراپە كانى كافرو
 ھاۋەش بۆ خوا دانەرە كانىش، ھەك خوا فەرموۋىتە: ﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا
 آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهُتَدُونَ﴾ (الزخرف: ۲۲)، واتە: بەلئە
 گوتيان ئىمە بابو باپىراني خۇمانان لەسەر رىيەك بينو ھە ئىمەش ھە بە
 شويىنپىي واندا دەرۋىن!

بەلام لىرەدا پىۋىستە ئاگاداربىن و دوو مەسەلان پىكە ھە تىكەل نەكەين كە
 بە روالەت وىك دەچن، بەلام ئە نىۋەرەكدا زۆر جياوازن، ئەوانىش يەكەمىان
 ئەۋەيە كە باسمان كرد (لاسايى كردنە ھە) و دوو ھەمىشيان برىتيە ئە بەھر
 ھەرگرتن و سوودمەندبون ئە شتى بەكەلئە باشى خەلئە، ھەركەسەك بى و
 ئە ھەر كويىەك بى!

چونكە خۇاى كاربەجى ئە خالىكدا كە يەكەمىانى قەدەغە كردو ھە رىنگىي
 لىكردو، ھە بە عادەت و ھەئويستىكى ھەلەو پوۋچى كافرانى دانائە، ھەك
 پىشتەر گوتمان، فەرمانى بەھى دوو ھەمىان كردو ھە مەدھى كەسانىكى كردو كە
 گوى بۆ ھەموو جۆرە قسەو پىروپوچوونىك دەگرن، بەلام دوايى گولبىزىر
 دەكەن و كامەي چاكترە پەسندتر بوو ھەلەدەبىزىر، ھەك فەرموۋىتە: ﴿...فَبَشِّرْ عِبَادَ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُوْلَٰئِكَ ٱلَّذِينَ
 هَدَاهُمُ ٱللَّهُ وَأُوْلَٰئِكَ هُمْ ٱلْأَبْرَارُ﴾ (الزمر: ۱۷-۱۸)، واتە: دەجا موژدە
 بدە بەو بەندانەم كە گوى بۆ ھەموو قسەيەك دەگرن، پاشان شوين ئەۋەيان
 دەكەون كە باشترە، ئەوانە كەسانىكەن خۇا رىنمايى كردوون، ھە ئەوانەن خاۋەن
 ھەقلان.

بەئێ عاقل ئەو کەسە یە عەقڵی خەلکی بختە گەل عەقڵی خۆی و خۆی پێ دەوڵەتمەند بکات، پێغەمبەری خواش ﷺ لەوبارەو ھەرموویەتی: ((الحکمة ضالة المؤمن فحيثما وجدها فهو أحقُّ بها)) رواه الترمذي وغيره، واتە: حیکمەت شتییکە لە بابای ڕوادار بزر بوو، جا ئە ھەر کوێیک بیدۆزیتەو ئە ھەموو کەس پێی شایستەترە.

ئەجا ئە گەر تەماشای واقیعی میژووی مسوڵمانانیش بکەین دەبینین دەوڵەت و کۆمەڵگای ئیسلامیی ھەرچی بەرھەم و کەلەپووری فیکریی و فەلسەفی و شارستانی و سیاسی و ئیداریی ڕۆم و فارس و ھیندو چین و یۆنان بوو بە عەقڵینکی کراو دەو و ھریان گرت و ھەزمیان کرد و تەفاعولی ئیجابییان لە گەل کرد و ئەو پێیان سوود بەخش و پەسندو لە گەل ئایین و عەقیدەدا گونجاو بوو، بە ھریان لیوەرگرت و ئەو دیکەشیان بە پێی بنچینە: (خُذْ مَا صَفَا دَعْ مَا كَدَرَ) ئەو بێ خەتە و ھەرگەر ئەو لیۆلە ڕەتی بکەو، فری داو بە زمانی حال گوتیان: مائی قەلب سەر بە ساحیبیەتی!

ئەجا وەنەبێ مسوڵمانانی پیشینمان ھەر بەو ھەندە وازیان ھێنا بێ کە شتی چاکی خەلک و ھەر بگرن و خۆیانی پێ دەوڵەتمەند بکەن، کۆمەڵگا و دەوڵەتی ئیسلامییانی پێ بە ھێزو پێز بکەن و گەشەیان پێدەن، بە لکو ئەو بەرھەم و کەلەپوورە فیکریی و شارستانی و ئیداریی و ھریان گرت، گەشەیان پێداو زیادە خۆشیانیان زۆر خستە سەری، وەك واقیعی میژوویی شایە دەو، میژوونوسە ڕۆژئاواییەکانیش گەواھی دەرن.

پوختە ی مەبەست:

لاسایی کردنەو و شوینکەوتنی ناھۆشیارانە ی خەلکی ئە ھەر ڕوویکەو بێ، دەردو نەخۆشییەکی کوشندەو خراپەو پێویستە ئە بەرنامەو پڕۆسە ی

پەرۋەردەيىماندا چارەسەرى بۇ رەچاۋ بىكەين، بەتايىبەتەش كە لە رۆژگارى ئىستامان و لەنىۋ بەشىكى زۆرى كۆمەلگەماندا زۆر تەشەنەي كىردەو، ھەموو بۈرەكانى فېكرو رەۋشتە نەرىتە پۇشاك و.... ھەتەشى گىرەتەو، ئەگەر بابايەكى نەشارەزا بە نەتەو كەمان سەرنىمان بەتەي، وا ھالى دەبەي كە ئىمە مىللەتەكى سەرسۈلگەرو دەستخالىي و ھېچ نەدىتەو، ھېچ شەك لە دىن و مېژو و كىتورى خۇماندا شەك نەبەين، تەنەت جەلۋەرگە ناوئىشانى دوكان و بازارەكانىشمان، بۇيە ناچارىن ھەموو شەك لەملاولار پەين!!

۲- ھەمىشە پۇرى رەخنەر گەلىي لە خەلگ كىردن دەستى چەور پىسپىنەن:

ئەمىش يەكى دىكەيە لەو عەيب و نەتەوايىنەي كە لە خەلگەكى زۆرى كۆمەلگەماندا ھەيە، ديارە ئەم خەلگەتەش زىاتر ھى كەسانىكى لەخۇ رازى و دان بە ھەلەي خۇدا نەھىنەرە، وەك چۆن پىچەوانەكەي واتە لەجىاتى خەلگە خەتەي خۇ گىرتن رەخنە لەخۇگىرتن و عەيبى خۇ بىنەن، خەلگەتە كەسانى واقىع بىن و خۇ بەكەمگەرە، پىشەنەنەش جۈنەن گوتە: ((ئەگەر پۈشكەت لە چاۋى خەلگە بىنى چىلگەش لە چاۋى خۇتە بىنە!))، مەش لە مېژ سەلە وەك پەندەك گوتە: ((سەد ھەلەم تىدا بەزەو، بەلەم يەكەنم لەگەل چاك بىكە!)).

چۈنكە كەسانەك ھەن ھەر لە عەيب دۆزىنەو رەخنەگىرتن ئازان، بۇ چارەسەرى گىرتە كىشەكان ھىچەن پىنە.

ئەنجا گۈمانەشى تەداتە كە ئىمە ھەموولەيەكەن لە ھىنەنەدى ئەم واقىعەدا بەخىرە شەرو چاكە خراپەيەو كەموزۇر خاۋەن پىشەن، ھەركەسە بەپىي خۇي.

ھەلەبەتە ناشمەوێ ھیچکەس وا لەم قسانەم تیبگات کە من ڕەخنە لیگرتنی ئەم واقعەم پێ خراپ و ھەلەبەت، بەتایبەت واقیعی حیزیی و حکوومی و ئیداری، کە سەرچاوەی زۆربەیی ھەرزۆری گرفت و نەخۆشییەکانە، نەخێر مەبەستم ئەوە نیە و بگرە بە پێچەوانەو ڕەخنەگرتنی بەجێ و بابەتییانە و دەست خستنی سەر برین و نەخۆشییەکان، کاریکی گرت و پێویستە، بگر! ئە ڕوانگەی ئیسلامەو ھەڵدەنگ بوون ئە کەم و کووڕیی و ھەلەو پەلە کۆمەلگا و دەستەلات و دەوروپەر و دەستەگرتنی ستەمکار و خراپەکاران و نەگێڕانەویان ئە خراپە و ستەم، تاوانیکی یە کجار زلە و مایە تێداچوونی کۆمەلگا و دەستەلات و سەر بەفەتارەت چوونیانە، وەك خۆی کاربەجێ ئە بارەو ھەرموویەتی: ﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (الأنفال - ۲۵)، واتە: وە خۆتان ئە بەلایەك پێارێزن کە تەنیا تووشی ستەمکارەکانتان نابێ، وە بزائن کە خوا سزای توندە.

(ترمذی) یش گێڕاویەتیەو کە ڕۆژنیکیان (أبو بکر) -خوا لیی ڕازی بێ- و تازی دەدا گوتی: (أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تَقْرُونَ هَذِهِ آيَةٌ وَتُؤَلُّونَهَا عَلَى خِلَافِ تَأْوِيلِهَا: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ...﴾ (المائدة - ۱۰۵)، وانی سمعت رسول الله ﷺ يقول: إِنْ النَّاسُ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَوْشَكَ أَنْ يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ مِنْهُ)، واتە: ئە خەلکینە! ئێوە ئەم ئایەتە دەخویننەو بە ھەلە لیکی دەدەنەو: (ئە بڕوادارینە! وریای خۆتان بن، ئە گەر ڕیی راست گرتووبن گومارابووان زیانتان لێندان...)، بەلام من گویم ئە پێغەمبەری خوا ﷺ ھو دەیفەرموو: ھەركات خەلکی ستەمکاریان بینی و دەستیان نەگرت، نزیكە خوا بە گشتی لەلایەن خۆیەو سزایان بدات.

بەلام مەبەستم ئەودىيە كە تەنبا لى رەخنەگرتىن و عەيب دۆزىنەو نازا نەبىن و پىشنىيارى رېبازو شىۋازى چارەسەر كوردنىشيان بىكەين، وە پىشمان وانەبى كە خۆمان ھىچ عەيب و كەم و كورپىيە كمان نىو لى كەم و كورپىيە كانى ئەم واقىيەدا ھىچ پشك و بەشمان نىو!

۳- تەنبەلىي و خۇبواردن لى ئىش و كار:

ئەمىش يە كى دىكەيە لىو دەر دو نەخۇشيانەي كە وەك پەتايەك ژمارەيەك لى تاكە كانى كۆمەلگاكەمانى گرتۆتەو لىسەر ھەموو ئاستەكان، ھەر لى سەر كوردايەتى سىياسى و بەرپر سىيارىتى يە ھىزىبىي و ھىكومىيى يە كانەو بەگرە ھەتا سەر جەم توپۆزە كانى كۆمەلگاكەمان.

واتە: من لىرەدا روى قسەم تەنبا لى مىللەت يان توپۆزىكى دىيارىكراوى مىللەت نىو، بەلكو روى قسەم لى تەنبەلە كانى كۆمەلگايە كەمان بەگشتى بە ھىكومەت و ھىزب و مىللەتەو، چۈنكە وەك چۈن گەنجىك كە ئامادە نىو لى ولاتەكەي خۇيدا كارو كاسبىيەك بىكات، ھەرچەندە ئاتاجىشە، وە بەرپۆبەرانى ولات ناچار دەبن بۆ ئەنجامدانى ئەو كارە كرىكارى بىيانىي بىنن، بە تەنبەل دادەنرى، بە ھەمان شىۋەش بەرپر سىيىكى ھىزىبىي يان ئىدارىي و ھىكومىيىش كە لىبەر ئىسپراحتە تەلەبىي و خۆ ئەزىيەت نەدان و ئارەق نەكردن، كەمتەرخەمىي لى ئەرك و كارى خۇيدا دەكات و بە چاكى ئەنجامى نادات، يان دواي دەخات، ئەوئىش ھەر بە تەنبەل و تەوئەل دادەنرى، بەگرە باباى بەرپر س و پاىەزل لى كاتىكدا لى ئەرك و كارە كانى خۆي دەبوپۆزى و تەنبەلىي دەكات، زەرەرو زىيانىكى زۆر بە ھەموو لايەك دەگەيەنئى، جارى وايە بەھۆي ساردو سىرىي نواندىنى كەسانىيىكى بەرپر سەو لى نواندىنى ھەلوىستىيىكى سىياسىدا، يان دەر كوردنى بىرپارىيىكى سىياسى بەپەلەي ھەنووكەيىدا، مەسەلەيەكى گىرنگ و چارەنوساز لى دەست دەچى.

ب- پەرودە کردنی ھەلک لەسەر بە بەرزو پەرۆز تەماشاکردنی کارکردن و تێگەیاندنیان لەو راستییە کە کارکردن و بژیوی ھەلەل پەیداکردن بە ڕەنجی شان و ئارەقەمی نیوچاوان، جۆریکە لە عیبادەت و بەشیکی گرنگە لە دینداریی و طاعت.

ج- کارکردنی جیددی بۆ پەیداکردنی کارو کەسابەت لە ولاتدا، بەھۆی بووژاندنەوێ کشتوکال و ئازەلداریی و ھەگەر خستەوێ کارگە لە کار کەوتوو ھەمان، بنیاتنانی کارگە و کارخانە دیکە، دەرپازکردنی کۆمەلگاکەمان لەم ھالە نااسایی و ناسروشتی یە کە تێیکەوتە، کە بریتیە لە: چاوە دەستی ولاتانی دیکە بوون بۆ سادەترین پێداویستی ژیان و گوزەرانی پۆژانەمان، کە پێم شک نایەت لەو ڕوودەوێ ولاتێکی دیکە و ھەریمی کوردستان لە دنیا دا ھەبێ!

۴- دابەزینی ئاستی خوێندن و ھەرگرتنی زانست:

کە دیارە ئەم نەخۆشییە زیاتر تاییبەتە بە قوتاییانەوێ، ھۆکاری سەرەکی سەرھەلانی ئەم دیاردەییەش بەپای من- بریتیە لە یە کەم: دەستتێخستنی حیزب- کە مەبەستمان ھەردوو حیزبی ھۆکمرانە- لە کاروباری خوێندن، و ھەمان دانانی مامۆستای بێ توانا و ناشایستە بەھۆی ڕەچاوەکردنی بەرژەوێ تەسکی حیزبییەوێ، و ھەفرق و جیاوازی خستە نیوان قوتاییەکانەوێ لەبەر ھەمان ھۆکار، و ھەفرق کردنی قوتاییان بە گوریس پچرکێنە حیزبییەوێ... ھتد.

دووەم: کاریگەری سەلبیی تەوژمی عەلمانی چ لە ڕۆی ھۆیەکانی ڕاگەیانندەوێ، چ لە ڕۆی شیوازەکانی دیکە کاروچالاکی حیزبی و ھۆکومییانەوێ، کە بەرەوام کار لەسەر ئەخواوە ئیسلام دوورخستەوێ گەنجه کان دەکەن، ھەمیشە خەریکی تێدا وروژاندنی غەریزە جینسییان و

قەناعت پېھىنلانىن، كە ژيان لە تىزکردنى گەدە داویندا كورت ھەلدى!

دىار! چارەسەرى ئەم نەخۆشییەش بەو دەكرى كە دژو پېچەوانەى ھۆكارەكانى پەيدا بونى بېنىنەدى، واتە: دەستىۋەردانى حېزب لە پىرسەى خويندندا رابگىرى و نەھىلرى، وە تەوژمى عەلمانىش چىدى لە دژى تەوژمى ئىسلامىي، ھەولتى لە خواو ئىسلام دوورخستەنەوى گەنجەكان نەدات، بەلای كەمەو وەك سىكۆلارىزمى رۆژئاوا نەگەر لە گەل ئايىن و عەقىدەى كۆمەلگايە كەشىدا نىە دژىشى نەبى، ئەگەرنا خۆى بە مەردەى مەلای مەزبۇرە دەبات كە ئەو لقە درەختەى دەپرىەو كە لەسەرى وەستابوو، وە پەندى: (نۆ گای خۆى بە گايەكى خەلكىيەو لە گاگىرەدا خنكاند) ى بەسەردا دەچەسپى!

۵ - بىھىوايى و ئائومىدبون:

ئەمىش يەككى دىكەيە لەو دەردو نەخۆشییە پەرەگرتوانەى كە بەشىكى زۆرى كۆمەلگاكەمانيان گرتۆتەو.

دىارە لە ئاكامى دئساردىي و ئائومىدبىش كۆمەلگە نەخۆشى و گرتى دىكە سەرھەلەدەن كە سەرى خۆھەلگرتن و رۆو لە ھەندەران كردنى گەنجەكان لە ھەمويان زەقتەرە.

پېشەم وايە بۆ چارەسەرى ئەم گرتە نەخۆشییەى بىھىوايى و تەماپراپوونە، رەچاوكردنى سىشت پېويستە:

أ - بە ھەموو لايەكەووە لە ھەموو ئاستەكاندا بەچىددى ھەولتى چارەسەركردنى ئەو كەم و كۆرپى و گىرگرتانە بەدەين كە خەلكەمانيان دووچارى بىزارى و ئائومىدبى كەردو، پىمان وانەبى كە دەگونجى ئەم

واقیعه بەو ھەموو کەم و کووڕیی و نەخۆشی و نەھامەتییانەو، درێژە بە بوونی خۆی بدات، بە کورتیی و بە کوردی:

با بەرپرسیان و ساماندارانی بە ھەر و ھەر گەر ئەم واقیعه پێستەم و بێدادیی و کەم و کووڕیی، خەیاڵپلاوی وانە کەن کە ئەم ھەل و مەرجە خراب و پێ گەندەلێی و پۆخەلێیەیان بۆ دەچیتە سەر! بە لێکۆ بە پیتی یاسا (سُنَّة)ی خوا لە میژووی بە شەردا ھەمیشە ئەو جوۆرە واقیعە سەرەنجامیان ھەلگیرانەو، وەك خۆی دادگەر فرمویەتی: ﴿...وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ (الشعراء - ۲۲۷)، واتە: وە ئەمە و دوا ئەوانە سەتەمیان کردووە دەزانن چ ھەلگیرانەو ھەك ھەلگەڕێنەو!

ب- دەرک کردنی ئەو راستییە کە ھیچ کۆمەلگایەك بێ گرفت و کێشەو کەم و کووڕیی نیە و نابێ، بۆیە نابێ ھەبوونی گرفت و کێشەکان چۆکمان پێدا بدەن و ناتۆمیدمان بکەن.

ج- بە ھێز کردنی لایەنی مەعنەویی و گەشەپێدانی لەنیۆ کۆمەلگادا بە گشتی و بە تایبەت چینی تازە پێگەیشوو و گەنج، چونکە ھیچ گومانی تێدانێە کە مەرۆقی برۆادار و پشت بە خوا قایم و دیندار و پارێزکار، لە خەلکی دیکە بە ھێزتر و خۆراگرتەر ئەبەر دەم ناپەرە حەتیی و گرفت و تازارەکاندا، ھەرگیز بابای ئیمان پتەو ئە سەختترین ھەل و مەرجیشدا دوو چاری بەزین و تیشکان و ناتۆمیدیی نابێ، وەك خوا (عَزَّ وَجَلَّ) فرمویەتی: ﴿...إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ﴾ (يوسف - ۸۷)، واتە: بێگومان تەنیا کۆمەلەی کافران ئە بەزەیی و کەرەمی خوا بێھیوا دەبن.

لێرەشدا کۆتای بە تەوەرە یە کەمی بابەتە کەمان دینین، کە بەشی زۆری پانتاییە کە ی گرتۆتەو و دەچینە سەر تەوەرە ی دوو ھەم:

تەۋرەدى دوۋم

ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەلگەكەمان ئە بواری خىزانىيدا:

بەرىزان!

بۇ خستەنە پرووى ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەلگەكەمان ئە بواری خىزانىيدا بە پىۋىستى دەزانم سەرەتا ئامازەيەك بەكەين بە سروشت و پاىەكانى بنىاتنانى خىزان ئە ئىسلامدا بۇ ئەۋەى ھەموولايەك ئەوبارەۋە بەرچاومان پروون بى، چونكە من دەزانم كە كەسانىكى ئە ئىسلام نەشارەزا زۆرجاران بەھۆى ھەئس و كەوت و رەفتارى ھەئەۋ ناپەجىى ھەندىك ئە مسولمانانەۋە ئە بواری خىزاندارىيدا بەناھەق ئىسلام تۆمەتبار و بگرە تاوانبارىش دەكەن.

پاشان دواى خستەنە پرووى سروشتى خىزان و پاىەكانى، ئامازە دەكەين بۇ ژمارەيەك ئەۋ گرفت و كەم و كورپىيانەى كە ئەۋ بواردە ئەنىۋ كۆمەلگەكەماندا ھەن و تىشكىكىش دەخەينە سەر چۆنيەتى چارەسەر كوردنيان:

سروش‌تی خیزان و پایه‌کائی له ئیسلامدا:

ئىسلامى بەرجەستە لە كتيبى خوا و سوننەتى پيغەمبەرى پيشەوادا (ﷺ)،
گرنگى و بايەخيكي تايبەتى بە خيزان داوه وهك يەكه مين و گرنگترين خشتى
بنياتنانى كوومه لگا، جا ئەو گرنگى و بايەخ پيدانەى ئىسلام بە خيزان لە زور
شتدا نومايانە، بەلام گرنگترينيان بە پرواى من- ئەو يەكه كه ئىسلام
بنياتنانى خيزانى لە لايەن پياوو ئافرەتەو|| خستوتە سەر بناغەى گرپبەست
(عقد) يكي گەورەو گرنگ كه تەرەفيكي ميرو ئەوى ديكەى ژنەو،
هەردووكيان بە شيويهكى ئازادانەو ئارەزوومەندانە لەسەر ئەو بناغە
موبارەكه بو يەكدى حەلال دەبنو، خيزانيكي شەرىعى پيك دینن.

شایانی باسیشه هم له کتیبی خوا (عزّ وجلّ) داو هم له سوننه تی پیغه مبه ریشدا به راشکاویی و له چهند شوینیکدا باسی ئه و گریبه سته کراوه،
بۆ نموونه:

۱/ خوا (سبحانه و تعالیٰ) له سیاقیکدا که باسی ماره کردنه وهی ژنانی بیوه ژن ده کات، پاش به سه ره چوونی ماوهی عیدده (عِدَّة) یان که چوار مانگ و ده شه وه، فرمویه تی: ﴿...وَلَا تَغْرِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ...﴾ (البقرة - ۲۳۵)، واته: وه بریاری یه کجاره کی له باره ی گریه سستی هاوسه رگیریه و مه دهن، هه تا کاتی عیدده که به سه ره ده چی..

۲/ ههروه‌ها له سیاقیکدا که باسی ره‌وانه‌بوونی وهرگرتنه‌وی هیچ شتیک له‌و
ماره‌یی‌ی که پیاو ده‌یداته ژنه‌که‌ی پاش ئه‌وی له‌یه‌ک جیاده‌بنه‌وه، خوا
(سبحانه و تعالی) گریبه‌ستی هاوسه‌ریتی به (مِثَاقًا غَلِیْظًا) ناوبردوه وک
فه‌رموویه‌تی: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ أَحَدَهُنَّ

قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ
تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنُ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾
(النساء: ۲۰-۲۱)، واتە: ۋە ھەركات وىستان ھاوسەرىك بېتىن لە جىيى
ھاوسەرىكى دىكە، ۋە پرى پىستىك ماردىتان دابوۋە يەككىيان ھىچى
ئىۋەرمە گرنەۋە، ئايا ۋەك شتىكى بى-بىنەمار گوناھىكى ئاشكرا ۋەرىدە گرن؟
جا چۆن ۋەرىدە گرن لە ھالىكدا كە پىشتەر چوونەتە لای يە كدى و
ھاوسەرە كانىشتان پەيمانىكى پتەويان لىتان ۋەرگرتو؟!

۳/ پىغەمبەرى خواش ﷺ لە ۋبارەۋە ھەرموۋىەتى: ((واتقوا الله في النساء،
فانكم اخذتموهن بأمانة الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله)) رواه مسلم،
واتە: لە ۋبارەى ژانەۋە پارىز لە خوا بكنە! چونكە ئىۋە ۋەك سپاردەى خوا
ۋەرتان گرتوونو، بە وشەى خوا داوینتانیان بۆ خۆتان ھەلال كەردو.

دىارە بەلگەش لەسەر ئەۋە زۆرن كە گرىبەستى ھاوسەرىتى گرىبەستىكى
ئازادانە ۋە ئارەزوومەندانەى نىۋان ژن و پىياۋە، بۆ نمونە:

۱- خوا (سبحانہ وتعالى) لە ۋبارەى چۆنىەتى و سروشتى پەيۋەندى نىۋان ژن و
مىردەۋە، ھەرموۋىەتى: ﴿...هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ...﴾ (البقرة
- ۱۸۷)، واتە: ژنە كاتتان پۆشاكن بۆ ئىۋە ۋە ئىۋەش پۆشاكن بۆ ئەوان.
ئىنجا دىارە ھىچكەسىكىش بە وىست و خواستى ئازادانەى خۆى نەبى
پۆشاك ناپۆشى.

۲- ھەروەھا خوا لە ۋبارەى ئەرك و مافە بەرانبەرەكانى ژن و مىردانەۋە
ھەرموۋىەتى: ﴿...وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ
دَرَجَةٌ...﴾ (البقرة - ۲۲۸)، واتە: ...ۋە بۆ ژنان ھەمان ماف ھەيە لەسەر
پىياۋان كە پىياۋان لەسەر وانىان ھەيە، بەلام پىياۋان پلەيەكيان بەسەريانەۋە

ھەیه.. (مەبەستیش لەو پلەیه سەرپەرشتی کردنی خێزانە).

کەواتە: ھە چۆن پیاو بە ویستی خۆی ھاوسەرگیری دەکات، ئافرەتیش بە ھەمان شیوە دیارە بەبێ ئەمەش گریبەست (عقد) بوونی ھاوسەرگیری ھیچ مانای نیە.

۳- بوخاریی لەژێر ناوونیشانى: (باب لا يُنْكَحُ الْأَبُ وَغَيْرُهُ الْبَكَرُ وَالْثَيِّبُ إِلَّا بِرِضَاهَا)، واتە: (باسی ئەو کە نە باب و نە کەسی دیکەش کچ و بیوژن بە ڕەزامەندی خۆی نەبێ مەرەنابری) دا ئەم فەرماشتەى ھێناو: ((لَا تُنْكَحُ الْأَيِّمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكَحُ الْبَكَرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ...)) ژمارە: ۵۱۳۶، واتە: بیوژن مەرە ناکرێ ھەتا ڕاویژێ پێنەکرێ، وە کچ مەرە ناپرێ ھەتا ڕەزامەندی وەرنەگیرێ..

۴- ھەروەھا بوخاریی لەژێر ناوونیشانى (بابُ إِذَا زَوَّجَ ابْنَتَهُ وَهِيَ كَارِهَةٌ فَنِكَاحُهُ مُرَدَّدٌ)، واتە: (باسی ئەو کە ھەرکەسیک کچە کەى مەرەپری ئە یەکیک کە پێی ڕازی نەبوو، ئەو مەرەپرانە کەى ھەلۆشاوێ) دا ئەم فەرماشتەى ھێناو: ((عَنْ حَنْسَاءَ بِنْتِ خِذَامِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ كَيْبٌ فَكَرِهَتْ ذَلِكَ فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَرَدَّ نِكَاحَهُ)) ژمارە: ۵۱۳۸، واتە: ھەنسائی کچی خیزامی ئەنصارى گوتووێت: بابی بە بیوژنی ئە کەسیکی مەرە پری ئەویش پێی ناخۆش بوو، جا ھاو ئە لای پیغەمبەری خوا ﷺ ئەویش ئەو مەرەکردنەى کە بابی پێی ھەلسابوو، ھەلۆشاندنەو.

ئێستاش با سەرئەو پیاو و ھەمەیانەکانى خێزان بەدەین بزانی و ئیسلام ڕیاری داو کە ژن و مێرد پێکەوێ چۆن ڕەفتار بکەن و مال و خێزان بە ڕیووبەرن؟!

پایہ کانی خیزان

یہ کہم: یہ کسانیں ژنو پیاو له مروقہ بوونو بهندهی خرابوونو تهركو
مافه کانیاندا:

وهك خواي پهرودردگار فهرموويه تي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي
خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا
وَنِسَاءً...﴾ (النساء-۱)، واته: نهی خه لکینه! پاریز لهو پهرودردگار هتان بکه
که له یه که نهفس دروستی کردوونو ههر لهو جوړه نهفسهش هاوسره کهی
دروست کردوه، وه پیاوانو نافر هتانیکی زوری لی پیداکردوون..

ههروده ها فهرموويه تي: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ (النساء-۱۲۴)، واته: وه
ههرکه سینک له نیر یان می کرده وه باشه کان بکات و پرواداریش بی، نه وه
نه وانه ده چنه به هه شته وهو هیندهی شوینکهی سه ریشتی نیوکه خورما
سته میان لی ناکری..

دووه: خو شه ویستی و به زهیی دووسه ره ی ژنومیږد به رانبر به یه که:

پایه یه کی دیکه ی گرنگی خیزان له نیسلامدا بریتیه له یه کدی خو شو یستو
رپیزو به زهیی نواندنی ژنومیږد به رانبر به یه که، وهك خوا (عز وجل)
فهرموويه تي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا
وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً...﴾ (الروم-۲۱)، واته: وه له نیشانه کانی -
پهرودردگاریتی - خوا، نه وه یه که له خوتان هاوسه رانیکی بو وه دیه پناون تاکو

بەھۆیانەو ٲارام بن، وە خۆشەویستی و بەزەیی خستۆتە نیوانتانەو...
 کەواتە: یەکدی خۆشویستن و بەزەیی پیکدا ھاتنەوێ ژن و میڤرد پایە یەکی
 گەورە و گرنگی خێزانەو، ھەر لێرەشەو دەزانین کە یەکدی ھەلبژاردنی
 ژن و میڤرد لەسەر بناغە یەکدی ناسین و خۆشەویستی شتیکی ئاسایی و
 سروشتییەو، گرنگ ئەو یە لە شیرازە ی شەرع نە چیتە دەری و نە کریتە پاساو
 بیانوی گوناھو تاوان.

سەییەم: دابەشکردنی ئەرك و کارەکانی خێزان بە گۆیرە ی پیکھاتە ی
سروشتی ژن و میڤرد:

ھەرچەندە ئیسلام ژن و پیاوی لە مرۆڤایەتی و بەندایەتیدا بۆ خواو
 بەپرسیار بوون بەرانبەر بە دین و ژینی کۆمەلگا، وەک یەک داناو، بەلام
 بە گۆیرە ی جیاوازی سروشت و کەسایەتی ھەرکام لە ژن و میڤرد، ئەرك و
 کارەکانیانی دیاری کردو، واتە: ئەرك و کارەکانی ژن وەک ژن و، میڤرد وەک
 میڤرد، لە چوارچێوە ی بەرپۆوە بردنی مال و خێزاند ئە گەرنا، ئافەرەتان و پیاوان
 کۆمەلێک ئەرك و کار و چالاکی ھاوبەشیشیان ھەن لە چوارچێوە ی کۆمەلگادا
 کە پێویستە بۆ راپەراندنیان ھاوکار و دەستبارگری یەکدی بن، وەک ئایەتی
 ژمارە (٧١) ی (التوبة) خستوویەتە ڕوو: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
 أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
 وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ...﴾.

ئەجە ئە گەر بە گشتی سەرئەجی ئەرك و کارە تایبەتی یەکانی ھەرکام لە ژن و
 پیاو بەدەین، دەبینین ئەرك و کارەکانی پیاو جگە لە سەرپەرشتی کردنی خێزان،
 زیاتر لە دەرەوێ جوغزی مالدان و، ھی ئافەرەتیش بە زۆری لە نیو بازەنی

مائدان.

دىيارە خۋاي كاربەجى ئە دابەشكردنى ئەرك و كارەكانى ژن و مېردىشدا پېكھاتەي سىروشتى ھەر كامپىكىيانى رەچاۋ كوردە، بە نەفس و جەستە و عەقلى و سۆزۈ... ھتدەۋە، بۇ نمونە: ئەركى بژىۋو نشىنگە (قوت و مسكن) پەيدا كىردن و مەسرف كېشان، ئە ئەستۈي پىاۋدايە، ۋەك خوا (عز و جل) فەرمۇيەتى: ﴿...وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ...﴾ (البقرة- ۲۳۳)، واتە: ۋە ئەۋ پىاۋەي كە بابى مندالەكەيە بژىۋو پۆشاكى ئافرەتەكانى لەسەرە بە شىۋەيەكى باۋو پەسند.

ھەروەھا فەرمۇيەتى: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ...﴾ (الطلاق- ۶)، واتە: ھاۋسەرەكانتان بەپېي ھەبوۋنتان ئەۋ شوئىنەدا نىشتەجى بىكەن كە خۇتان تېيدا نىشتەجىن.

بەلام ئەركى شىر پىدان و كۆرپە و بەخىۋكردنى (الرّضاعة والحضانة) بە ژن سپاردۈە، ۋەك فەرمۇيەتى: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ...﴾ (البقرة- ۲۳۳)، واتە: ۋە دايكان دوو سالى تەۋاۋ شىر بە مندالەكانيان دەدەن بۇ ھەركەسىك وىستى ماۋەي شىر پىدان تەۋاۋ بىكات..

دىيارە ھىكمەتى ئەۋ جىا كىردنەۋەيەش ئە ئەرك و كارەكان دا ئەۋە ئاشكراتر پىۋىستى بە رۋون كىردنەۋە بى: ئايا ھەموو پىاۋانى دىيا تۋاناي شىر پىدانى كۆرپەيە كىيان ھەيە، يان دەتۋانن ۋەك پىۋىست بەخىۋى بىكەن؟!

ۋە ئايا رۋوبە رۋوبۈنەۋ! ئەگەل سەرماۋ گەرما ئىش و ژان و سەرئىشەكانى بژىۋو پەيدا كىردن، ئەنجامدانى چەندان ئەرك و كارى قورسى ۋەك، ئاسنگەرىيە و

فېتھىرىي و دارتاشى و كرىكارىي و جوتيارىي و... ھتد بە ئافرەتان دەكرى؟!

ئىنجا جىي سەرسۇرمان ئەوھىيە كە زۆرىك ئەوانەي بانگەشەي مافى مەرۆق و رېز و حورمەتگرتن ئە مەرۆق دەكەن، بە كەمىي دەزانن كە ئەركى سەرهكى و ھەرە گرنگى ئافرەت بىرىتى بى ئە راگرتنى مال و بە خىوكردى كۆرپە و منداڭ!! بە لām ئەراستىدا ئەو جۆرە پىر كەرنەوھىيە ھەلەو سەقەتە، چونكە نابى پەرورەدە كەرن و بە خىوكردى منداڭ ئە لایەن ژنەو، بە كەمتر ئە كارو كاسبىي و بارزگانىي و بژیو پەيدا كەرنى پىاو، تەماشىا بكرى، ئەبەرئەو كە ھەرچى ئە بوونەوەر دایە خوا (عزّ وجلّ) بۆ مەرۆقى دروست كەردەو، ماقوول نىيە دروست كەرنى خانووبەرەو كەل و پەل و شەك، ئە بە خىوكردى و پەرورەدە كەرنى مەرۆق، بە گرنگتر دابىرى و، ئەگەر ئاوا پىر بكرىتەو مانای وایە مەرۆق بە كەم سەپىر كراو و بى حورمەتىي پىكراو!

ھەلبەتە ھەر ئەو تەرەزە پىر كەرنەو ماددىيەشە كە وای ئە زۆرەي خەلگى دىنا كەردە ئە بواری دروست كەرنى كۆشك و بالەخانەو ئامىرى جۇراو جۇرو شەك و كەل و پەل زۆردا زۆر بەرەوپىش بچن، بە لām ئە بواری رېزلىگرتنى مەرۆق پارىزگارىي لىكەرنى نىوەرۆكى مەرۆقانىدا چەندان فەرسەخ بەرەو پاش بچن!

چوارەم: بەرپەرەدە كەرنى كاروبارى مال و خىزان بەراوئى ژن و مېرە:

ھەندىك كەس كاتىك فەرماشتى خوا: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ..﴾ (النساء - ۳۴)، واتە: پىاوان سەرپەرشتىارى ژنانن، دەبىستەن، وا دىتە زەينىانەو كە دەبى پىاو ئە مالدا كۆپخايتى بكات و بە ھىچ جۆرىك ژن ئە بەرانبەرىدا ورتە نەكات! بە لām ئەراستىدا ئەو وانىەو ئىسلام راوئى پىكەو

كردن (مشورة)ى ژن و پياوى كرده به بناغەى ھەتسووپاندنى كاروبارى مالو خېزان، وە لەوبارەو دەتوانىن ژۆر بەلگان بېنىنەو، بۆ نمونە :

أ- خواى بەرزو مەزن پايوژ (شورى) وەك بنەمايەكى گشتى كاروبار بەرپۆەردنى مسوئلمانان داناو و فەرمويەتى: ﴿...وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ...﴾ (الشورى- ۳۸).

ب- ھەروەھا خوا زانا بپارى لەشیر بپرنەو كۆپەى بەستۆتەو بە پايوژ پېكەو كەردنى دايك و بابى: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ... فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا...﴾ (البقرة- ۲۳۳)، واتە: وە دايكان دوو سالى رەبەق شیر بە مندالەكانيان دەدەن.. جا ئەگەر ژن وميەرد ويستيان لەسەر بناغەى رازيبوون و پايوژيان، لە شیرى بپرنەو ئەو گوناھيان ناگات..

كەواتە: سەرپەرشتىكردن و چاوديرىكردنى مالو خېزان لە لايەن پياو وە ماناي ئەو و نەى كە بە شيوەى كى دىكتاتۆرانە ئەو كارە دەكات، بەلكو پيوستە لەسەر بناغەى لىك تىگەيشتن و پايوژپېكەو كەردنى ژن و ميەرد مالو خېزان بەرپۆە بپرى.

ئىستاش كە ھەتا رادديەك تيشكمان خستەسەر سروشت و پاىەكانى خېزان، با سەرنجىكى خيرا لە چەند گەرت و نەخۆشيبەك بەدەين كە لە بوارى خېزاندا لە نپۆ كۆمەلگاكەماندا كەم و زۆر ھەن:

چەند گرفت و نه خوشييهك له بواری خيزاني دا

سەرەتا دەئێم: بێگومان ئەگەر بێت و کۆمەلگاکەمان لە بواری خیزانییدا پابەندی شەریعەتی ئیسلام بێت و یاسا و ئاراستەکانی قورئان و سوننەت بکاتە بناغەی ھەڵس و کەوتی، زۆربەی ھەرەزۆری گرفت و نه خوشييهكانی کە ئەو بواردەدا پێیانەوێ گرفتار بوو چارەسەر و بنبەر دەبن، بە بەلگەی ئەو کە ئەو خیزانە لە ئەینۆ کۆمەلگاکەماندا پەرەردەییەکی ئیسلامیان ھەبوو پابەندی شەریعەتن، دوورن لە زۆربەی ھەرەزۆری ئەو گرفت و کێشەو نه خوشييهكە کە خەڵکیکی دیکە دوور لە ئیسلام گیرۆدەیان بوو.

۱- کوشتنی ئافرەتان و خۆکوشتن:

ئەم گرفت و نه خوشييهكە کە خەریکە دەبێتە دیاردەییەکی بەربلێو، ھەندیک کەس دەیانەوێ بە ناھەق لە ملی ئیسلامی بپێچن، ھیچ پەیوەندییەکی بە ئیسلامەو نیە، بەلکە بە پێچەوانە بە ھۆی لادان و دوورکەوتنەو ئە ئیسلامەو سەری ھەڵداوێ تەشەنە کردو، چونکە:

أ- جارێ بە نسبەت کوشتنی ئافرەتانەو بە تۆمەتی داوین پیسی، دەتوانم بێم زۆربەی ھەرەزۆری ئەو ئافرەتانە ئەگەر بە پێی ئیسلام رەفتار بکری دروست نیە بکوژرین، چونکە بە پێی بریاری شەریعەت بە بێ بەلگەو ئیسپاتی شەریعی روون و بێ چەند و چوون، دروست نیە ھەر مەزھەبێ تۆمەتباریش بکری، چ جایی سزا بدری، بە تۆمەتی داوین پیسی، دیارە بەلگەو ئیسپاتی شەریعی ئەو بارەو تەنیا دوو شتە:

یەكەم: چوار شایەد کە بە روونی ئەو گوناھیان بینیبی و شادیەدی یەکی

وہ کی یہ کہی لہ سہر بدن: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً...﴾ (النور - ۴)، واتہ: وہ ٹہوانہی ٹافردہ تانی داوینپاک تومہ تبار دہ کہن - بہ زینا - پاشان چوار شاید ناہینن ٹہوہ ہشتا قہمچیپان لیبدہن..

دوہم: دانپیداہینانی بابای زیناکہر لہ سہر حوی.

وہ کی پیغہ مہر ﷺ لہ وبارہ وہ لہ بہ سہرہاٹیکدا فرموویہ تی: ((... راغدا یا اُنیس اِلی امرأۃ هذا فَاِنْ اعْتَرَفْتَ بِهَا مِنْهُمْ...)) بوخاری بہ ژمارہ: ۶۸۵۹، ومسلم بہ ژمارہ: ۱۶۹۸ گیراویانہ تہوہ، واتہ: ٹہی ٹونہیس بچو لای ژنی ٹہم پیاوہ، جا ٹہ گہر دانی پیداہینا بہ ردبارانی بکہ...

ٹنجا پیویستہ بزانی کہ کوپو کچی زیناکہر سزایہ کہیان یہ کی سہد قہمچی یہو ناکوژرین، وہ کی خوی زانا فرموویہ تی: ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ...﴾ (النور - ۲)، واتہ: وہ ٹافردہ تی زیناکہرو پیایو زیناکہر یہ کی سہد قہمچیپان لیبدہن...

بہ لکو بہ شیک لہ زانایان رایان وایہ ٹہو سہد قہمچیپہ سزای ہموو زیناکہرہ کانہ، چ کوپو کچ بن، چ پیاوو ژنی ہاوسہرگرتو، ہہ لہ تہ منیش ٹہو رایہم بہ لاو بہ ہیژترہ، چونکہ ٹایہ تہ کہ بہ گشتی باسی زیناکہران دہ کاتو، سزای بہ ردباران کردنیش یان پیش ہاتنہ خوارہ وہی ٹایہ تی (۲) ی (النور) ہووہ، یان پیغہ مہری خوا ﷺ وہ کی تہ مہی کردن (تعزیر) یکی بازنہی سیاسہ تی شہرعیی تہ نجامی داوہ.

ٹنجا پیویستہ بزانی کہ سزاو ٹولہی داوینپسیی ہہرچیپہ ک بی، پیویستہ بہ سہر نیرومی دا جی بہ جی بکری، نہ کی تہ نیا ٹافردہ تہ کہ کہ رہنگہ بہ ژوریش دہستدریژی کرایتہ سہر، سزا بدری، بہ لام کابرای داوین پیس

وہك بەرزەكى بانان بۆى دەرېچى!

ب- وہ حۆكۈشتىنى ئافرەتانىش لہ حالئىكدا، كە دژو پىچەوانەى ئايەتى خوايە، چۆن دەگونجى خەتاكەى بخىتە سەر ئىسلام؟! ئەوئەتا خىواى بەرزو مەزن فەرموويەتى ﴿...وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ (النساء- ۲۹)، واتە: وہ خۆتان مەكۆژن!

ج- كەواتە: راستو ھەق ئەوئەى كە ھۆكارى سەرەكى پەيدا بونى ئەو گرتو كىشەى، لہ ئىسلام دوركەوتنەوئەى، ھەم لہ ئىسلام دوركەوتنەوئەى ئەو خىزانانەى كە كۆرۈ كچەكانيان لہ سەر عەقىدەو فىكرو عىبادەت وئەخلاقى ئىسلامىي پەرۋەردە ناكەن!، وہ ھەم لہ ئىسلام دوركەوتنەوئەى ھەموو ئەو لايەن و دام و دەزگايانەى كە بەردەوام رەواج بە داوین پىسىي دەدەن و گەنجەكانى بۆ ھاندەدەن!، وہ ھەم لہ ئىسلام دوركەوتنەوئەى ھەموو ئەوانەى كە لەبەر نەشارەزايى يان لہ ئىسلام، يان پىتو پابەند نەبوئانەوئەى، بە بيانوى بەرگرىي كەردن لہ شەرەف و ناموس، ھەموو سنورەكانى شەرىعەت دەبەزىنن و سوارى ئەسپى عاتىفەو دىگەرمىي دەبنو، ئەوئەى كە لہ سوورى تىيان دۆراندەو تەمايانە لہ لا با قەرەبووى بكنەوئەى!

۲- بەرزو بە نابەدلىي بەشوردانى ئافرەتان:

ھەرچەندە ئەم گرتە تاراددەىەكى باش كەم بۆتەوئەى، بەلام ئىستاش لہ ھەندىك شوين و لەنىو ھەندىك كۆمەل و تېرەدا ھەرمەو.

ئاشكراشە كە ئەم رەفتار ھىچ بئەمايەكى شەرىعىي نىە، چونكە وہك پىشتەر باسما كەرد، بناغەى پىكەوئەنانى خىزان لہ ئىسلامدا گرېبەستىكى ئازادانەو ئارەزوومەندانەى ئىوان ژن و مېردە، جا لەبەرئەوئەى پىشتەر تىشكمان خستە سەر ئەم مەسەلەىە، لېرە بەم ئامازەىە وازى لى دىنن.

ئەو ھەندە دەئین کە ڕەوا نیە ئیسلام بە ڕەفتار و ھەئس و کەوتی ھەئە شۆینکە و تووانی یان تەناتە فەتوا و ڕیاری ھەندیک لە زانیانی شەکی کە لە گەڵ قورئان و سوننەت دا ناکوکە، تاوانبار بکری، چونکە مائی قەئب سەر بە ساحیببەتی و قسە و بیرو ڕای زانیانی شەکی بە ھەنگە ناھێنریتەو بەئکو پیویستە بەئگەئ لە سەر بەھێنریتەو. (أقوال العلماء یُسْتَدَلُّ لها ولا یُسْتَدَلُّ بها)!

۳- چەند جوۆرە ستەمیک کە بەناوی ئیسلام ھەو لە ئافرەتەن کران و ئیسلامیش لیان بەرییە:

پیویستە وەک راستییەکی تال دانی پێدا بێنن کە کوۆمەئگای کوردستانی ئیمە وەک زۆر بەی ھەرە زۆری کوۆمەئگاکی موسولمان لە سەرتاسەری جیھانی ئیسلامدا لە ئەنجامی نەشارەزایی لە قورئان و سوننەت و پیو پابەند نەبوونیانەو، لە پورای ھەئس و کەوت لە گەڵ ئافرەتدا، تووشی ھەئە و پەئەو ستەمی زۆر بوون، بۆ نمونە:

أ- بەزۆر بە نابەدئیی بەشودانی، کە وەک پێشتر باسمان کرد پێچەوانەئ قورئان و سوننەتە.

ب- بێبەشکردنی لە میرات، کە ئەمیش پێچەوانەئ دەقی قورئانە، وەک خوا فەرموویەتی: ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ (النساء - ۷)، واتە: پیاوان پشکیان ھەیە لەو میرات - ھەدا کە باب و دایک و خزان بەجیی دەھیلن، وە ئافرەتانی شەکی پشکیان ھەیە لەو میرات - ھەدا کە باب و دایک و خزان بەجیی دەھیلن، چ کەم بێ چ زۆر پشکیکی پیویست کراو.

ج - تۆمەتبار كىردى ۋە بە خىراپ سەير كىردى ھەر ئىسەر ئىسەر ۋە ھەستى يىكراۋە ئەگەل ئىسەر كەسەي كە ويستوۋىيە تى يىخوۋىيە يە كىدىيان بە دىبۇۋە يە كىدىيان خۇشويستوۋ، يىئەۋەي ھىچ ئاشەرىيەك پىۋىدەي! كە يىگومان ئەمە نەفامىيە، چۈنكە يىم وانىە ھىچ پىۋو ئافرىتەيى عاقل ئامادەي ھاۋسەرگىرىي بى ئەگەل كەسەي كە ئاشىنەي نىن ۋە لايانەۋە پەسندو چاك نىە! ھەربۇيەش پىغەمبەرى خۇا ﷺ كاتىك يە كىك ئە ھاۋەلانى ھەۋالى پىدا ئافرىتەيى مەدىنەي خواستوۋ، پىي فەرموۋ: (أَنْظُرْتُ إِلَيْهَا؟) ئايا تەماشات كىدو؟ كوتى: نە، فەرموۋ: (إِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا..) بچو تەماشى بىكە.. ۋەك (موسلىم) ئە (ئەبۇ ھورەيرە) ۋە ھىناۋىيە تى، پىۋانە ژمارە: ۱۴۲۴.

د - بە كەم سەير كىردى ۋە ھىساب بۇنە كىردى ئە ژيان ۋە گوزەرانى خىزانىي ۋە كۆمەلەيە تى ۋە سىياسى دا، ئە ھالىكدا كە خۇاى كاربە جى ئافرىتەنەشەي ۋەك پىۋان بە مشوورخۇر بەرپىسىارى كۆمەلگا دانوۋ، ۋەك فەرموۋىيە تى: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...﴾ (التوبة - ۷۱)، ۋە پىغەمبەرى خۇا جىنشىنە سەراستە كانىشى بەشدارىيان بە ئافرىتەن كىدو ئە ھەموو كاروبارو چالاكىيە كانى كۆمەلگا دا.

۴ - يە كسانى ئافرىتەن ۋە پىۋان ۋە راست كىدو ۋە بىر كىدو ۋە يە كە ھەلە لار

مەسەلە يە كى دىكە كە ئەم رۆژگارە دا ۋەك كىشە ۋە گىرتىكى گەۋرەي ئافرىتەن تەماشى دە كى ۋە ھەق ۋە ھەق زۆر دەرۋوژىتىرى ۋە قسە ۋە باسى ئەسەر دە كى، بىرىتە ئە يە كسانى ئافرىتەن ۋە پىۋان، جا مەن ھەلە دەم ئە چەند خالىكى كورت ۋە كوشراۋا ھەق ۋە ھەق (دان) ۋە (كا) ئە مەسەلە يە

له یهك جیابكه مه وه:

ا- نېسلا م ئافرهت و پیاوی لهو ړووه وه كه هه ردووكیان مرؤقنو خواوېنی یهك جوړه نهفسو سروشتن، به یه كسانو وهك یهك داناو، وهك له چه ندان نایه تی خوی زانو شاره زادا خراوته ړوو، بو نمونه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا...﴾ (النساء - ۱)، كه پیشتړ مانامان كړدوه.

ب- هه روه ها لهو ړووه وه كه هه ردووكیان به ندهی خوان و پیویسته پابه ندی شه ریعت بنو كړده وې باش بكن وهك یه كي داناون، وهك خوا هه رموویه تی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (النحل - ۹۷)، واته هه ركه سیك له نیړ یان می كړده وې چاك بكات و ېړواداریش بی، ته وه به ژیانېكي پاك و چاك دهیژیه نین، وه به گویره ی چاكترین كړده وهشیان پاداشتیان ده دینه وه.

ج- و لهو ړووه وه كه ده بی مشووری دین و ژینی كو مه لگایان بخون، دیسان یه كسانن، وهك نایه تی ژماره (۷۱) ی (التوبة) رایگه یانده و پیشتړ هینامان و پیغه مبه ری خواش ﷺ هه رموویه تی: ((أَلَا كَلِمَكُم رَاعٍ وَ كَلِمَكُم مَسْئَلٌ عَنْ رِعِيَّتِهِ...)) متفق علیه عن ابن عمر، واته: ناگادار بن هه مووتان چاودیرن و هه مووشتان به ېر سپارن به رانېر به كو مه لگاكه تان...

د- به لام نایا یه كسان بوونی پیاو و ئافرهت له مرؤقبوون و به ندهی خوابوون و به رانېر به كو مه لگا به ېر سپار بووندا، مانای وایه كه له هه موو شتیكدا وهك یه كن و هیچ جیاوازییه كي سروشتی یان له نیواندا نیه؟!

دیار! ھەرکەسیەک بە (بەلێ) وەلām بداتەو، پێش شەریعەتی خوا، عەقل و زانست و فێطەرەت و واقع، بە درۆی دەخەنەو و هیچ خاوەن عەقڵێکی سەلیم نیە کە نکوویی لە یەکدی جیا یی نێرو مێ بکات، چ لە پروی جەستەیی و پۆلە تیپەو، چ لە پروی دەروونی و دیوی پەنھانیانەو.

ناشکراشە کە ھەندێک کەس بۆیە ھێندە جەخت لەسەر مەسەلە یە کسان بوونی ئافرەت و پیاو لە ھەموو شتێکدا وەک یە کبونیان دەکەنەو، چونکە وادیارە پێیان وایە مێنایەتی (الأنوثة) کە مێتی (نقیصە) یە، یان پێیان وایە کە یە کسان بوونی ئافرەت و پیاو لە مافەکانیاندا، مسۆگەر نابێ بەی سەلماندنی وەک یە کبونیان لە ھەموو شتێک داو، نکوویی کردن لە جیاوازییەکانیان!

بەلām بەراستی بەھەڵدا چوون، چونکە نە نێرایەتی (الذکورة) لە خودی خۆیدا پەسندی (فضيلة) و نە مێنایەتی (الأنوثة) یش کە مێتی، چونکە ماقوول نیە ھۆی بەرزیی و نزیمی مرۆف شتێک بێ کە خۆی و دەدەستی نەھێناو!

ئەجا رێزو حورمەتی مرۆفەکان و دا بینکردنی مافەکانیان ھێچ پەکی لەسەر ئەو! نەکەوتو! کە لە ھەموو شتێکدا وەک یە ک بن، با بۆ روونبونەو ی مەبەست و ینە یە ک پێننەو:

ناشکرایە کە پزیشک و ئەندازیار، کارو پەسپۆری یان لەیە ک جیاوازی، جا ئایا بۆ ئەو ی یە کسان بن پەکیان لەسەر ئەو کەوتو کە واز لە کارو پەسپۆری تاییەتی خۆیان بێنن و، ھەرکامیان کاری ئەو ی دیکە بکات، واتە ئەندازیارە کە کاری پزیشکی بکات و، پزیشکە کە کاری ئەندازیاری

کہواتہ:

به ته ئكيد نه گهر ئيشي پياوان كړنه پيشه، مهر جی ئيسپاتی ليځاتوویی
 ئافره تان بڼت، زور له پياوان به جی ده مڼن، وهك چوڼ نه گهر ئيشي ئافره تان
 كړدنیش، بكریته به لگهی ئيسپاتی ليځاتوویی پياوان، له مهيداندا له ئافره تان
 به جی ده مڼن!

که واته: راست ته وديه - وهك شه ريعه تي خوا فهرموويه تی - که پياوان و
تافره تان تهرک و کاره هاوبه شه کانيان پيکه وه به هاوکاری ته نجام بدهن و، پاشان
ههر کاميکيان به تهرک کاره سروشتييه کاني خوی هه لسي و پياوان پياوه تي

خۇيانو، ئافرىقانىيىش ژىنايەتچى خۇيان ئە ھۈرى پىسپۇرىي خۇياندا ئىسپات بىكەن، ئىدى بەجۇرە ھەر كامىيىكىيان ئىسپاتى شايستەيى و لىھاتوويى خۇيشى دەكاتو، خىزمەتى خىزان و كۆمەلگايەكەشى دەكات!

۱ - مەسەلەي چەند ژىنەيى و ھەراوھۇرىايەكى بىپاساۋ:

مەسەلەي چەند ژىنەيى (تعدد الزوجات) و رەخنە لىگرتنى يەككە لەو مەسەلەنى كە لەم پۇژگارە بازارى گەرمە، جا ديارە من لىرەدا نامەۋى بچمە نىو وردەكارىيەكانى ئەم مەسەلەيەو ئە كىتەبى: (ئافرىقە و خىزان ئە سايەي شەرىعت دا)^(۱) ئەبارەيەۋە دواۋم، بەلام لىرەدا دەمەۋى ئامازە بە چەند شىتەك بىكەم.

يەك / مەسەلەي چەند ژىنە يەككە لەو مەسەلەنى كە شەرىعت بە پرونى بە رەۋاي دانائەۋ، ناگوچى كەسىك خۇي بە مەسۇلمان بزانى، يان يەۋى بە مەسۇلمان بزانى و نەكولەي لىبكات و رەخنە لىبگىرى، كەسىكىش مەسۇلمان نەبى ئەۋە پرواي بە شتى گەۋرەتريش نىو ھىسابىكى دىكەي جىاۋازى ھەيە.

دوۋ / شىتەكى ناشايست و دزىۋ كە مەسۇلمانان بەگشتى و بەتايەت كەسانى زاناو شارەزا، ئەژىر گوشارى كەسانىكى نارازىي بە شەرىعت و رەخنەگر ئە ياساكانى داۋ، بۇ قايلىكردنى چەند كەسىكى سىكولارىست، ياساي چەند ژىنەيان لىببەتتە بارو كۆلىكى قورس و نەزانن چۆن ئە كۆلى خۇيانى بىكەنەۋە، بىنن بەندو مەرج (قىد و شرط)ى ۋاي بىخەنەسەر كە سەرەنجام ئە نىۋەرۈك خالى بىتتەۋە، بۇ نمونە: مەرجى رازى بوۋنى ژىنى يەكەم يان

(۱) پروانە چاپى دوۋەم/ ۲۰۰۵، نورسىنگەي تەفسىر

دووهەم و سییەم، چونکە خۆی کاربەجی، بێجگە لە دادگەریی ھیچ مەرجیکی دیکە بۆ پیاوی چەند ژن ھێن (مُعَدَّد) دانەناوە، وەك فەرموویەکی: ﴿...فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً...﴾ (النساء- ۳)، واتە: ... دەجا ھاوسەرگیری لەگەڵ ئافرەتانی پێشیاوتاندا بکەن دوو دوو سێ سێ و چوار چوار، جا ئەگەر ترسان دادگەریی نەکەن، با یەکیەک بێ...

سێ/ بێگومان بە ھەڵەو ناریک بە کارھێنانی یاسا شەرعییەکان لە لایەن مسوڵمانانی کرچ و کالەو، شتیکی بینراو و زانراو و کەسانیکی وابوون و ھەن کە لە بواری چەند ژنەیی دا تووشی ھەڵەو لادان بوون، بەلام دیارە بە ھەڵەو ناپاست بە کارھێنانی یاسایەکی شەرعیی بەلگەو پاساوی بەکۆمەڵ (تعطیل)ی نیەو پێویستە ھەڵەو کەم و کوورییەکان چارەسەر بکری، نەك یاساکی شەریعت پەك بخری.

چوار/ ئیستاکە لەم پۆژگارەداو لە کۆمەلگای ئێمەدا مەسەلەیی چەند ژنەیی بۆتە شتیکی دەگمەن و پەنگە لە سەد کەس یەکیەک لە ژنیکی زیاتر ھەبێ، بۆیە ھێندە وروژاندنی و زەقکردنەوی شتیکی سەیر و بێپاساوە، دەبواوە ئەوانەیی بەتەنگ ئافرەتانەو و ھەمیشە شیوەنیان بۆ دەکەن، لەجیاتی ئەو مەسەلەییە کە ئیستاکە شتیکی لاوەکییە، بێن بە جیدیدی خەریکی چارەسەری ئەو کێشە و گرفتانی ئافرەتان بن، بەتایبەت ئافرەتانی دوورو بێبەش لە پەرۆردەیی ئیسلامیی، کە پشویان پێ سوار کردوون و خەریکێن فرزەیان لێ بێن، وەك:

۱- دیارەیی داوین پیسیی، کە ئیستا نازانم بۆچی ناوی ئینراوە لەشفرۆشیی؟! چونکە ئەم وەسفە تایبەتە بە ئافرەتی داوین پیسەووە

پياۋى داۋىن پىس ناگرىتەۋە، كە ديار ۋەمەش ستمەيىكى دىكەيە ۋە ئافرىتان، چونكى بىنگومان بىناموسىيى و داۋىن پىسىيەكە، نىرو مىيەكە تىيدا بەشدارن و بگرە زورجاران خەتاي نىر ۋە داۋىن پىسەكەيە كە مىيەكە ھەلدە خەلەتتىن، يان ئىستىغلالى دەكات، يان تەعداي لى دەكات!!

۲ - ديار دەي ئىستىغلا لىكردنى ئافرىتان و فرىودانىان ۋە لايەن كە سانىكى دەستۇرىشتىۋى داۋىن پىس و گەندەلەۋە كە رەنگە جاروبار شىۋەنىش بۇ مافى ئافرىتان بگىرن!

۳ - ديار دەي خىائەتى ھاسەرىتى ۋە لايەن ژمارەيەك ۋە پياۋان ئافرىتانىكى لادەر ۋە شەرىعت و فېطرەتەۋە.

۴ - كوشتىنى ئافرىتان و خۇ كوشتىنىان، كە پىشتىش ئامازەمان پىكرد. بەللى با دىسۆزانى ئافرىتان، بەتايىبەت رىكخراۋەكانى ژنان و ئافرىتان، ئەگەر بەراستى دەيانەۋى بەرگرى ۋە ئافرىتان بىكەن و كىشە و گرىتەكانىان چارەسەر بىكەن، با بىن ئەۋ كىشە و گرىتەكانىان بۇ چارەسەر بىكەن و چىدى كىشە و گرىتى گچكە و ۋەھمىي زل نەكەن، كىشە و گرىتە زل و واقىيەكانىانى ئافرىتان ۋە پىر نەكەن، كە ۋە سەدا ئەۋەد و پىنجى زىاتر دەگەپتەۋە بۇ دوورى ۋە خاۋ شەرىعت و بلاۋبونەۋە فەساد و پىبەندە بارىي ۋە لايەن تەۋزى سىكۆلارىست و ئەۋ دەستە و تاقىم و باندە ئارەزوۋپەرستانەي بونەتە دزو بازارى ئالۇزىان گەرەكە!

پىنج / ئىنجا ئايا ئەۋانەي دژايەتى ياساى چەند ژنەيى دەكەن بەدىلىيان چىە ۋە ھاللىكدا كە ھەمورمان دەزانىن ۋە كۆمەلگاگەماندا بەھۋى سەرى خۇ ھەلگرتنى كور ۋە گەنجەكانمانەۋە بەرەۋ ھەندەران، پىژەي ئافرىتان زور ۋە ھى پياۋان زىاترە!؟

كۆتايى ئەم تەۋرەدى دوۋەمەش بە دوو قسەى خۆش دىنم:

يەكەم: ئە كىيىڭدا خويىندىمەۋە كە لە يەكىڭ لەر ۋلاتە مسوئماننشىنانەدا
كە چەند ژنەيى قەدەغە دەكەن، پىياۋىڭ ژنى دوۋەم دىنىي ۋ كاتىڭ ئاسايش
يان پۇلىس پىدەزانى، دىنەسەرى ۋ دەلىن: بۆچى ژنى دوۋەمت ھىناۋە
نازانى قەدەغەيە؟! ئەۋىش دەلى: (ئىھا خىلىتى ۋىست حىلىتى) واتە:
ئەمە دۆستىم ۋ ژم نىە! ئەۋانىش دەلىن: دەباشە باش ۋامانزانى ھاۋسەرتە!
دوۋەم: لە زىندانى ئەمىرىكىيەكاندا جارجار موناۋەشەمان دەبوو، پۇژىكىيان
لىكۆلەرەۋە (مۇقق) يەكيان گوتى: ئەۋە بىستوۋمانە كە تۆ كاتى خۆى دوو
ھاۋسەرت ھەبوو؟ گوتم: بەلى، جا ھىچ ئىشكالى تىدايە؟! گوتى، ئەدى
چۆن ئەۋە پىچەۋانەى مافى ئافرەتە! گوتم: ئىمەى مسوئمان نەك دوو ژن
ھەتا چۋار ژنىشت ھەبن بە ھەللىي بەمەرجىڭ دادگەر بى قەيناكات ۋ
پىچەۋانەى مافى ئافرەت نىە، بەلام يەك ئافرەتىش بە ھەرامىي دروست
نىەۋ، مافى ئافرەتىش بەۋە پىشىل دەكرى كە بە ھەرامىي لەگەلى
رەۋىرىۋ، پاشان پولىكى پىۋەبنىۋ كە مىندالىشى بوو يان لەبەر خۆى
بەرى، يان فرىۋى بدات، يان كە گەۋرە بوو نەزانى بە كى بلى: بابە!

پاشان گوتم: ئىمەش ۋ ئىۋەش چەند ژنەيى مان ھەر ھەيە، بەلام ئىمەى
مسوئمان چەند جىاۋازىيەكمان ھەيە، گوتى: چىۋچى؟!

گوتم: يەكەم: ھى ئىمە بە پىۋى ئايىنەكەمان ھەلە، بەلام ھى ئىۋە
بەگۈيرەى ئايىنەكەى خۆشتان زىناۋ ھەرامە.

دوۋەم: ھى ئىمە دوۋان ۋ سىان ۋ ئەۋپەرى ھەتا چۋارەۋ زىاتر نىە، بەلام
ھى ئىۋە سنوورىكى نىە لىي بوەستى!

سێیەم: ھی ئیمە منداڵە کائمان بابو دایکیان دەناسن، بەلام ھی ئیوە
بابیان ئەوە هیچو جاری وای دایکیشیان ناسن!!

ئیدی مالم ھەقە کابرا زاری بوو بە تەلەفی تەقیوو ھەر ھیندەدی بۆ مایەوہ
بلی: من تەنیا ژنیکم ھەیەو زیناش ناکەم! منیش بە پیکەنینەوہ گوتم:
ئەگەر راست بکەدی دیارە جەنابت پیاویکی دەگمەنی لە ئەمریکا!
ئێستاش نۆرەدی تەوەرەدی سێیەمی بابەتە کەمانە:

تەۋرەدى سىيەم:

ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەلگا ئە بواری كۆمەلایەتیی دا:

وہك پیشتر باسماں کرد، كۆمەلگایەكى تۆكمەو بەختەوەر، بەبى خیزانە پوخت و نەختەكانو، تاك پاك و چاكەكان نایەتەدى، بەلام دیارە ئە بەرانبەرىشدا كۆمەلگای تۆكمەو باشیش کاریگەریی ئىجابیی ئەسەر ھەركام ئە خیزانو تاك ھەیە.

جا من پیم وایە ئەركى سەرشانى ئیمە ئەم قۇناغو ھەلومەرچەدا بەرانبەر بە خەلک و كۆمەلگاگەمان ئە پرووی كۆمەلایەتییەو ئەوہیە كە بە ھەموولایەگمان ھەول بەدەین پایەو بنەرەتە گرنەگەكانى كۆمەلگایەكى ساغو سەلیم و بەختەوەر ئەنیو كۆمەلگاگەمان دا بچەسپینینو، شایانى باسیشە كە من ھەوت پایەو بنەرەتى گرنەگو سەرەكیم ئەبەر رۆشنیایى قورئانو سوننەتدا دەستنىشان کردوون، كە پیویستە كۆمەلگایەكى مسولمانیان ئەسەر بنیات بنرئ:

بنەمای یەكەم: كۆمەلگای بەشەر ڕەگ و ڕیشەكەى دەگەڕێنەوێ
بۆ یەك خێزان:

خوای بەرزو مەزن لەوبارەو ھەرموویەتی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (الحجرات - ۱۳)، واتە: ئەى خەڵكینە! ئێمە ئێوەمان لە نێرو مێیەك وەدیھێناوە و بۆ پێك ئاشناوون گێڕاومان بە چەند گەل و تیرەيەك، بێگومان بەرپزترتان لەلای خوا پارێزگارترتانە، بەراستی خوا زانای شارەزایە.

بەڵێ لە ئیسلامدا مەزھەبی ھەمووی ھەتھوولای یەك چاوە و سەرچەم پیاوان و ئافرەتان و تێکرای نێرو مێیەکانی بەشەر ڕۆلێ یەك خێزان و منداڵی یەك باب و دایک، کە ئادەم و ھەوان سەلامی خویان لێ بێ، کەواتە: ھێچکەس بە ھێچ بیانو و پاساویکەو بۆی نیە خۆی بەسەر کەسیکی دیکەدا ھەڵکێشێ و خۆی پێ ئەو بەرزتر بێت، چ لەسەر ئاستی تاکەکان، چ لەسەر ئاستی خێزان، بنەمالەکان، چ لەسەر ئاستی تیرە و عەشیرەت و گەل و نەتەوێکان.

کەواتە:

لە ڕوانگەی ئیسلامەو ھەرکەسیک خۆی بەسەر یەکیکی دیکەدا ھەڵکێشێ بەھۆی ڕەنگ و زمانی، یان پارە و سامانی، یان وەجاخ و ڕەچەلەکییەو، ئەو ھەلوێستییکی ئەقامانەى نواندو، ھەربۆیەش کاتیك (أبوذر الغفاري) -خوا لێی رازی بێ- ڕەخنەى لە پیاویك گرت بەھۆی دایکییەو و پێى گوت (يا ابن السُّوداء!) ئەى کورێ ئافرەتە ڕەشەكە!

پێغه مبه‌ری خوا ﷺ پێی فەرموو (یا أباذر أُعِيرَتْهُ بِأُمِّهِ؟ إِنَّكَ امْرُؤٌ فَيْكِ جاهلیة...)، واتە: ئایا بەهۆی دایکییەوه عەبیت لیگرت ئەمی تەبوو؟

بەپراستی تۆ کەسیکی نەفامییت تێدایە...، وهك (بوخاریی) بە ژمارە: (۳۰) و (موسلیم) بە ژمارە: (۱۶۶۱) ھیناویانە، ھەروەھا (طبرانی) گێڕاویەتەوه کە پێغه مبه‌ری خوا ﷺ لەنیۆه‌پراستی رۆژەکانی (التشریق) دا بە سواری وشتێک لە مینا وتاری داوه فەرموویەتی:

((يا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ، أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا لِأَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ وَلَا لِأَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ، إِلَّا بِالْقَوَىٰ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ قَالُوا، نَعَمْ، قَالَ: فَلْيَبْلُغِ الشَّاهِدُ عَلَى الْغَائِبِ

واتە: ھۆ خەڵکینە! ئاگاداربێ بێگومان پەروردگارتان یەکەو بابیشتان یەکە، بزانی کە عەرەب لە غەیرە عەرەبو، غەیرە عەرەب لە عەرەبو، پەش لە سپیو، سپی لە پەش، چاکتر نیە مەگەر بە پارێزکاریی، ئایا پێم راگەیاندن؟ گوێیان: بەئێ، فەمووی: دەجا با ئامادەبووان بە ئامادەنەبووانی رابگەیه‌نن.

بىنەماي دووھم: مسوئلمانان ھەموويان يەكسانان و بەرزىي و نزمىيان بەگويرەي پارىزكارىيە:

بەئى ئە كۆمەلگايەكى مسوئلماندا ھېچ كەس بۆي نىيە، بەھۆي رەچەلەك وەجاخى يان مال و سامانى، يان رەنگ و دىمەنى، يان تىرە و حىزىي، يان پلەويپايەي سىياسى و ئىدارىي و كۆمەلەيەتتىيەو، خۆي پى ئە ھىچكەس زىياترو بەرزىي، يان ماف و ئىمتىيازىكى زىادە بەخۆي رەوا بىيىنى، چونكە فەرمايشتى خوا: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ رى ئە ھەموو ئەو پىروبوچونانە دەگرى، وەك ئە كىتەبى (سۆزى نەتەوايەتى)^(۱) دا بەدرىزىي باسەم كىردە.

وہ پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەوبارەوہ فەرمايشتى زۆرن، بۆ نمونە:

* ((إِنْ اللَّه لَا يَنْظُرَ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ)) رواه مسلم، ژمارە: ۲۵۶۴، واتە: پىگومان خوا تەماشاي دىمەن و سامانەكانتان ناكات، بەلكو سەرئىجى دل و كىردەوہكانتان دەدات.

* ((الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاءُهُمْ)) رواه أبوداود، واتە: مسوئلمانان خويىيان يەكسانە.

دىارە پارىزكارىي (تقوى) يش بۆيە كراوہتە سەنگى مەحەكى حورمەت و رىزى لاي خوا (سبحانە و تعالى)، چونكە ھەموو مسوئلمانان بە وردو درشت و نىرو مى و پىرو گەنج و دەولەمەندو نەدارو... ھتەدەو، ئە بەرانبەرىدا يەكسانان و ھەموويان دەستيان دەيگاتى، پوختەي پىناسەي (تقوى) يش برىتەي ئە پابەندىي بە شەرىعەتى خواوہ بە ھەردووك دىوي ئەنجامدانى ئەركەكان و خۆ دوورگرتن ئە قەدەغەكانەوہ.

(۱) بىروانە: چاپى جوارەم/۲۰۰۵، نووسىنگەي تەفسىر.

بنەمای سییەم: کۆمەلگای بەگشتی سەرچاوەی دەستەلاتە:

ئەمیش بنەمایەکی دیککی گەرنگو گەورە کۆمەلگای ئیسلامییەو، لەنێو خەلک و کۆمەلگایەکی مسوڵماندا ھێچ کەس بەھۆی رەچەلەک و وەجاخ و مال و سامان و حیزب و مەزھەب و تایەفە و چی و چی یەو پلەو ئیتمیاز بەسەر خەلکی دیکەدا پەیدا ناکات، ناتوانی دەستەلات بۆخۆی قورخ بکات، بەلگە سەلماندنی ئەم راستییەش زۆرن، زەقترینیان ئەو یە کە خۆی کاربەجی ھەمیشە کۆمەلگای پروادارو مسوڵمانی مەدینە ی – کە یە کەمین کۆمەلگاو کیانی ئیسلامیی بوو – بە رستە ی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئە ی ئەوانە ی پرواتان ھێناو، دواندو و تەنانەت یە ک جاریش نەیفەرموو: ﴿يَا أَيُّهَا الْعُلَمَاءُ﴾! یان ﴿يَا أَيُّهَا السَّاسَةُ﴾! تاکو ھەموولایە ک دلیا بن کە خەلک و جەماوەر سەرچاوەی دەستەلاتن و ئەوان ک دەتوانن شەریعیەت بە کاربەدەست و بەرپرسان بەدن یان نا، وە شەریعیەتیان لێ بستیننەو، یان بیانھیلنەو.

MediaAmeerOffice

archive.org/details/@alibapir

ABBapir

QR Code

لە نێو کۆمەلگایەکی نەتەنەکی

بە نێو کۆمەلگایەکی نەتەنەکی

بە نێو کۆمەلگایەکی نەتەنەکی

www.alibapir.net

بە نێو کۆمەلگایەکی نەتەنەکی

AliBapir/

AliBapir

AliBapir/

AliBapir /

QR Code

**بەنەماي چوارەم: پىكەو ھەباو پىك بوون و ھاوکارى يەكدى
کردن:**

بەنەمايەكى دىكەي گەورە و گرنكى كۆمەلگايەكى مسولمان برىتيە لە
پىكەو ھەباوون و ھاوکاربوونيانو، نابى بە ھىچ بيانوو پاساويكەو
زەمىنەي ناكۆكى و دووبەرەكى خۆش بکەن، وەك خۆي بى ھاوتا فەرموويەتى:
﴿واعتصموا بحبلِ الله جميعاً ولا تفرقوا...﴾ (آل عمران- ۱۰۳)، واتە:
و ھەدەست بە رىسمانى خواو بەگرن و پەرتەوازە مەبن.

پىغەمبەرى خواش ﷺ كۆمەلگاي مسولمان بە ديوارىك دەچوینى كە
ھەندىكى ھەندىكى راگىرو مەحكەم دەكات، وەك فەرموويەتى:
(المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً)) متفق عليه عن أبي موسى
الأشعري.

ھەلبەتە لىرەدا مەبەست ئەو ھەنەيە كە كۆمەلگاي مسولمان رەخنە لە يەكدى
گرتن و بىروراي جياوازو مونافەسەي تىدانىە! نەخىر، بەلام نابى شەرو
ناكۆكىي و شىروتيەر لە يەكدى سوین و لاقى يەكدى برىنەو ھە پىلان لە دژى
يەك گىران ھەبى، وە پىويستە ھەموولايەك بە ميللەت و ھۆكۆمەتەو
دەستبارگري يەكدى بن بۆ ھىننەدى و چەسپاندنى ئامانجە بالايەكان و
بەرزەو ھەندىيە گشتىيەكان.

بىنەماي پېنجهم: بەزەيى بەيەكدا ھاتنەو ھو بۆيەكدى دىسۆزۇ
بە پەرۇش بوون:

ئەمىش يەككى دىكەيە ئە پايەو بىنەما گەورەكانى كۆمەلگايەكى
مىسولمانو، لەوبارەشەو دەقى قورئان و سوننەت يەكجار زۆرن، بۆنمۇنە:

﴿خَا (عَزَّوَجَلَّ) لَه پېناسەو ۋەسفى كۆمەل ۋ كۆمەلگاي بېرۋادار
فەرمۇيەتى: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ...﴾
(التوبة-۷۱)، كە پېشتىرىش ھېننامان، وشەي (ۋلى) ىش كە كۆيەكەي
(أَوْلِيَاء) ە ماناي نىزىكى و خوشەويستى و ھاوكارىي و پشتگىرىي كردن و
دۆستايەتى، دەگەيەنى.

﴿پېغەمبەرىش ﷺ فەرمۇيەتى: ((الدين النصيحة))، واتە: دىندارىي
دىسۆزىيە، جا كاتىك پىرسىارى لىكراۋە: دىسۆزىي بۆكى؟! فەرمۇيەتى
(لله ولكتابه ولىرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم))، واتە: بۆخواو
كتىبەكەي و پېغەمبەرەكەي و بۆپېشەوايانى مىسولمانان و بۆ
تىكرايان.(موسلىم) گېراۋيەتەو بە ژمارە: ۵۵.

﴿ھەرۋەھا فەرمۇيەتى: ((ما آمن بي من بات شبعاناً وجاراً جائع الى جنبه
وهو يعلم)) رواه الطبراني، واتە: ئەۋكەسە ئىمانى بەمن نەھىناۋ كە بە
تىرىي شەۋگار بەسەر دەبات، بەلام دراۋسىيەكى پىرسى ھەيەو ئاگاشى
لىيەتى!

كەۋاتە:

بابزانىن كە مىسولمانەتتى بەس نوپۇز كوردن و پۇژوۋگرتن نىەو، ئەگەر بەتەنگ

خەلکی ھەژارو برسی و بێ دەرتانی خۆمانەو نەین، نیشانە یەکی پرسیری گەورە لەسەر مسوولانەتی یە کەمان دروست دەکەین، چونکە لەپیش فەرماشتە کە ی پیغەمبەریشدا ﷺ خوی دادگەر کە باسی ھۆکاری چوونە دۆزەخی بابای دۆزەخی دەکات، دوو شتی کردوونە ھۆکار: یە کەم: بپروا بە خوی مەزن نەھێنان، دووھم: ھانی خەلکی نەدان بۆ خواردن دان بە نەداران: ﴿إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿الحاقة: ۳۳-۳۴﴾. واتە: بێگومان ئەو —کافرە— بپروای بە خوی مەزن نەبوو. وە ھانی خەلکی نەدەدا لەسەر خواردن پێدانی نەدار.

بنەماي شەشەم: پاكيى دلو دەستو داوین:

بەئى بنەمايەكى دىكەى گىرنگى كۆمەلگای مسوئلمان ئەوھىە كە ئەندامەكانى دلو دەم دەستو داوینیان پاكەو رېگە بە بلاووبوونەو دە تەشەنە كىردنى پىسو پۆخەئىو دزىو گەندەئىى نادەن، با سەرنجى ئەم فەرمایشەئى پىغەمبەر ﷺ بەدەين داخو چۆن چۆنى كۆمەلگای مسوئلمانى يەكەم و سەرجمە كۆمەلگاكانى مسوئلمانانىش رېنمايى دەكات:

((لا تَحَاسَدُوا وَلَا تَنَاجَشُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا يَبِغْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُنُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَ يُحِقُّهُ، اتَّقُوا هَهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، بِحَسْبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ. كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عِرْضُهُ)) رواه مسلم، ژمارە: ۲۵۶۴.

واتە: ئیڑەيى بەيەك مەبەن و ئە مامەئەدا فېئل ئەيەك مەكەن، وە يەكدى مەبوغزېئەن و، پىشت ئەيەك مەكەن، وە سەودا بەسەر سەوداى يەكدى يەو مەكەن، وە ئەى بەندەكانى خوا براين، مسوئلمان براى مسوئلمانە، ستەمى لېئاكات و پىشتى بەرنادات و بە كەم تەماشای ناكات، پارىزكارىي لېرەدايە، وە سى جارەن ئامازەى بە سېنەى كىرد، ھەركەسە ئەوئەندە خراپەيەى بەسە كە براى مسوئلمانى بەكەم بگى، ھەموو شتەئىكى مسوئلمان ئەسەر مسوئلمان قەدەغەيە: خويئى و سامانى و ئاپرووى.

بەئى كۆمەلگای مسوئلمان كۆمەلگايەكى پاك و خاوينەو سەرجمە ھاوولائەتيان ھەركام ئە (خوين و ئاپروو و عەقل و ئاسايىش و ەچەو سامان)يان سەلامەتەو، ھەركەسىك دەستدرىژىي بكاتە سەر ھەر كام ئەو شەش شتانەى

ھەر ھاوولاتیەك شەریعت سزاو تۆلەیه کی پر به پێستی بۆ داناو، که لیڤه‌دا مه‌ودای خستنه‌روویاغان نیه‌و له‌ چه‌ند کتیب و نامیلکه‌یه‌دا باسما‌ن کردوون بۆ وێنه‌: نامیلکه‌ی (سیاسه‌تی ئیسلامیی و چه‌ند پروونکردنه‌وه‌یه‌ك)^(۱).

(۱) پروانه: چاپی یه‌که‌م/۲۰۰۷، نووسینگه‌ی ته‌فسیر.

بىنەماي ھەوتەم: تەبايىي و پىكەوھ ژيان لە نىوان پىكھاتەكانى
كۆمەلگادا:

كۆمەلگاي مسولمان كۆمەلگايەكى كراوھىيە بەرووى سەرچەم مەزھەكاندا،
بۆيە كۆمەلگاي ئىسلامىي بە سروشت كۆمەلگايەكى چەند پىكھاتەو
جۆراوجۆر (مُتَعَدِّدٌ وَمُتَنَوِّعٌ) ھەو ھەكەمىن كۆمەلگاي ئىسلامىي كە
پىغەمبەرى خوا ﷺ بىياتى نا، كۆمەلگەيەكى چەند پىكھاتەيى و جۆراوجۆر
بوو.

كەواتە:

ھەموو ئەوانەي وادەزانن كە ئىسلام تەھەمۇلى غەيرى خۆي ناكات و
كۆمەلگاي مسولمان كۆمەلگايەكى داخراو دەمارگىرە، با ئەو ھەمە ئە
مىشكى خۆيان دەربەكەن، چونكە وىراي چەندان دەقى قورپان و سوننەت، دژو
پىچەوانەي واقىعى مېژوويى سېژدە سەدەيى دەولەت و كۆمەلگا
ئىسلامىيەكانىشەو، ئەسايەي كۆمەلگا دەولەتى ئىسلامىيدا چەندان
كەمايەتى فېكرىي و دىيىنى ھەك: (جولەكە، نەصرانىي، مەجوسىي،
بوودايى، بىپەرسەت، يەزىدىي... ھتە) بە درىژايى چەندان سەدە ئەگەل
مسولماناندا ژيان و مەگەر بەدەگمەن ئەگەرنا ھىچ كەس ئەك ھەر
دەستدرىژيى نەكردۆتە سەريان، بگرە سەغلتىشى نەكردوون!

جا ئايا ئەگەر تەبايىي و پىكەوھ ژيان و سەماحت و سىنگ فراوانىي،
شتىكى رېشەدار نەبووايە ئە ئىسلامدا، دەگونجا ئەو كەمايەتییە فېكرىي و
ئايىنى يانە ئىستا ئاسار و پاسارىان مابايە؟!

كۆتايى ئەم باسەش بەم ئايەتە بەپېژ دىنىن، كە بناغەي ھەئس و كەوتى

کۆمەلگاو دەولەتى ئىسلامىي لەگەڵ نامسوولمانانى ژێر سایەى دەولەتى ئىسلامىي دا ديارى دەكات: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ (الممتحنة- ۸)، واتە: خوا لێتان قەدەغە ناکات کە چاکەکارو بەخشەربن لەگەڵ ئەو —نامسوولمان—انەدا کە جەنگتان لەدژ ناکەن و لە مال و حالتان و دەدرتان نانێن، وە خوا بەخشەرانى خۆشدەوێن.

شایانى باسیشە کە لە بەشى ھەوتەمى کتیبى: (تەوژمى ئىسلامىي و عەلمانىي و خالە ھاوبەش و جیاوازیەکانیان)^(۱) دا تیشکیکی باشم خستۆتە سەر ئەم بابەتە .

لێرەشدا کۆتایی بەم تەوهرەى سییەم دینین و دەگوازینەوێ بەو خستەپرۆوى تەوهرەى چوارەم و کۆتایی بابەتە کەمان.

The collage features a central portrait of a man with a beard and turban. Surrounding it are various digital assets: a Facebook icon with 'MediaAmeerOffice', another with 'AliBapir', a YouTube icon with 'AliBapir', and a download icon with 'archive.org/details/@alibapir'. At the bottom, there's a website URL 'www.alibapir.net' and several QR codes. Text in Persian/Arabic script is interspersed throughout the design.

(۱) پروانە: چاپی یەكەم/ ۲۰۰۸، نووسینگەى تەفسیر.

تەۋرەنچۈرەم :

ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەنگا ئە بواری سیاسەت و دەۋلەتدارىي دا :

بە بۆچۈنى بەندە ئەگەر بمانەۋى ئەركى سەرشانمان ئەم قۇناغە گىرنگە ھەستيارەدا كە پىيدا رەت دەپىن، بەرانبەر بە خەلك و كۆمەنگا كەمان جى بەجى بەكەين ئە بواری سیاسەت و دەۋلەتدارىيدا، پىۋىستە ھەموولايەك ئاگادارى ئەم بىنەمايانە بىن، كە ھىچ قەۋارەيەكى سىياسى بەبى رەچاۋكردىيان بەرپۆە ناچى :

يەكەم : دەۋلەتدارىي پىۋىستى بە عەقلى دلىكى فراۋانە بە عەقلى حىزبايەتى و تىرەگەرىي و بىنەمالەچىيەتى ۋلات بەرپۆە نابى :

بەللى بەراستى ئەگەر بمانەۋى ئە ئەزمۈنى دەۋلەتدارىي و حكۈمەت بەرپۆەبىردىندا سەركەۋتوۋ بىن، كە بەداخەۋ ھەتا ئىستا سەركەۋتىمان كەمبۈۋە، پىۋىستە ھەموولايەك بەتايىبەت بەرپىسانىك كە جەۋى حۈكۈم و سىياسەت و ئىدارە ۋلاتىيان بەدەستەۋەيە، ۋاز ئە عەقلىيەتى حىزبايەتى و ناۋچەگەرىي و تىرەگەرىي و بىنەمالەچىيەتى بىنن، عەقلى دلى خۇيان ھىندە فراۋان بەكەن كە جىگەي خەم لىخۋاردىن و دىسۋىي و بەزەي و پەرۋش نواندىن بۆ تىكرەي ھاۋۋلاتىيان تىدا بىتتەۋە بىجىۋاۋى خستەنە نىۋانىانەۋە ۋە ۋەرق پىكردىيان، بەھۋى ئىنتەماي فىكرىي و سىياسى و حىزبىي و تەنانەت

ئاینیشیانەو!

چونکە ئەگەر حیزب تەنیا خەم ئە ئەندامەکانی خۆی دەخوات، سەرۆک تیرەو غەشیرەت بەس ئە بەرانبەر تیرەو غەشیرەتەکیدای خۆی بە بەرپرسیار دەزانێ، سەرۆک و مشوورخۆری بنەمالەش تەنیا ئەندامانی بنەمالەکەیی چاوەروانییان لێی ھەیە، ئەو سەرۆک و بەرپرس و مشوورخۆری ولات و دەولەت، سەرچەم ھاوولاتیان چاوەروانییان لێیتەو ئە بەرانبەریشیاندا بەرپرسیارە!

ئنجای پێویستە ھەموولایەکیشمان بزانی کە ئە ولاتیکی وەک عێراق و ھەریڤە کوردستانیشدا ناگۆنجی کەمینەییەکی زۆر خوشگوزەران و بە ئیسراحت و، زۆرینەییەکی بێزار و ناپەخت پێکەو ھەتاسەر بژین، بەئکو ئەو جۆرە بارودۆخ و ھەلومەرجە ناھوسەنگانە ئەگەر لێزانانە چارەسەر نەکرین، بەشیوہییەکی چاوەروانانە کراوانە ھەرەس دینن، کە دیارە ئە ھالێکی واشدا ھەموولایەکی زیانبار دەبین.

دووەم: پێویستە پێکھاتەکانی قەوارەیی سیاسی و دامەزراوەکانی بوونی راستەقینەیان ھەبێ، ئەگەرنا خودی دەولەت و قەوارەیی سیاسی ھەبوون، نیشانەیی پرسیاری دەچیتەسەر:

بەئێ: کاتیەک دەئێین: دەولەت و حکومەتمان ھەیە، پێویستە بە کردەو ھەسەر ئەرزی واقع ئەو دامەزراوە (مۆسسە) و پێکھاتەنەمان ھەبن کە دەولەت و حکومەتیان لێ پێک دێ، وە بە ئەندازەیی ئەو ھەش کە پێکھاتەو دامەزراوەکان بوونی راستەقینەو سەربەخۆیان دەبێ، چەمک و واتای قەوارەو حکومەت ھەبوون ئە واقعە سیاسییەکەماندا دیتەدی، ئەگەرنا وەک پێشینان گوتوویمان: (بە ھەلوا ھەلوا دەم شیرین نابێ!)، چا ئیمە ئەسەرەتاو

دەستپیککی ئەم بابەتەدا باسی ئەوەمان کرد کە سوپاس بۆ خوا ئیمە ھەر کام لە سێ پیکھینەرە سەرەکییە کە ھێ حکومەتەمان بە مانا فراوانە کە - ھەن، کە: (ئەنجومەنی یاسادانان و دەستەلاتی دادوەری و وەزارەتەکان)ن، بەلام بیکۆمان ھەر کام ئەم سێ دامەزراوەیە کە مەکووپی زۆریان تێدایە و ھیچ کەس ناتوانی نکوویی ئەو راستییە بکا کە ھەتا ئیستاش حیزب - کە مەبەست ھەردووکی حیزبی حوکمرانی پارتی و یەکیەتی یە - بەسەر ھەموو شتیکدا زائەو ئەوەی کە ھەر کام ئەو سێ دامەزراوەیە ھەلەسوورپینی ئیرادە ی حیزبیە ئەک شتیککی دیکە!

ئەجا بە راستی ھێشتەوێ واقیعی سیاسیە کەمان بەو شپەزەیی و ناپیک و پیکییە، بە بیانوی ساوایی مان و نااسایی ھەلومەرجە کامان، ھیچ کەس ئیقناع ناکات، ھەموو کەشیش دەزانێ کە ھۆکاری بنەرەتی و سەرەکی مانەوێ حال و بەالی سیاسی و ئیداریمان بەو جۆرە، بەرژەو ندییە تایبەتیە حیزبی و بنەمالەیی و تاکیی یەکان و (بەری خۆریش بە بیژینگ ناگیرئ) و چاکتر وایە ھەموو لایە کمان بە گشتی و ھەردوو حیزبی حوکمران و ھەموو شت بۆخۆ قۆرخکەر بە تایبەت، ئەجیاتێ ئەو جۆرە پاساوە بیھێزانە، بۆیانە بیپنە مەیدانی چاکسازیەو ھەر گرتە گورچک پرە کامان چارەسەر بکەن، ئەگەر بە دەستبەردار بون ئە ئیمتیازو دەستکەوتەکانیش بئ، کە بە تەئکید زۆربە ی ھەرەزۆریان دەستکەوتی ناپەرەوا و ناشرعی و بگر. نایاساییشن و بیکۆمان بەبێ دەستبەردار بونیشیان، حکومەت و دامەزراوەکانی ناچەسپن و زیاتر حالەتیککی شیعاریی یان دەبێ ئەک کرداری!

سێ یەم: کار پێشپاردن و ئەخۆ نێزیک خستنهوهی کەسانی پەسپۆرو بوێر، ئەک کەسانی ھەر بە چەپلەلێدان و بە بەلێ قوربان کردن، فێر:

یەکیەک ئە گرتەکانی حوکمران و دەستەلاتداران ئەو یە کە ھەمیشە کەسانی خۆرەپێشکەر و مستاوچی خۆیانیان لێ دەبەنە پێش و، دەست دەکەن بە مەدح و سەناو پێھەلا گوتیان و، سابوون ئە بنی پێدانیان و کلاو ئەسەرنانیان! بۆیە ئەگەر بەرپرس و حوکمرانان دڵسۆزو وریا نەبن، ھەر ھێندە دەزانن دەوریان بەو جوۆرە کەسانە تەنراوە کە ھەمیشە ئەبەر بەرژەوہندی خۆیان رەشیان بە سپی و سپییان بە رەش پێشان دەدەن و وایان ھاتی دەکەن کە ھیچ عەیبیان نیە و دنیا شامی شەریفەو ھەرگیز وەزە ئەو بەشتەر نابێ!

جا بابای حوکمران و بەرپرس ئەگەر دڵسۆزو لێزان و وریا بێ، ئەجیاتێ ئەو جوۆرە کەسانە، کەسانی مەعدەن پاک و بوێر و چاک ئە خۆی نێزیک دەخاتەو، واتە ئەجیاتێ ئەھلی تەمەللوق ئەھلی تەخەصصوص ئەخۆی وەنێزیک دەخات و، پاشان گوێیان بۆ دەگرێ و، ئە شتی ھەق و راستدا بەقسەشیان دەکات.

شایانی باسیشە کە زانایانی ئیسلام ئەبەر تیشکی فەرماشتی خوا ئەسەر زمانی یەکیەک ئە دوو کچەکانی پیاوہ سالتەکە مەدیەن: ﴿يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾ (القصص - ٢٦)، واتە ئەی بابە مووسا بەکرێ بە شوان بگرە، چونکە باشترین کەس کە بە شوانی بیگری، بابایەکی بەھێزی دەستپاکە - مووساش وایە -، گوتوویانە: پێویستە ھەرکەسێک کارێکی پێ بسپێرێ، ھەم ھێز (قوة)ی راپەراندنی ئەو کارەو ھەم دەستپاکیی (أمانة)یشی ھەبێ، چونکە ھیچ کارێک بەبێ تواناو لێھاتووێ ناکرێ و تواناو لێھاتوویش بەبێ دەستپاکیی داد نادات و، زۆر کەسی بەتوانا ھەبە کە بە ھۆی تەماع و خیانەتەوہ کارەکە یان زایە دەکات!

پێغەمبەری خواش ﷺ لەوبارەووە کە بابای ھوکمران و بەرپرس پێویستە جگە لە توانایی و شایستەیی، هیچ شتێکی دیکە ی وەك خزمایەتی و ناوچە گەڕیتی لە کار پێ سپاردنی بەرپرسیانی ژێردەستیدا ڕەچا و نە کات فەرموویەتی:

((مَنْ رَأَى مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئاً فَوَلَّى رَجُلًا وَهُوَ يَجِدُ مِنْهُ أَوْصَالُ الْمُسْلِمِينَ مِنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ)) رواه الحاكم، واتە: ھەرکە سێك ئەرکی پێ مسوڵمانانی پێ بسپێرێ و پیاویك بکاتە کاربە دەست کە لەو شایستەتری پێ شك بێ بۆ مسوڵمانان، ئەو خیانەتی بە خوا و پێغەمبەرە کە ی کردووە.

ھەر وەھا لە فەرموودەیەکی دیکە دا، فەرموویەتی:

((مَنْ رَأَى يَسْتَرْعِيهِ اللَّهُ يَمُوتُ يَوْمَ مَوْتٍ وَهُوَ غَاشٌّ لِرَعِيَّتِهِ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ)) متفق عليه. واتە: ھەر ھوکمرانیك خوا پیکاتە کاربە دەستی کۆمەڵێك و لە کاتی کدا بمرێ کە ناپاکی لە گەڵیان کردووە، خوا بە ھەشتی لێ قەدەغە دەکات.

ھەلبەتە ھەر لێرەشدا پێویستە ئاماژە بەو راستییەش بکەین کە ھەمیشە بابای ھوکمران و کاربە دەست خاوەنی چ جوۆرە سروشت و مەعدە نێك بێ، ھەر خەڵکی لەو جوۆرەش لە خۆی کۆدە کاتەو، چ چاک چ خراپ، عەرەبیش جوانیان گوتووە: (الطُّيُورُ عَلَى أَشْكَالِهَا تَقَعُ)

شاعیریش لەوبارەووە راستی گوتووە کە دەلێ:

لَا تَسْلُ عَنْ الْمَرْءِ وَسَلُّ عَنْ قَرِينِهِ فَكُلُّ قَرِينٍ بِالْمَقَارِنِ يَقْتَدِي

واتە: لە مەژۆف مەپرسە کێیە، لەبارە ی ھاوێل و دەورووبەرە کە یەو ھەر پرسیار بکە، چونکە ھەرکەسە چا و لە ھاوێل و نزیک ی خۆی دەکات.

که واته:

هرکات دهوروبهر (بطانة) يه کی باشمان له نزيك که سيکی بهرپرسو
 حوکمرانه وه بينی، نه وه مه گهر چوڼ نه گهرنا با دنيا بڼه که خویشی باشه و به
 پيچه وانه ودهش به پيچه وانه وه، سهرنج بده بزانه گول و چرو جگه له بولبول
 ههنگ به سهریه و ده نیشن!، ههروه ها پيسی و که لاکيش جگه له ميسه رده شو
 دال و خهرته لپان به سهره وه ده بينی؟!

چواره: بهرپرسو کاربه دهستان ده بی خوځيان به خزمه تکاری خه لک بزانن، نه که
 خوځيان لپان لپ بگورئ و پييان وابی خه لک کوځيله يه و نه وان کوځخا:

به لپ بابای کاربه ده ست و حوکمران له هه ر ناستيک دابی، پويسته نه و
 راستييه باش بزانی که نه و پایه و پله و کورسی و ده ست لاته ی پييدراوه له
 نه سل دا هی خه لک و جه ماوهره و، وه که نه مانه تيک ته سلیمی ويان کردوه، تاکو
 به و هوځيه وه خزمه تيان بکات و بهر ژه و ندييه کانيان بو داپن بکا، وه نابي پيی
 وابی هه ر چونکه شوينه که ی له هی خه لکی بليندتر له هه موويان چاکترو
 بهر زتره!

دياره خا کيتی و خو به که مگر تنيش له هه موو که س جوانه، به لام به تايبه ت
 بابای حوکمران و ده س تر و يشتو لپي جوانتره، پيغه مبه ريش عليه السلام فهرموويه تي:
 ((... وما تواضع أحدٌ لله إلاَّ رفعَهُ الله)) رواه مسلم، ژماره / ۲۵۸۸، واته:
 وه هه ر که سيک له بهر خوا خو ی به که م بگري، مسوگهر خوا بهرزی ده کاته وه.

نه گهر سهرنجيستان دابی هه ميسه که سانی خا کيی و خو به که مزان
 (متواضع) له دلی خه لکيدا شیرين و بهر ژين و، به پيچه وانه و که سانی
 خو به زلگرو رووح زل، هه ميسه ره زاگران و بيژراون!

پاشان پىۋىستە ھەموو لايەكىشمان ئەو راستىيە بزانين كە ھەركەسە بە ئەندازەى ئەو كە ئە خودى خۇيدا حورمەت و پىزى ھەيە، پىزو حورمەتى خەلكى دەگرى، وەك گوتراو (اھدايا على قدر مھديھا) ديارىيەكان بە گويەى خاوەنەكانيان!

**پىنجەم: خەلك و مىللەت لەسەرى پىۋىستە كە ھاوکارو دەستبارگرى
حكومت و دامەزراو و دام و دەزگاكانى بىت:**
بە ئى بە پىزان!

خەلك و مىللەتیش بە گشتى لەسەرى پىۋىستە كە دىسۆزو ھاوکارو دەستبارگرى حكومت و دامەزراوكانى و دامودەزگاكانى بىت، چونكە بىگومان ھىچ حكومت و قەوارەيەكى سىياسى ناتوانى بە بى ھاوکارى و دىسۆزى نواندى خەلك و جەماوەر، بە ئەرك و كارەكانى ھەئى.

ھەتتە دىسۆزى نواندى خەلك و جەماوەر بۆ حكومت و دامەزراو و دامودەزگاكانى و ھاوکارى كردنى، پىش دەقەكانى قورئان و سونەت، عەقل و مەنتىق دەخوازن، چونكە عەقل و مەنتىق و پىژدان دەئىن: پىۋىستە حكومتىكى دىسۆزو خزمەتگوزارى خەلك، سوپاس بكى و دىسۆزى بۆ بىۋىنى و دەستبارى چاكەى بۆ بگىرى، چونكە بىگومان ئە بەرانبەرى چاكەدا پىۋىستە ھەر چاكە بكى: ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ (الرحمن - ۶۰).

ئىجا دەقى قورئان و سونەتیش لەوبارەو كە پىۋىستە خەلك و مىللەت بە گويەى توانا ئە سنورى شەرع دا ھاوکارو دەستبارگرى حكومت و دامودەزگاكانى بىت، زۆرن بۆ نمونە:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ...﴾ (النساء - ۵۹)، واتە: ئەي ئەوانەي پىرواتان ھېناو! فەرمانبەرىي خوا بکەن، وە فەرمانبەرىي پيغەمبەر بکەن، وەھى کاربە دەستانیک کە لەخۆتانن..

﴿(على المرء المسلم السمع والطاعة فيما أحبَّ وكره إلا أن يؤمر بمعصية فإذا أمر بمعصية فلا سمع ولا طاعة)﴾ متفق عليه، واتە: مەزھى مسولمان بىستەن و فەرمانبەرىي -بۆ بەرپرسانى خۆى- لەسەر پيويستە، لەوھدا کە ھەزى لێدەکات و لەوھشدا کە ھەزى لێناکات، مەگەر فەرمانى بە سەرپيچى کردنى پيېکرى، جا ھەركات فەرمانى پيکرا سەرپيچى بکات، ئەوھ نە گوێرايە لێى و نە فەرمانبەرىي دروست نيە.

بەلام پيويستە ئەوھش بزانرێ کە پەخنەگرتنى بپناکەر و دئسۆزانە و قسەى ھەق و راست کردن لە پرووى کاربە دەستاندا و ھەولدان بۆ راستکردنەوھيان، ھيچ ناکۆکيە کى لەگەڵ رێزليگرتن و فەرمانبەرىي بۆکردنى ھوکمران و کاربە دەستاندا نيە، بەئکو ئەوھش بەشيکە لە دئسۆزى و ھاوکارى و پشتگيرى، وە لەراستيدا ھەر کۆمەلگايە ک وايان لێھات نەتوانن و جورئەت نەکەن دەستى باباي ستەمکار بگرن و لە سنوورى خۆيدا بپوھستينن، ئەوھ بە کۆمەلگايە کى بىخيرو مردوو دادەنرين، وە ک پيشتريش باسماں کرد، وە پيغەمبەرى خواش ﷺ فەرموويەتى:

﴿(إذا رأيت أمتي تهابُ الظالم أن تقول له إِنَّكَ أَنْتَ الظَّالِمُ فَقَدْ تُودِّعُ مِنْهُمْ)﴾ رواه أحمد، واتە: ھەركات ئۆمەتت بينى ئەوێرا بە ستەمکار بلى: تۆى ستەمکار! ئەوھ ھيسايبان رۆيشتوھ و خيريان پيۆ نەماوھ.

دیاره ھەر لێرەشەوێهە که حیکمەتی ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ، بۆچی پیغەمبەری خوا ﷺ قسە ی ھەق گووتی لەلای حوکمرانیکی سەتەمکار، بە مەزنیترین جھاد لەقەڵەم داوہ: ((إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْجِهَادِ كَلِمَةً عَدْلٍ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ)) رواه الترمذی.

کۆتایی ئەم تەوہرە ی چوارەم و کۆتاییەش بەم فەرماشتە ی پیغەمبەری خوا ﷺ دینێن که پیناسە ی ھەراکام لە حوکمران و کاربەدەستانی پەسند و چاک و حوکمران و کاربەدەستانی ناپەسند و خراپان، بۆ دەکات:

((خيار أئمتكم الذين يحبونهم و يحبونكم، و تَصْلُونُ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، و شَرَارُ أئمتكم الذين تُبَغِّضُونَهُمْ وَيُبَغِّضُونَكُمْ، و تلعنونهم و يلعنونكم...)) رواه مسلم، ژمارە: ۱۸۵۵، واتە: چاکترین پیشەوایانتان (مەبەست حوکمران و کاربەدەستانە) ئەو کەسانەن که خۆشتان دەوێن و خۆشیان دەوێن، بۆیان لەخوا دەپارینەو و بۆتان لەخوا دەپارینەو، وە خراپترین پیشەوایانتان ئەوانەن که رەقتان لێیانە و رەقیان لێتانەو، نەفرینیان لێدەکەن و نەفرینتان لێدەکەن.

کەواتە:

سەنگی مەحەک و تەرازوی چاکی و خراپی، حوکمران و کاربەدەستان لە ئیسلامدا رازیبوون و رازینەبوونی خەڵک و کۆمەڵگایە.

سا خوا بە کەرەمە ی بێسنووری خۆی میللەت و حکومەتی ئێمە و الیبتکات که لەیەکدی رازی بن، خۆشی و بەختەوہری یەکدی بەئاوات بخوازن، نەک بە پیچەوانەوہ.

کە دیارە دەستپیشخەریش پیویستە لە کاربەدەست و حوکمرانانەو بێ، چونکە بێگومان ئەگەر ئەوان دڵسۆزو دادگەر و چاکەکار بن، خزمەتی خەڵک و کۆمەڵگایان بکەن، حەتمەن خەڵکیش رازی و سوپاسگوزار و ھاوکار دەبێ، و

ھەرچۈنېش بىي چەپلە بە دەستىك ئىنادىرئو، پىيۈستە ھەموولايەك تەواوكەرى يەكدى بىن.

لېرەشدا كۆتايى بەم بابەتەمان دىننە ھىوادارم كە بە ھەول ھىممەتى ھەموولايەك بتوانىن ئەو دەستكەوتانەي ھەمانن بىنپارىزىن و چاكترو زىاتريان بىكەين، ۋە قۆلى مەردايەتېشى لىي ھەلبەكەين بۆ پاكسازىي و چاكسازىي كىردن ئە ھەرچوار بۋارى تاكىي و خىزانىي و كۆمەلەيەتېي و ھوكمرانىي داو، سەرەنجام بە ھۆي خۆگۆرپىن و خۆ چاكىردنمانەو، ئەم واقىع و ھەلومەرجەشمان بۆ بگوررئ، بە واقىع و ھەلومەرجىك كە ئە ھەموو روويكەو شايستەي خەلكىكى مسولمان بىت و خۋاي پەرۋەردگارو پىغەمبەرى سەرۋەرمان ﷺ خۆشمان بە ھەموولايەكەو لىي رازى بىن.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

۱۹ جادى الأولى ۱۴۲۹ ك

۲۵ / مایسى ۲۰۰۸ ز

ھەولير

نیوهرۆك

بَابەت	لایپەرە
پیشکەش بى .	۸
پیشەكى.	۹
بەشى يەكەم: ئىسلام و چارەسەرى كېشە و قەيرانە كانمان	۱۱
پیشەكى.	۱۴
يەكەم: كېشە كانمان	۱۸
دووەم: قەيرانە كانمان	۲۷
بەشى دووەم: واقىيە ھەرىمى كوردستان: گرفتو چارەسەر	۴۱
تەوەرەى يەكەم: چەند سەرنج و تېيىنى يەك	۴۴
تەوەرەى دووەم: گرفتە كان	۵۳
۱/ لە پرووى فيكرىيەو:	۵۴
۲/ لە پرووى سياسىيەو.	۵۵
۳/ لە پرووى ئەتەوہى و نىشتمايىيەو.	۵۶
۴/ لە پرووى نابوروى و ژيان و گوزەرانیو.	۵۷
۵/ لە پرووى كۆمەلەيەتى يەو.	۵۸
۶/ لە پرووى راگەياندنەو.	۵۸
تەوەرەى سىيەم: چارەسەر	۵۹
۱/ لە پرووى فيكرىيەو:	۵۹

۱۴۴	۴ - دابەزىنى ئاستى خويىندىن وەرگىنى زانستى
۱۴۵	۱ - بى ھىوايى و ئاۋمىدبويون
۱۴۷	تەۋەرەي دوۋەم: ئىركى سەرشانمان بەراتبەر بە كۆمەنگا كەمان ئە بواری خېزانىدا
۱۴۸	سروشتى خېزان و پاىەكانى ئە ئىسلامدا:
۱۵۱	پاىەكانى خېزان .
۱۵۶	چەند گىرفت و ئەخۇشپەك ئە بواری خېزانىدا .
۱۵۶	۱ - كوشتى ئافرەتان و خۇكوشوتىيان .
۱۵۸	۲ - بەزۇر بە ئابەدلىي بەشودانى ئافرەتان .
۱۵۹	۳ - چەند جۆرە ستەمىك كە بە ئاۋى ئىسلامەۋە ئە ئافرەتان كراۋى ئىسلامىش لىيان بەرىيە.
۱۶۰	۴ - يەكسانى ئافرەتان و پىاۋان و راستكردنەۋى بىركردنەۋى ھەئەۋلار.
۱۶۴	۵ - مەسەلەي چەند ژنەيى و ھەراۋ ھۆدپاىەكى بى پاساۋ.
۱۶۹	تەۋەرەي سىيەم: ئىركى سەرشانمان بەراتبەر بە كۆمەنگا ئە بواری كۆمەلپەتەيىدا:
۱۷۰	بەنەماي يەكەم: كۆمەنگا بەشەر پەگۈ پىشەكەي دەگەپتەۋە بۆ يەك خېزان:
۱۷۲	بەنەماي دوۋەم: مەسۇلمانان ھەمەۋىيان يەكسانى و بەزىي و ئىزمىيان بەگۈپتەۋى پارىزكارىيە:
۱۷۳	بەنەماي سىيەم: كۆمەنگا بەگشتى سەرجاۋەي دەستەلاتە
۱۷۴	بەنەماي چۈارەم: پىكەۋە تەباۋ رىك بوۋى ھاۋكارى يەكەي كىردى
۱۷۵	بەنەماي پىنجەم: بەزىي بەيەكدا ھاتنەۋە بۆ يەكەي دىئەۋى بە پەروش بوۋى
۱۷۷	بەنەماي شەشەم: پاكىي دىۋ دەست و داۋىن.

۱۷۹	بەنەمەي ھەنەنەم: تەبەيى و پىكەو ۋىان لە نىوان پىكەتەكانى كۆمەلگادا:
۱۸۱	تەوەرەي چوارەم: ئەركى سەرشانمان بەرانبەر بە كۆمەلگا لە بواری سىياسەت و دەوڵەتدارىي دا.
۱۸۱	يەكەم: دەوڵەتدارىي پىئويستە بە عەقلى و دلىكى فراوانە....
۱۸۲	دووەم: پىئويستە پىكەتەكانى قەوارەي سىياسى و دامەزراوەكانى بوونى راستەقىنەيان ھەبى....
۱۸۴	سىيەم: كار پىسپاردن و لەخۆ نىزىكخستەنەوہى كەسانى پسپۆرو بوپۆر...
۱۸۶	چوارەم: بەرپرس و كاربەدەستان دەبى خۆيان بە خزمەتكارىي خەلك بزەنن ...
۱۸۷	پىنچەم: خەلك و مىللەت لەسەرى پىئويستە كە ھاوکارو دەستبارگرى ھكۆمەت و دامەزراوہ و دام و دەزگاكانى يىت.
۱۹۱	نيوہۆك.

MediaAmeerOffice

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.net

English

www.alibapir.net

English

AliBapir

www.alibapir.net

English

بەرھەمە چاپکراوەکانی دانەر

- ۱- پوختەیهك دەربارەى ئىسلام. چاپى ۲ / ۲۰۰۶
- ۲- دەبەرێك راچوونى ئىسلام و پێچکان. چاپى ۳ / ۲۰۰۶
- ۳- یادى خوا، گرنگى یادى خوا لە ژيانى مەزھەبى دا. چاپى ۱ / ۱۹۸۷
- ۴- کۆمەڵى خوا. چاپى ۱ / ۱۹۸۸
- ۵- پێشمەرگەى ئىسلام، یان مەسولمانى موحەیدى یەو چۆنە؟ چاپى ۳ / ۲۰۰۱
- ۶- دەرەو دەرمانى بزووئەوێ ئىسلامى. چاپى ۱ / ۱۹۸۹
- ۷- رێبازى پێغەمبەر ﷺ کامەیه؟! چاپى ۱ / ۱۹۸۹
- تێبینى: ((دواتر خرایه نێو کتیبى (مەسولمانى كامەل): بەشى یەكەم: بێرپرەوى
مەسولمان) وە دواتر ئەمەش خرایه نێو کتیبى (ئیمان و عەقیدەى
ئىسلامى)) یەو.
- ۸- رێگای صالح بوون و بەرەو خوا چوون. چاپى ۲ / ۲۰۰۵
- ۹- کوردستان بۆ وێران بوو و چۆن ئاوەدان دەبێتەو؟! چاپى ۱ / ۱۹۸۹
- ۱۰- حوکمی گەڕانەوێ ژێر نیری طاغوت. چاپ ۲ / ۲۰۰۵
- ۱۱- سۆزى نەتەواپەتە و بیری ناسیۆنالیزم لە تەرازووی ئىسلامدا. چاپى ۳ / ۲۰۰۵
- ۱۲- مەسولمانى كامەل/ بەشى یەكەم: بێرپرەوى مەسولمان چاپى ۱ / ۱۹۹۷
- تێبینى: ((دواتر خرایه نێو کتیبى (ئیمان و عەقیدەى ئىسلامى)) یەو)).
- ۱۳- چارەسەرى کێشەى کورد لە نێوان ئیمان و پەرلەمان دا. چاپى ۱ / ۱۹۹۲
- ۱۴- بزووئەوێ ئىسلامى لە دوورپانی مان و نەمان دا. چاپى ۱ / ۱۹۹۳
- ۱۵- بزووئەوێ ئىسلامى و ئاینەدەیهكى گەش و ڕوون. چاپى ۱ / ۱۹۹۵
- ۱۶- پرۆژەى بەرنامەى فیکرى کارى ئىسلامى. چاپى ۱ / ۱۹۹۶

- ۱۷- چەند رېپرونىيەك بۇ ئىسلامىيەكانى كوردستان. چاپى ۱/ ۱۹۹۶
- ۱۸- ئىسلامو كېتەپ ھەنۇكەيىيەكان چاپى ۱/ ۱۹۹۵
- ۱۹- با وريا بېن! دارووخانى رەوشت كۆمەلگاكەمان بەرو ھەلدىر نەبات . چاپى ۲/ ۲۰۰۶
- ۲۰- مسوئەمانى كامىل: بەشى دووھم/ خواپەرسىتى مسوئەمان - بەرگى يەكەم . چاپى ۱/ ۲۰۰۰ .
- ۲۱- مسوئەمانى كامىل: بەشى دووھم/ خواپەرسىتى مسوئەمان - بەرگى دووھم . چاپى ۱/ ۲۰۰۰ .
- تېيىنى: ئەم كىتەپ بە ھەردووك بەرگەكەيەو ئىستاكە لەژىر چاپە بۇ جارى دووھم لە چوار بەرگدا بەناوونىشانى: خواپەرسىتى ئىسلامىي .
- ۲۲- گەرانەو لەى خوا (عزّوجلّ) . چاپى ۴/ ۲۰۰۵
- ۲۳- زانايانى ئىسلامو كېتەپو چۆنن؟! چاپى ۲/ ۲۰۰۲
- تېيىنى : بۇ زمانى عەرەبىش وەرگىپراوہ .
- ۲۴- بىنچىنە گرنگەكانى ھەلەسوكەوتى شەرعىيانەو ژىرانە لەگەل وردە بابەتە خىلافىيەكان دا چاپى ۱/ ۱۹۹۹ .
- تېيىنى: ئەم نامىلكەيە باسكى بەرگى يەكەمى كىتەپى: (خواپەرسىتى ئىسلامىي) .
- ۲۵- مزگەوتەكانى كوردستان لە نىوان ئاوەدان كوردنەوہو وىران كردن دا. چاپى ۱/ ۲۰۰۰
- ۲۶- تاقىكردنەوہى خوا بۇ بەندەكانى چىيەو چۆنە؟ چاپى ۱/ ۲۰۰۰
- ۲۷- بىنەما شەرعىيەكانو ھىللە گشتىەكانى كۆمەلەكى ئىسلامىي رەسەن .
- تېيىنى: (ئەم نامىلكەيە وەرگىپراوہتە سەر زمانى عەرەبى)
- ۲۸- كۆمەلە ئىسلامىي: ئامانجو ھەلەسەتەكانى. چاپى ۱/ ۲۰۰۱

- ۲۹- پاساۋو بەلگە شەرىئەت كانى بىياتنانى كۆمەللى ئىسلامىي، ئالغە كانى: ۱ و ۲ و ۳ و ۴ . چاپى ۱ / ۲۰۰۱
- ۳۰- ئافرىتى مەسۇلماننى كورد مافە شەرىئەت كانى و ئەرگە گىرگە كانى. چاپى ۱ / ۲۰۰۰
- ۳۱- ئافرىتى و خىزان لە ساىھى شەرىئەت دا . چاپى ۲ / ۲۰۰۵
- ۳۲- چەند مەسەلەھەت كى باۋى سەردەم . چاپى ۱ / ۲۰۰۵
- تېيىنى: ۱ ۳۳- چەند رېپرونىيەك بۇ خوشك و برايمان لە ھەندەران. چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- ۳۴- سنوورە قەدەغە كان مەشكىنن! (چاپىكەوتنى دكتور حسين محمد عزيز) . چاپى ۲ / ۲۰۰۳
- ۳۵- چۆن ھەئس و كەوت لە گەل خەلگى دا بگەين؟! چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- تېيىنى: ۲ ۳۶- شەھىد كىيە و چ پەلەپايەھە كى ھەيە؟! چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- ۳۷- جىھاد لە رىئى خوادا و چەند سەرنج و ئاگادارىيەك. چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- ۳۸- بۆئەھى لە سەم جىھاد كىرمان قەرزدار نەيىنە وە! چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- ۳۹- جىھاد لە رىئى خوادا چىيە و بۆچى دەكرى و چۆن دەكرى؟ چاپى ۱ / ۲۰۰۲
- ۴۰- ئەشكەنجە و زىندان (چاپىكەوتنى ھاۋزىن عومەر) چاپى ۲ / ۲۰۰۶ .
- تېيىنى: ۳ ۴۱- كارو پىرۆڭە ئىسلامىيمان (وتارى كۆنگرەي يەكەمى كۆمەللى ئىسلامىي) چاپى ۲ / ۲۰۰۶ .
- ۴۲- ئىسلام و مەسۇلمانەت و كارى ئىسلامىي لەبەر رۆشەنابى قورئان و سوننەتدا. چاپى ۱ / ۲۰۰۶ .

- ۴۳- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۱، ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي جى يە و چۆنە؟! ۱ تا ۱۲ . چاپى ۱ / ۲۰۰۶
- ۴۴- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۲، خوا بە يە كگرتن (التوحيد) لہ بەدېھىنە رايە تىي و پەرودە گارىتى دا. ۱۳ تا ۲۶ . چاپى ۱ / ۲۰۰۶
- ۴۵- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۳، خوا بە يە كگرتن لہ ناو و سيفەت و لہ پەرستراویتی دا، ۲۷ تا ۳۶ . چاپى ۱ / ۲۰۰۷
- ۴۶- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۴، ئىمان بە فرىشتە كانى خوا (عزّوجل)، كىيىبە كانى خوا (عزّوجل)، پىغە مېرانی خوا (عليهم الصلاة والسلام). ۳۷ تا ۴۰ . چاپى ۱ / ۲۰۰۷
- ۴۷- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۵، ئىمان بە پۇژى دوايى قەزاو قەدەر ۴۱ تا ۴۵ . چاپى ۱ / ۲۰۰۸
- ۴۸- ئىمان و عەقىدە ئىسلامىي بەرگى / ۶، تايىبە مەندىي و دىدو بۇچوونە كانى پەيرەوانى رېبازى راست. ۴۶ تا ۵۰ . چاپى ۱ / ۲۰۰۸
- ۴۹- تەۋھى ئىسلامىي و ئەلمانىي و خالە ھاۋىەش و جىاۋازە كانىيان. چاپى ۱ / ۲۰۰۷
- تېيىنى: زۆربەي بە (۲۴) ئالغە لہ ھەفتە نامەي (ھاۋولالتى) و ئەۋەي دىكەش بە (۹) ئالغە لہ ھەفتە نامەي (ئاۋىنە) دا بلاۋكراۋەتەۋە.
- ۵۰- گەنجە كانان لہ نىۋان رەسەنایە تىي و لاسايى كىردنەۋەدا.
- ۵۱- بە دورۇ خىستەنەۋەي ئافرەت لہ ئىسلام چ زىنايىك دەكەين؟
- ۵۲- سىياسەتى ئىسلامىي و چەند رۈنكردنەۋەيەك.
- ۵۳- چۆنەتەي بوۋنە پىشەنگ و بنىاتنانى بىكەي جەماۋەرىي.
- ۵۴- چەند بىنەمايە كى گىرگى و تارىيىي.

- ۵۵- قوتابیانی زانیاری شەرعی چەند سەرنج و پێنمایی یەك.
- ۵۶- خوو رەوشتی بەرزو پەسەند سەنگی مەحەکی مەسولمانەتی یە.
- ۵۷- بانگەواز بۆ لای خوا .
- ۵۸- قوتابیانی ئەم ھەلو مەرجەدا پێویستە چۆن بن و چی بکەن؟!
- ۵۹- ضیف و قضیة (مقابلة مع قناة العربية).
- ۶۰- حوار خاص (مقابلة مع قناة العالم).
- ۶۱- (خواناسیی، ئایین ، ئیمان).
- ۶۲- ئەم کتێبە (واقیعی ھەریمی کوردستان ... دیدیکی ئیسلامییانە.

ئەو بەرھەمانە ی ئەژێر چاپین

- ۱- بە ھەوت قۇناغ ئەگەڵ کتیبی خوادا: بۆ ئەوەی چاکتر ئە قورئان بەھرەمەند بین .
- ۲- گۆرائینی و موسیقاو چەند بابەتییکی دیکە ی ھونەریی ئەبەر تیشکی قورئان و سوننەت دا .
- ۳- الإسلام كما يتجلّى في كتاب الله تبارك وتعالى.

ئەو بەرھەمانە ی چاپی وەرێ ی چاپین .

- ۱- پوختە ی ژیاننامە ی پیغەمبەری خوا ﷺ .
- ۲- خوو و رەوشتی ئیسلامیی .
- ۳- ئافەرەت و خیزان ئەسایە ی شەریعەت دا . بەرگی دوو ھم .
- ۴- گرنگی و پێویستی پابەندی بە قورئان و سوننەتەو .
- ۵- چەند دەرسێك ئە: (تەفسیری قورئانی بەرزو بەپێر) کە ئە گەر خوا تەمەن بدات ھەموو قورئان تەواو دەکەین.

MediaAmeerOffice

علی بابا / AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Code 1

QR Code 2

آلہ بابیر کومندانیفیکیشن لکھنؤ

www.alibapir.net

English - عربي - گوردی

آگہ باندنی، شہ کتہ بی، فہمیدر

علی بابا / AliBapir

AliBapir

علی بابا / AliBapir

AliBapir / علی بابا

QR Code 3

QR Code 4

QR Code 5

